

รายงานการวิจัย

รูปแบบลวดลายผ้าบาติก ในกลุ่มจังหวัดอันดามัน The Designs of Batik Cloth in Andaman Provinces

โสภณ สุภวีริยากร

คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ปี 2552

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน

**The Designs of Batik Cloth in Andaman
Provinces**

โสภณ สุภวิริยากร

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

ปี 2552

บทคัดย่อ

หัวข้อวิจัย รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน

ผู้วิจัย โสภณ สุภวิริยากร

หน่วยงาน คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต

ปีที่วิจัย 2552

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อการศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของแต่ละจังหวัด โดยเฉพาะรูปแบบลวดลายของเสื้อผ้าบาติก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกภาพ สังเกต และ ศึกษาจากเอกสาร เพื่อประกอบการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ช่างเขียนผ้าบาติก 15 คน สัมภาษณ์ช่างเขียนจังหวัดละ 5 คนรวมทั้งหมด 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ลวดลายคัดแปลงจากธรรมชาติพบว่า จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ส่วนใหญ่ลวดลายที่พบมาก ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายดอกไม้ ได้แก่ ดอกกล้วยไม้ ดอกกุหลาบ ดอกลิลาวดี ดอกเฟื่องฟ้า ดอกจำปา ดอกศรีตรัง ลวดลายสัตว์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ ภาพนก ช้าง ม้า ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย ทั้ง สามจังหวัดไม่มีความแตกต่าง ลวดลายลายไทย จังหวัดภูเก็ตจะนิยมเขียน ลายกนก ประยุกต์ จังหวัดพังงา และ กระบี่ไม่นิยมเขียน จึงมีความแตกต่างกัน ลวดลายเรขาคณิต จังหวัดภูเก็ต และ กระบี่ไม่นิยมเขียน ส่วนจังหวัดพังงานิยมเขียน ลวดลายจุดเด่นของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต นิยมเขียนลวดลายแหลมพรหมเทพ อาคารชิโนปอร์ตูกีส จังหวัดพังงา นิยมเขียนเขาตะปู เขาช้าง ส่วนจังหวัดกระบี่นิยมเขียนรองเท้านารี นกแก้วแล้ว เขาขนาน น้ำ สำหรับสีส้นรูปแบบลวดลายจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ พบว่า สีพื้นนิยมสีชมพู สีฟ้า สีน้ำเงิน สีม่วง สีเหลือง และสีเขียว ส่วนตัวลายใช้สีดำกับพื้นและสีกลมกลืน

จากการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ คือ ช่างเขียนผ้าบาติกควรเพิ่มศักยภาพในการออกแบบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดตลอดจนเพิ่มทักษะฝีมืองานบาติก ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายของผ้า

บาติกในจังหวัดภูเก็ตกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และจีน นอกจากนี้ควรมี การศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกประเภท ผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น กระเป๋า ภาพที่ระลึก ควรมีการ เปรียบเทียบความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้ลักษณะเกี่ยวกับรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ต่อผู้สวมใส่ในการเลือกซื้อทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากข้อเสนอแนะดังกล่าวพิจารณาได้ว่า ส่วนสำคัญที่จะทำให้งานบาติกพัฒนาก้าวไปต้องอาศัยองค์กรของรัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมการทำผ้าบาติก ควบคุม ดูแลในเรื่องราคาให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน และจัดอบรมส่งเสริม อาชีพการทำผ้าบาติกในเรื่องรูปแบบลวดลายแก่ช่างเขียนผ้าบาติกให้ทันสมัยขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบลวดลาย ผ้าบาติก อันดามัน

Abstract

Research topic: The Designs of Batik Cloth in Andaman Provinces

Researcher: Sopon Supaviriyakorn

Faculty: International Studies Faculty, Prince of Songkla University, Phuket
Campus

Research year: 2009

The research is a comparative study on the designs of batik cloth in three Andaman provinces: Phuket, Phang nga, and Krabi. To help analyze and summarize the data, the researcher collected data from in depth interviews, photographs, observations, and related documents. The researcher interviewed 5 batik painters from each province; 15 painters in total.

The research shows that the designs of batik cloth in Andaman provinces were developed from nature. Most of the designs in Phuket, Phang nga, and Krabi were of crabs, fish, prawns, shells, turtles, and corals. Also, there were designs of flowers such as orchids, roses, Leelawadee, Feungfah, Champa, and Sri-trang. In addition, there were designs of animals such as birds, elephants, horses, butterflies as well as crabs, fish, prawns, and shells. Therefore, the designs of batik cloth in three provinces were not different. However, there were some differences in peculiar Thai designs for example an applied Kanok design was popular in Phuket, but not in Phang nga and Krabi. As for geometric design, it was popular in Phang nga, but not in Phuket and Krabi. Furthermore, the uniqueness of the designs in each province was different. In Phuket, Promthep Cape, Sino-Portuguese architectures were dominant, while Khao Tapu and Khao Chang designs were outstanding in Phang nga. In Krabi, Paphiopedilum (a kind of orchid), Gurney's Pitta (a kind of bird) and Khao Khanap Nam designs were dominant. As for the colors of batik designs in

Phuket, Phang nga, and Krabi, pink, light blue, dark blue, violet, yellow, and green were popular. The colors of the designs were both in contrast to and in harmony with the cloth color.

From the research, some suggestions have been made. First, batik painters should develop their potential and skills in designing to make batik designs modern and serve the demand of the market. In addition, a comparative study on the designs of Batik cloth in Sonkhla, Satun, Pattani, Yala, and Narathiwat should be conducted. Moreover, there should be a comparative study on the designs of batik cloth in Phuket and neighboring countries such as Malaysia, Indonesia, and China. Furthermore, there should be a study on batik produce like bags and cloth paintings. Besides, there should be a comparison of Thai and foreign consumers' opinions and satisfaction on the designs of batik cloth. These suggestions show that organizations from both the government and private sectors are important parts in helping develop batik, support batik paintings, standardize the price, and provide training in designing modern batik cloth for batik painters.

Key words: Designs, Batik cloth, Andaman

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องรูปแบบลวดลาย ผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน น ซึ่งม
วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่
รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี ผู้ วิจัยขอขอบพระคุณผู้ประกอบการทำผ้าบาติก
โดยเฉพาะช่างเขียนผ้าบาติกในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ที่ให้ความกรุณา
อนุเคราะห์ให้ข้อมูล ถ่ายภาพผลงานต่างๆ จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ชุตินา ต่อเจริญ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ขอขอบพระคุณ ดร.
อภิรมย์ พรหมจรรยา ที่ตรวจทานดูแลเสนอแนะต่างๆ ในงานวิจัย ขอขอบพระคุณอาจารย์นภชา
ประภาวดี และ Aj Richard Gray ที่ได้ดูแลด้านภาษาอังกฤษ

ท้ายสุดนี้ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ศุภชัย แสงปัญญา คณบดีคณะวิทยาศาสตร์
และกองทุนวิจัยคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ที่ให้ทุนสนับสนุน
ในการวิจัย คณาจารย์ เพื่อนๆ เจ้าหน้าที่ และครอบครัวที่ให้การกำลังใจตลอดมาทำให้งานวิจัยครั้งนี้ได้
สำเร็จลุล่วงด้วยดี

โสภณ ศุภวิริยากร

ผู้วิจัย

2552

ฉ
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัย	4
2.1 การออกแบบลวดลายผ้าบาติก	4
2.2.1 ความหมายของการออกแบบลวดลาย	4
2.2.2 แนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก	6
2.2.3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก	11
2.2.4 หลักการออกแบบลายผ้าบาติก	12
2.2.5 วิธีการสร้างสรรค์และการวางลวดลายผ้าบาติก	20
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	31
3.1 ด้านแหล่งข้อมูล	31
3.2 ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	32
3.3 ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล	32
3.4 ด้านรายงานผลการวิเคราะห์	33

๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	34
4.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัด อันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่	34
4.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัด อันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่	35
4.2.1 ลักษณะรูปแบบลวดลาย	35
4.2.2 ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลาย	50
4.2.3 ด้านขนาดของลวดลาย	58
4.2.4 ด้านสีสันทันรูปแบบลวดลาย	68
4.2.5 ด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย	75
4.3 ตารางการเปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่	84
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	89
5.1 สรุปผลการวิจัย	89
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	92
5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย	97
บรรณานุกรม	99
นามมานุกรม	103
ภาคผนวก	105
ภาคผนวก ก. ภาพรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน	106
ภาคผนวก ข. ตัวอย่างภาพวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการทำผ้าบาติก	154
ภาคผนวก ค. หลักการใช้สีพื้นฐานในงานออกแบบผ้าบาติก	161
ภาคผนวก ง. เทคนิคการทำผ้าบาติก	167
ภาคผนวก จ. ลักษณะแบบสัมภาระและภาพประกอบ	171
ประวัติผู้วิจัย	180

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดภูเก็ต	36
ภาพที่ 2 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดภูเก็ต	37
ภาพที่ 3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดภูเก็ต	37
ภาพที่ 4 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต	38
ภาพที่ 5 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (กล้วยไม้) ของจังหวัดภูเก็ต	38
ภาพที่ 6 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต	39
ภาพที่ 7 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต	39
ภาพที่ 8 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายช้างของจังหวัดภูเก็ต	40
ภาพที่ 9 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนกของจังหวัดภูเก็ต	40
ภาพที่ 10 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (บัว) ของจังหวัดภูเก็ต	41
ภาพที่ 11 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายทิวทัศน์ของจังหวัดภูเก็ต	42
ภาพที่ 12 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายไทยประยุกต์ของจังหวัดภูเก็ต	42
ภาพที่ 13 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดพังงา	43
ภาพที่ 14 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดพังงา	44
ภาพที่ 15 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดพังงา	44
ภาพที่ 16 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (บัว) ของจังหวัดพังงา	45
ภาพที่ 17 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนกของจังหวัดพังงา	45
ภาพที่ 18 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ผสมกับเส้นตรงของจังหวัดพังงา	46
ภาพที่ 19 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดกระบี่	47
ภาพที่ 20 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (รองเท้านารี) ของจังหวัดกระบี่	47
ภาพที่ 21 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (รองเท้านารี) ของจังหวัดกระบี่	48
ภาพที่ 22 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดกระบี่	48
ภาพที่ 23 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายทิวทัศน์ของจังหวัดกระบี่	49
ภาพที่ 24 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (ผ้าจีนยังไม่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า) ของจังหวัดกระบี่	49

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 25 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า) ของจังหวัดกระบี่	50
ภาพที่ 26 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายแหลมพรหมเทพผสมสัญลักษณ์ หอนาฬิกาและทิวทัศน์ของจังหวัดภูเก็ต	51
ภาพที่ 27 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายอาคารชิโน ปอร์ตูกีสของจังหวัดภูเก็ต	52
ภาพที่ 28 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดภูเก็ต	52
ภาพที่ 29 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดภูเก็ต	53
ภาพที่ 30 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายเขาตะปู (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า) ของจังหวัดพังงา	54
ภาพที่ 31 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเล ของจังหวัดพังงา	54
ภาพที่ 32 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนกผสมกับลายเส้นของจังหวัดพังงา	55
ภาพที่ 33 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายรองเท้านารีของจังหวัดกระบี่	56
ภาพที่ 34 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดกระบี่	57
ภาพที่ 35 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเล (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า) ของจังหวัดกระบี่	57
ภาพที่ 36 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชิ้นหลัง) ของจังหวัดภูเก็ต	58
ภาพที่ 37 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชิ้นหน้า) ของจังหวัดภูเก็ต	59
ภาพที่ 38 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชิ้นหลัง) ของจังหวัดภูเก็ต	60
ภาพที่ 39 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชิ้นหน้า) ของจังหวัดภูเก็ต	60
ภาพที่ 40 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชิ้นหลัง) ของจังหวัดภูเก็ต	61

ญ

สารบัญญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 41 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า) ของจังหวัดภูเก็ต	62
ภาพที่ 42 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง) ของจังหวัดพังงา	63
ภาพที่ 43 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า) ของจังหวัดพังงา	64
ภาพที่ 44 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง) ของจังหวัดพังงา	65
ภาพที่ 45 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า) ของจังหวัดพังงา	66
ภาพที่ 46 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง) ของจังหวัดกระบี่	67
ภาพที่ 47 ลักษณะขนาด - การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า) ของจังหวัดกระบี่	67
ภาพที่ 48 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	68
ภาพที่ 49 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	69
ภาพที่ 50 ลักษณะสีสัน พื้นสี ไล่สีต่างน้ำหนักลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	70
ภาพที่ 51 ลักษณะสีสัน พื้นสี ไล่สีต่างน้ำหนักลวดลายผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	71
ภาพที่ 52 ลักษณะสีสัน พื้นสี ไล่สีสองสีต่างน้ำหนักลวดลายปลาผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	72
ภาพที่ 53 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายนกผ้าบาติกของจังหวัดพังงา	73
ภาพที่ 54 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่	74
ภาพที่ 55 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่	75
ภาพที่ 56 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	76
ภาพที่ 57 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	77
ภาพที่ 58 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	77
ภาพที่ 59 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	78

ฉ

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 60 ลักษณะเทคนิคลดทอนเส้นสีของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	78
ภาพที่ 61 ลักษณะเทคนิคโรยเกลือ หรือน้ำตาลของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต	79
ภาพที่ 62 ลักษณะเทคนิคลดทอนเส้นขาวของผ้าบาติกของจังหวัดพังงา	80
ภาพที่ 63 ลักษณะเทคนิคลดทอนเส้นขาวของผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่	81
ภาพที่ 64 ลักษณะเทคนิคลดทอนเส้นขาวของผ้าบาติก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บ)ของจังหวัดกระบี่	82
ภาพที่ 65 ลักษณะเทคนิคลดทอนเส้นขาวของผ้าบาติก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บ)ของจังหวัดกระบี่	83

ฉ
สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์การเปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต
พังงา และ กระบี่

84-87

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผ้าบาติกเป็นผ้าชนิดหนึ่งที่นิยมใช้กันมากในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไนดารุสซาลาม หมู่เกาะทางภาคใต้ของฟิลิปปินส์รวมทั้งภาคใต้ของประเทศไทย (นันทา โรจนอุดมศา ศตร์, 2536:1) สำหรับแหล่งกำเนิดของผ้าบาติกไม่ทราบแน่นอน นักวิชาการชาวยุโรปเชื่อว่าเริ่มในอินเดียก่อนแล้วจึงแพร่หลายเข้าไปในอินโดนีเซีย อีกหลายคนเชื่อว่ามาจากอียิปต์ เปอร์เซีย จีน ญี่ปุ่น แอฟริกา (Keller, 1966) นอกจากนี้ต้นกำเนิดศิลปะบนผืนผ้าบาติกที่มีชื่อเสียงของทวีปเอเชียอยู่ที่เกาะชวาใกล้เมืองแมนดูรา (andura) ซึ่งลักษณะของผ้าบาติกจะเป็นผ้า “โสร่ง” (Sarong) (Inger Mc Cabe Elliot, 1984:22)

สำหรับผ้าบาติกในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วมักจะเริ่มต้นทางตอนใต้ของประเทศ เช่น จังหวัดนราธิวาส ยะลา ส่วนรูปแบบลวดลายต่างๆของผ้าบาติกมักจะเลียนแบบลายผ้าบาติกของมาเลเซีย ดังนั้นผ้าบาติกของไทยเราที่ผลิตในจังหวัดชายแดนภาคใต้มักจะคล้ายกับผ้าบาติกของมาเลเซีย ซึ่งมีลักษณะบาติกแบบพิมพ์ผสมกับแบบเขียน (นันทา โรจนอุดมศา ศตร์, 2536 :2) การทำบาติกในจังหวัดนราธิวาส ของบุคคลที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่งคือ แวปาบิน เจะนูซอ เจ้าของโรงงาน J.K BATIK ที่นำศิลปะการทำผ้าบาติกจากมาเลเซียเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ในช่วงประมาณปี 2517 – 2518 (อริษา ชื่นใจ, 2542:5)

การพัฒนาและเข้ามาสู่ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต โดยจุดเริ่มต้นจากวิทยาลัยครูภูเก็ตซึ่งปัจจุบันเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ประมาณปี พ.ศ.2526-2528 ได้มีการสอนหลักสูตรการทำผ้าบาติกลายเขียนเทียนระบายสีแก่นักศึกษาภาควิชาศิลปะวิทยาลัยครูภูเก็ตในสมัยนั้น โดยอาจารย์ชูชาติ ระวิจันทร์ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนางานบาติกลายเขียนเทียนเป็นงานหัตถกรรม ไม้ให้กลายเป็นงานจิตรกรรมมีคุณค่า (หจก. โยฮันเนลส์ ดเคมริช. ภูเก็ต, อัดसानา) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคและรูปแบบต่างๆของงานทดลองบาติกของอาจารย์ชูชาติที่มักจะล้มเหลวในช่วงแรกๆ เช่น สีซีด สีตกหรืออื่นๆ แต่อาจารย์ยังคงทดลองพัฒนาเรื่อยๆ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในด้านรูปแบบลวดลายส่วนใหญ่เป็นดอกไม้ นก ปลาได้ท้องทะเล เป็นต้น (ชมรมศิษย์เก่าศิลปะ สถาบันราชภัฏภูเก็ต, 2541:1-3) ดังนั้นผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต

จึงกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นงานหัตถกรรมโดดเด่นของจังหวัดภูเก็ต เป็นงานฝีมือที่ตอบสนองวิถีชีวิตของคนภูเก็ตและคนทั่วไป (สุคารา สุจฉายา, 2543:147 อ้างในทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์, 2543:2) การทำผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ติดฝั่งทะเลอันดามันซึ่งรวมถึงจังหวัดพังงา และกระบี่ ได้กลายเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง สำหรับรูปแบบของลวดลายผ้าบาติกในฝั่งอันดามันรูปแบบหลากหลายและมีเอกลักษณ์ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันไม่แน่นอน

การทำผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ยังขาดการศึกษาวิจัยรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ดังนั้นจากเหตุผลที่กล่าวมาผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะได้มีการศึกษารูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ จังหวัดกระบี่ในเชิงเปรียบเทียบว่ารูปแบบลวดลายผ้าบาติกแต่ละจังหวัดในแถบชายฝั่งทะเลอันดามันมีความแตกต่างในการพัฒนารูปแบบลวดลายของผ้าบาติกซึ่งมีผลต่อการเลือกซื้อหาของผู้ใช้และนำผลจากการศึกษาวิจัยไปใช้ปรับปรุงและเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำผ้าบาติกต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านข้อมูลและเนื้อหา

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกำหนดขอบเขตเนื้อหา ดังนี้

- 1) รูปแบบลวดลายที่ปรากฏบนผ้าบาติกที่ช่างเขียนผลิตในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่
- 2) การวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะเด่น เอกลักษณ์ของรูปแบบลวดลายในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร โดยยึดเนื้อหาในรูปแบบลวดลาย ดังนี้
  - ด้านรูปแบบลวดลาย ได้แก่
    - ลายเรขาคณิต –ลายดัดแปลงมาจากธรรมชาติ – ลายไทยและลายเครือเถา
    - ลายประเภทสัตว์

ด้านขนาดลวดลาย

- ขนาดลายจิว เล็ก กลาง และใหญ่

ด้านสีสันรูปแบบลวดลาย ได้แก่

- วรรณะของสีร้อนและสีเย็น

ด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

งานวิจัยชิ้นนี้ครอบคลุมในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ ซึ่งได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

- ช่างเขียนลวดลายผ้าบาติกจากร้านบาติกร้านละ 1 คน ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ โดยวิธีสุ่มเพียง 5 แห่ง (จากโอทอป) ต่อ จังหวัด โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ในประเด็น ลักษณะรูปแบบลวดลาย ขนาดของลายลักษณะการใช้สี และเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

ช่าง หมายถึง คนที่มีฝีมือในการเขียนลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

รูปแบบ หมายถึง รูปหรือลายที่กำหนดขึ้นลงบนผ้าบาติกโดยวิธีเขียนด้วยเทียนในการทำผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

ลวดลาย หมายถึง รูปหรือแบบที่ถูกสร้างขึ้น ประกอบด้วย ขนาด สัดส่วน ช่วงจังหวะ ทิศทาง เพื่อความสวยงาม ให้มีคุณค่าและเหมาะสมกับบริเวณว่างบนผ้าบาติก

ผ้าบาติก หมายถึง ผ้าที่ผลิตขึ้นโดยวิธีเขียนด้วยเทียนลงบนผ้าเป็นลวดลายต่างๆ ในจังหวัด ภูเก็ต พังงา และกระบี่

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบลักษณะเด่น ความแตกต่างรูปแบบลวดลายผ้าบาติกและความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าบาติกจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

1.5.2 ได้รูปแบบลวดลายต่างๆ บนผ้าบาติก ของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังหัวข้อต่อไปนี้

2.1 การออกแบบลวดลายผ้าบาติก

2.1.1 ความหมายของการออกแบบลวดลาย

2.1.2 แนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก

2.1.3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก

2.1.4 หลักการออกแบบลายผ้าบาติก

2.1.5 วิธีการสร้างลวดลายและการวางลวดลายผ้าบาติก

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การออกแบบลวดลายผ้าบาติก

การออกแบบลวดลายผ้าบาติกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบงานบาติก เพื่อให้จะได้ลวดลายตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นการออกแบบลวดลายผ้าบาติกผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 ความหมายของการออกแบบลวดลาย

2.1.2 แนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก

2.1.3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก

2.1.4 หลักการออกแบบลายผ้าบาติก

2.1.5 วิธีการสร้างลวดลายและการวางลายผ้าบาติก

2.1.1 ความหมายของการออกแบบลวดลาย

สำหรับความหมายของการออกแบบลวดลายเป็นคำที่แยกออกมาเป็น 2 คำ คือ “การออกแบบ” กับ “ลวดลาย” จาก 2 คำนี้เมื่อเรามาแยกความหมายเป็น 2 ประเด็น ดังนี้คือ

2.1.1.1 ความหมายของคำว่า “การออกแบบ”

2.1.1.2 ความหมายของคำว่า “ลวดลาย”

2.1.1.1 ความหมายของคำว่า “การออกแบบ” จากคำว่า “การออกแบบ” นี้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 19) กล่าวไว้ว่า การออกแบบ (Design) คือ การวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบโดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยวัสดุและการผลิตของสิ่งที่ต้องการออกแบบนั้น เช่น การออกแบบหมวก คือ การวางแผนสร้างหมวกในรูปแบบใหม่ โดยเน้นความเหมาะสมของรูปทรง สี เส้น ฯลฯ

พินาลิน สาริยา (2549 : 4) กล่าวว่า การออกแบบคือ การรู้จัก วางแผนกำหนดขั้นตอนในการสร้างงานอย่างเหมาะสมสวยงาม เพื่อประโยชน์ใช้สอยในรูปแบบต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่ง การออกแบบคือ การกำหนดความนึกคิด (Idea) ตามประเภทและวัตถุประสงค์ในการสร้างผลงาน โดยสอดคล้องกับคุณสมบัติของวัสดุที่นำมาใช้

มาโนช กงกะนั้นันท์ (2538 : 27 อ้างในอ้อยทิพย์ พลศรี, 2545 : 1) กล่าวไว้ว่า การออกแบบคือ กระบวนการสร้างสรรค์ประเภทหนึ่งของมนุษย์ โดยมีทัศนธาตุและลักษณะของทัศนธาตุเป็นองค์ประกอบ ใช้ทฤษฎีต่างๆ เป็นแนวทางและใช้วัสดุ นานาชนิดเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ โดยที่นักออกแบบจะต้องมีขั้นตอนในการปฏิบัติงานหลายขั้น ตลอดกระบวนการสร้างสรรค์นั้น

ปราโมทย์ แสงพลสิทธิ์ (2540 : 33) กล่าวไว้ว่า การออกแบบหมายถึง การเตรียมการโดยการอาศัยขั้นตอนหรือแบบแผนที่บรรจุไว้เป็นเครื่องมือของโครงการที่กำหนดขึ้นตามจุดมุ่งหมายทางการออกแบบในสาขาวิชาชีพนั้นๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

ชารทิพย์ เสรินทวัฒน์ (2550 : 44) กล่าวไว้ว่า การออกแบบคือ การแก้ปัญหา และรู้หลักการในศิลปะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยและเกิดความงาม โดยการสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาโดยไม่ลอกเลียนของเดิมหรือความคิดเดิมที่มีมาก่อน

ศิริพรณ์ ปีเตอร์ (2549 : 3) กล่าวไว้ว่า การออกแบบหมายถึง การวาด ภาพ สิ่งของที่อาจจะถูกนำไปผลิตการจัดการและการวางแผนทั่วไป การสร้างต้นแบบจากเส้น รูปร่าง หรือรูปทรงเพื่อการประดับตกแต่งบนพื้นปูพรม แจกันและอื่นๆ

สาคร คันรโชติ (2528 : 6) กล่าวไว้ว่า การออกแบบหมายถึง การปรับปรุงแบบ ผลงานหรือสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมมีความแปลกใหม่เพิ่มขึ้น

จากความหมายของการออกแบบ จากนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายข้างต้นนั้นเราพอสรุปได้ว่า การออกแบบ หมายถึง การรู้จักแก้ปัญหาและเข้าใจในเรื่ององค์ประกอบทางศิลปะ มาใช้ในการออกแบบและมีการวางแผน คิดสร้างสรรค์ประกอบการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยรวมไปถึงวัสดุ อุปกรณ์นั้นๆ

2.1.1.2 ความหมายของคำว่า “ลวดลาย

สำหรับความหมายของคำว่า “ลวดลาย” มีผู้ให้ความหมายของลวดลายไว้ดังนี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538 : 720) ได้กำหนดไว้ว่า ลวดลายเป็นคำนาม หมายถึง ลายต่างๆ ที่เขียนหรือแกะสลัก ฝีมือ ความสามารถที่แสดงให้ปรากฏโดยปริยายหมายความว่า มีลูกไม้หรือชั้นเชิงต่างๆ

คุษฎี สุนทรารชุน (2531 : 69) กล่าวว่าคำว่า ลวดลายคือ ส่วนประกอบของการออกแบบ ซึ่งมีส่วนซ้ำๆ กันเป็น ตอนๆ ไป (Repetition) โดยมากจะมีที่มาจากรูปเรขาคณิต (Geographic Basic) เนื่องจากเป็นระบบที่จำเป็นและสะดวก ดัดแปลงง่าย ทำให้การต่อลายให้มีขนาดใหญ่เป็นไปง่าย สะดวกที่จะใช้ในงานพิมพ์ เมื่อโรงงานจะผลิตให้เป็นสินค้าอุตสาหกรรม

อ้อยทิพย์ พลศรี (2545 : 2) กล่าวว่าคำว่า การออกแบบลวดลาย หมายถึง การจัดระบบความคิดผ่านกระบวนการสร้างสรรค์เป็นลวดลายต่างๆ โดยอาศัยองค์ประกอบของการออกแบบประยุกต์ให้เข้ากับวัสดุเทคนิควิธีการ และรูปแบบของงานที่จะออกแบบอย่างมีชั้นเชิง

พินาลิน สาริยา (2549 : 4) กล่าวว่าคำว่า การออกแบบลวดลาย หมายถึง การกำหนดความนึกคิด (Idea) ด้วยจุดเส้น รูปร่าง รูปทรง และสี เพื่อสร้างสรรค์ผลงานประกอบการสร้างผลงานประเภทต่างๆ

จากความหมายของคำว่า “การออกแบบ” และคำว่า “ลวดลาย” ข้างต้นนั้น เมื่อนำทั้ง 2 คำมารวมกันกลายเป็นคำว่า “การออกแบบลวดลาย ” หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์งานลวดลายต่างๆ ซึ่งประกอบด้วย จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง สีและเทคนิควิธีการต่างๆ ให้เกิดลายขึ้นมาในรูปแบบแปลกใหม่สอดคล้องกับการนำไปใช้สอยเป็นสำคัญ

2.1.2 แนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าบาติก

สำหรับแนวทางในการออกแบบลวดลายโดยทั่วไปแล้วมีแนวทางหลายแนวทางในการออกแบบลวดลายดังนี้

พินาลิน สาริยา (2535 : 58) กล่าวว่าคำว่า แนวทางในการออกแบบลวดลายมี 4 แนวทางใหญ่ๆ ดังนี้

1) สร้างงานจากความจริง (Realistic) หมายถึง การสร้างงานโดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือจากการดูของจริง ลักษณะของงานจะมีรายละเอียดที่ แสง เงา เหมือนกับที่ตามองเห็น เช่น

ภาพหุ่นนิ่ง (Still Life) ได้แก่ ภาพดอกไม้ ผลไม้ สิ่งของเครื่องใช้ประเภทต่างๆ
 ภาพทิวทัศน์ (View) ได้แก่ ภาพทะเล ภาพบ้านสิ่งก่อสร้าง ภาพบรรยากาศ
 ภาพคน (Figure) ได้แก่ ภาพคนเหมือน ซึ่งเน้นความงามที่ใบหน้า ภาพคนครึ่งตัว
 เน้นลักษณะท่าทาง ภาพคนเต็มตัวเน้นสัดส่วน ท่าทาง
 ภาพสัตว์ (Animal) ได้แก่ ภาพสัตว์ทุกชนิด

2) สร้างงานจากความคิด (Idealistic) หมายถึง การสร้างงานโดยได้รับแรงบันดาลใจจากความเชื่อ คำบอกเล่าหรือสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นจากจินตนาการ อุดมคติ มโนภาพหรือจากเรื่องราวที่ประมวลขึ้นเป็นภาพ เช่น

ภาพเรื่องราวในประวัติศาสตร์
 ภาพเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดี
 ภาพเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา
 ภาพเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี

3) สร้างงานจากนามธรรม (Abstract) หมายถึง การสร้างงานโดยการถ่ายทอดเฉพาะความรู้สึกของผู้สร้างเท่านั้น ผู้ดูอาจรู้เรื่องหรือไม่รู้เรื่องก็ตาม ผู้สร้างผลงาน คำนึงถึงเพียงเพื่อให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกรับรู้ด้วยวิจารณญาณ ความคิดคำนึง

4) สร้างงานโดยประยุกต์จากของจริง (Applied Realistic) หมายถึง การสร้างผลงานการประยุกต์ ดัดแปลง ปรับปรุง ตัดทอน ต่อเติมให้เกิดความงามร่วมกันระหว่างของจริง และความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างงาน การสร้างงานแบบนี้สามารถสร้างงานได้ตามความต้องการ สร้างงานได้อย่างกว้างขวาง

โสภณ ศุภวิริยากร (2551 : 46) กล่าวไว้ว่า แนวคิดหรือแนวทางของการออกแบบ ลวดลายผ้าบาติกที่ปรากฏอยู่มี 2 แนวทางคือ

- 1) รูปแบบที่ได้จากธรรมชาติ
- 2) รูปแบบที่ได้จากมนุษย์สร้างขึ้น

1) รูปแบบที่ได้จากธรรมชาติ หมายถึง รูปแบบที่เราได้แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ใบไม้ สัตว์ แมลง คน หิน น้ำ ก้อนกรวด กลิ่น เมฆ ฯลฯ รูปแบบเหล่านี้มีขนาด

รูปร่างสีสันแตกต่างกันไป นี่แหละที่เรามักจะได้รับบันดาลใจ แล้วถ่ายทอดออกมาโดยวิธีการตัดทอน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้เกิดลายสวยงามได้

2) **รูปแบบที่ได้จากมนุษย์สร้างขึ้น** รูปร่างที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นรูปแบบที่มนุษย์คิดขึ้นเองตามจินตนาการของแต่ละบุคคล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

ก. ลักษณะลวดลายจากเรขาคณิต หมายถึง การออกแบบลวดลายผ้าที่นำลักษณะของเส้นโค้ง เส้นตรง เส้นคด ตลอดจนรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปทรงกลม รูปเหลี่ยม รูปกรวย ต่างๆ

ข. ลักษณะลวดลายจากไทยและลายเครือเถา เป็นลักษณะลวดลายตามลักษณะของศิลปะประจำชาติ เช่น ลายกนก ลายเครือเถา เป็นต้น

ค. ลักษณะลวดลายจากความคิดของผู้ออกแบบเองที่เรียกว่า ลายนามธรรม (Abstract) หมายถึง ผู้ออกแบบลวดลายที่ได้แรงบันดาลใจจากความรู้สึกนึกคิดในการถ่ายทอดออกมาจากความนึกคิดให้ผู้ดูได้รับรู้ด้วยความคิด กำเนิดลวดลายนั้นๆ สามารถทำให้ผู้ดูบอกได้ว่าเป็นลวดลายอะไร แต่ผู้สร้างงานหรือผู้ออกแบบสามารถอธิบายได้

อ้อยทิพย์ พลศรี (2545 : 25 – 35) กล่าวไว้ว่า แนวทางของการออกแบบลวดลายมีหลายแนวทาง ดังนี้

1) **แนวทางจากธรรมชาติ** เช่น ลวดลายจากพืชชนิดต่างๆ ได้แก่ ลำต้น ใบไม้ เปลือกไม้ กิ่งก้าน รากหรือแม้แต่ผลก็ตาม ลวดลายจากสัตว์ ได้แก่ สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ สัตว์ปีก ลวดลายจากวัตถุธรรมชาติ ได้แก่ ก้อนหิน ดิน ทราย แร่ธาตุชนิดต่าง ๆ ลวดลายจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์บางอย่างอาจจะอยู่เป็นเวลานาน ได้แก่ ลักษณะการทับซ้อนของโขดหิน ลักษณะการก่อตัวของก้อนเมฆ หรือดวงดาว เป็นต้น

2) **รูปทรงเรขาคณิต** มนุษย์สร้างรูปทรงเรขาคณิตขึ้นโดยอาศัยการสังเกตจากธรรมชาติแล้วตัดทอนให้มีลักษณะที่เรียบง่าย ด้วยการใช้เครื่องมือช่วยในการสร้างให้มีฐานกำเนิดมาจากรูปทรงเรขาคณิตมากมาย ทั้งวงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ฯลฯ

3) **รูปทรงอิสระ** ลักษณะของรูปทรงอิสระเป็นลักษณะที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว จึงมีนักออกแบบไม่น้อยที่นิยมใช้รูปทรงอิสระมาสร้างสรรค์ลวดลายต่างๆ เพราะนอกจากจะมีความคิดเป็นอิสระในการสร้างสรรค์แล้ว ลักษณะของงานก็จะดูแปลกไปอีกแนวหนึ่ง

จากแนวทางของอ้อยทิพย์ พลศรี ที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า แนวทางของการออกแบบลวดลายมี 3 ทาง คือ จากธรรมชาติ จากรูปทรงของเรขาคณิตและรูปทรงอิสระ

สำหรับแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าของพินาลิน สาริยา (2549 : 83) กล่าวว่าไว้ว่าแนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าที่สำคัญคือ จะต้องออกแบบลวดลายให้ครบ 1 ช่วงลาย (Repeat) และลวดลายนั้นจะต้องต่อกันได้ทั้ง 4 ด้านอย่างลงตัวพอดีเวลานำไปพิมพ์ ขนาดของลวดลายผ้าที่มีจำหน่ายอยู่โดยทั่วไป มีขนาดหน้าผ้ากว้าง 36 นิ้ว 40 นิ้ว 45 นิ้ว และ 60 นิ้ว ซึ่งออกแบบลวดลายจะต้องออกแบบลวดลายให้มีขนาดสอดคล้องกับแม่แบบสำหรับพิมพ์ผู้ออกแบบลวดลายผ้าสำหรับพิมพ์ ในกรณีที่เป็นผ้าสำหรับตัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายก็สามารถออกแบบลวดลายแม่แบบสำหรับพิมพ์ผ้าได้ 2 แบบ ดังนี้

1. ออกแบบลวดลายแม่แบบสำหรับพิมพ์ผ้าขนาดเท่ากับขนาดความกว้างของผ้า 36 นิ้ว 40 นิ้ว 45 นิ้ว และ 60 นิ้ว ยาว 18 นิ้ว
2. ออกแบบลวดลายแม่แบบสำหรับพิมพ์ผ้าขนาด 2 ส่วน 3 ส่วน 4 ส่วน และ 6 ส่วน ผลรวมของสัดส่วนเท่าความกว้างของหน้าผ้า ดังนี้
  - กว้าง 20 นิ้ว ยาว 18 นิ้ว
  - กว้าง 10 นิ้ว ยาว 18 นิ้ว
  - กว้าง 10 นิ้ว ยาว 9 นิ้ว

จากแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าบาติกของพินาลิน สาริยา ดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีแนวทางการออกแบบลวดลายผ้าที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งปรัชญา อาภรณ์ (2537:22) กล่าวว่าไว้ว่า แนวทางในการออกแบบผ้าบาติกให้สวยงามได้นั้น จะต้องยึดหลักอยู่ 3 ประการคือ

1. การลอกแบบ
2. การดัดแปลงแบบ
3. การคิดแบบขึ้นมาใหม่

1. การลอกแบบ เป็นขั้นตอนที่ง่าย โดยเริ่มต้นการลอกแบบจากคนอื่น เพื่อให้รู้ว่า จะทำอย่างไรดีในการเริ่มต้น แต่ไม่ควรลอกของคนอื่นตลอดไปเป็นแนวทางที่ถาวร เพราะจะไม่เป็นการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ที่ควร ดังนั้นการลอกแบบเพื่อการศึกษาเริ่มต้นเท่านั้น

2. การดัดแปลงแบบ เป็นขั้นตอนที่ควรฝึกฝนเป็นขั้นตอนที่เริ่มใช้ความคิด ปัญหาขั้นหลักในการดัดแปลงได้แก่ ดัดแปลง ในเรื่องของ สี ขนาด จำนวน การจัดภาพและที่สำคัญ ดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานที่จะทำและนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ

ลักษณะของการดัดแปลงที่ดี ผลงานใหม่เกิดขึ้นทั้งรูปแบบและความคิดควรจะดีกว่าของเดิมที่ดัดแปลงของเขามา คือ ถ้าของเขาสวยงามอยู่ แล้วจนถึงกับเป็นต้นแบบได้ เมื่อเราดัดแปลงเป็นรูปแบบใหม่ของเรา ก็ควรให้ยิ่งสวยงามขึ้นไปอีกกว่าเดิม และในการเอาแบบของคนอื่นมาดัดแปลงต้องมีมารยาทในการยอมรับและอ้างอิงด้วย

สำหรับการดัดแปลงแบบควรฝึกให้มีการพัฒนาไปด้วยแทนที่จะเอาผลงานสำเร็จแล้วของผู้อื่น ควรได้ดัดแปลงจากรูปภาพที่สวยงามตามหนังสือต่างๆ

3. การคิดแบบขึ้นมาใหม่ สำหรับการคิดแบบขึ้นมาใหม่นั้น เป็นขั้นตอนที่ดียิ่งในการสร้างสรรค์ผลงานที่ช่วยทำให้เกิดแนวทางรูปแบบใหม่ขึ้น แต่ก่อนข้างจะทำยากสักหน่อย เพราะนอกจากจะอาศัยความสามารถในการจัดรูปแบบให้สวยงามแล้ว ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม รวมถึงจะออกแบบอย่างไรให้เป็นที่ต้องการของตลาดเพื่อจำหน่าย

ดังนั้นการออกแบบอาจมีแนวทางดังนี้

3.1 จัดเรื่องราวหรือส่วนต่างๆ ของภาพให้เหมาะสมของชิ้นงาน

3.2 รูปแบบที่ออกแบบอาจมาจากของจริงหรือถ่ายภาพจากของจริง เช่น ดอกไม้ แมลง ปู ปลา กุ้ง เป็นต้น

3.3 คิดรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศหรือสภาพท้องถิ่น เช่น เมืองชายทะเลก็นำเอารูปปลา ปู กุ้ง เต่า หอย ปะการัง มาเป็นแบบเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศและยังเป็นเอกลักษณ์อีกด้วย

3.4 นำเอารูปแบบ สัตว์หรือธรรมชาติอย่างอื่นมาเป็นแบบและตัดทอนส่วนละเอียด ออกบ้างให้เหลือเส้นรอบนอก และภายในที่สำคัญบางส่วนไว้

จากนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ในเรื่องของแนวทางในการออกแบบลวดลายผ้าหากพิจารณาแล้ว พอสรุปได้ว่า แนวทางการออกแบบลวดลายผ้าบาติกมีแนวทางใหญ่ๆ 2 แนวทางคือ จากธรรมชาติและจากมนุษย์สร้างขึ้น จากธรรมชาติเราก็ได้มาโดยเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ดอกไม้ ภูเขา ทะเล ท้องฟ้า ก้อนหิน สัตว์ แมลง เป็นต้น ส่วนแนวทางจากมนุษย์คิดขึ้น เช่น แนวทางรูปแบบด้านเรขาคณิต ได้แก่ รูปร่าง- รูปทรง

สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม หรือรูปแบบอื่นๆ หรือลวดลายจากลายเส้น ลายไทย ลายเครือเถา และลายจินตนาการของผู้สร้างเอง

2.1.3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก

ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก เป็นส่วนสำคัญของการออกแบบลวดลายผ้าบาติก โดยเฉพาะลวดลายผ้าบาติกลายเขียน ผู้ออกแบบสามารถออกแบบให้มีรายละเอียด สลับซับซ้อนอย่างไรก็ได้ ดังนั้นลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติก มีลักษณะใหญ่ๆ 4 ชนิด คือ (นันทา โรจนอุดมศาสตร์, 2536 : 84)

- 1) ลายเรขาคณิต
- 2) ลวดลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ
- 3) ลายไทยและลายเครือเถา
- 4) ลายประเภทภาพสัตว์

1) **ลายเรขาคณิต** เป็นลักษณะของลวดลายที่นำลักษณะของเส้นคือ เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นคด ตลอดจนรูปทรงเรขาคณิต เช่น รูปทรงกลม รูปเหลี่ยม รูปกรวยต่างๆ ส่วนมากนิยมนำมาจัดองค์ประกอบให้ซ้ำกัน (Repetition) หรือเคลื่อนไหวอย่างมีจังหวะ (Rhythmic) การเคลื่อนไหวของเส้น ตลอดจนการจัดเส้นให้มีความต่อเนื่องกัน การจัดรูปทรงให้บังกัน ซ้อนกันคาบเกี่ยวกัน ซึ่งเหมาะกับผ้าบาติกสำหรับบุษยามากกว่าสตรีหรืองานจิตรกรรมเทคนิคบาติกเพื่อประดับฝาผนัง

2) **ลวดลายที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ** โดยเฉพาะดัดแปลงมาจากส่วนต่างๆ ของพรรณพฤกษา เช่น ดอก ใบ กิ่ง ก้าน ลวดลายชนิดนี้มักจัดองค์ประกอบให้ดูนุ่มนวลอ่อนหวาน ลักษณะของลายมีการเคลื่อนไหว และต่อเนื่องกันเป็นจังหวะ บางครั้งอาจนำเอาเส้นตรง เส้นโค้ง มาจัดองค์ประกอบให้ดูเป็นใบ ช่อ พวง เถา ซึ่งเป็นลักษณะที่เลียนแบบมาจากธรรมชาติหรือดัดแปลงมาจากธรรมชาติ ทั้งในเรื่องรูปทรงและสี ลวดลายชนิดนี้นิยมใช้กับผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมผม ผ้าคลุมตู้เย็น ผ้าคลุมโทรทัศน์ ผ้าม่าน ตลอดจนผ้าตัดเสื้อสตรี

3) **ลายไทยและลายเครือเถา** เป็นลักษณะลวดลายตามลักษณะของศิลปะประจำชาติ เช่น ลายกนก และลายเครือเถา ลายดอกพุดตาน ลายประเพณีนิยมเขียนบนผ้าไหมแล ะไหมจีน เป็นผ้าตัดเสื้อและภาพบาติกประดับผนัง

4) **ลายประเภทภาพสัตว์** โดยทั่วไปนิยมภาพนกมากกว่าภาพอื่นๆ เนื่องจากภาพนกรับรูปร่างสวยงามและมีสีสันดึงดูดความสนใจมากกว่าภาพสัตว์ชนิดอื่น โดยเฉพาะบาติกจาก

อินโดนีเซียยกย่องว่าบาติกลายนกเป็นบาติกชั้นสูง ภาคใต้ของไทย นั้นนิยมภาพลายนกอยู่มากกว่าภาพสัตว์ชนิดอื่น นอกจากนี้การทำบาติกสมัยใหม่ โดยเฉพาะเมืองชายทะเล เช่น ภูเก็ต ยะลา นราธิวาส ยังมีการออกแบบเป็นลวดลายของใต้ท้องทะเล เช่น หอย ปู ปลา ปะการัง กุ้ง ฯลฯ

การออกแบบลวดลายประเภทภาพสัตว์เหล่านี้มักจะแสดง 2 ลักษณะ คือ

1. **ลักษณะรูปทรงไม่เหมือนธรรมชาติ** แต่จะเป็นลักษณะสกัดตัดทอนให้ดูง่าย ๆ ตามรูปแบบของงานออกแบบซึ่งมีลักษณะกึ่งนามธรรม เช่น ภาพจิตรกรรม ผ้าปูโต๊ะ ผ้าบุเก้าอี้ ฉากกั้นห้อง ผ้าบุโคมไฟ เป็นต้น

2. **ลักษณะภาพสัตว์ที่เน้นเรื่องราว** เช่น เรื่องราวจากประเพณีท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน วรรณคดี เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งมักจะใช้กับงานบาติกที่เป็นลักษณะของจิตรกรรม

จากคุณค่ารูปแบบและลักษณะลวดลายของผ้าบาติกดังกล่าวแล้วนั้น เราพอจะอธิบายความหมายของลวดลายได้ว่าลวดลาย หมายถึง การนำองค์ประกอบในการสร้างงานในรูปแบบต่างๆอย่างสวยงามและเกิดประโยชน์ใช้สอยตามวัตถุประสงค์ หรือการกำหนดองค์ประกอบให้เกิดเป็นภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างผลงานนั่นเอง (พิลาลิน สาริยา , 2549:4) จากความหมายของลวดลายเราพอพิจารณาเห็นว่า ลวดลายของผ้าบาติกเป็นความคิดสร้างสรรค์ของผู้สร้างหรือผู้ผลิตงานบาติกเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ

2.1.4 หลักการออกแบบลายผ้าบาติก

หลักการออกแบบลายผ้าบาติกโดยทั่วไปแล้ว มีหลักการออกแบบที่ยึดองค์ประกอบของการออกแบบ (Elements of Design) เพื่อถ่ายทอดความคิดให้เป็นการออกแบบและเป็นแบบอย่างที่น่าสนใจ ซึ่งมีหลักการออกแบบลายผ้าดังนี้ (ดุขฎิ สุนทรารชุน, 2531 : 58 – 62)

1. ลายขนาดเล็ก (Tiny)
2. ลายขนาดเล็ก (Small)
3. ลายขนาดกลาง (Medium)
4. ลายขนาดใหญ่ (Large)

1. **ลายขนาดเล็ก** เป็นลายที่มีขนาดเล็กมากมีส่วนละเอียดมากสามารถใช้งานได้เกือบทุกประเภท เพราะบางลายดูไกลๆ แทนจะไม่มีผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมเลย คือลวดลายไม่เด่นชัด

2. ลายขนาดเล็ก เป็นลายขนาดเล็ก เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 – 2 เซนติเมตร มีส่วนละเอียดไม่มาก ใช้ประโยชน์ได้มาก

3. ลายขนาดกลาง ลายขนาดกลางนี้จะมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 – 3 เซนติเมตร อาจจะเป็นลายที่มีขนาดใหญ่กว่าลายขนาดเล็กหรือขนาดเท่ากัน แต่มีตำแหน่งในการวางลายห่างกว่ากัน คือ ลายขนาดกลางจะมีช่องว่างมากกว่าลายขนาดเล็ก แต่การใช้งานจะไม่กว้างขวางเท่าลายขนาดเล็ก เนื่องจากต้องคำนึงถึง ความเหมาะสมในเรื่องขนาดของวัตถุที่จะนำผ้าที่มีลายขนาดกลางไปใช้เป็นส่วนประกอบหรือตกแต่ง

4. ลายขนาดใหญ่ เป็นลายที่มีขนาดใหญ่กว่าลายขนาดกลางขึ้นไป มีเส้นผ่านศูนย์กลางของลายประมาณ 4 เซนติเมตร เป็นต้นไป จะเป็นงานที่ออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์เฉพาะงานนั้นๆ เป็นต้นว่าผ้าคลุมเตียง ผ้าม่าน

นอกจากขนาดลวดลายในการออกแบบแล้ว ฟินาลิน สาริยา (2549 : 62 – 68) ได้กล่าวว่า การออกแบบลวดลายผ้า ยังจะต้องคำนึงในส่วนของลวดลายที่จะนำมาสร้างนั้นมี 4 ประเภท ดังนี้

- 1) จุด (Point)
- 2) เส้น (Line)
- 3) รูปร่าง (Shape)
- 4) แสง – เงา (Light Shade)

1) จุด คือ รายละเอียดย่อยที่เล็กที่สุด มีลักษณะกลมขนาดเล็ก - ใหญ่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอยหรือความต้องการของการนำไปใช้ประกอบให้เกิดเป็นลวดลายที่แปลกใหม่ เช่น

การนำจุดไปใช้เรียงกันและทำซ้ำกัน

การนำจุดไปใช้โดยให้ช่วงจังหวะซ้ำกัน

การนำจุดไปใช้โดยให้สมดุลกันเหมือนกันทั้งสองข้าง

การนำจุดไปใช้โดยให้สมดุลกันไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง

การนำจุดไปใช้โดยให้ขนาดแตกต่างกัน

2) เส้น คือ รายละเอียดย่อยที่เกิดจากจุดหลายๆ จุดที่ต่อเนื่องกัน มีลักษณะของความยาวและทิศทางที่แตกต่างกัน ซึ่งอยู่กับการกำหนดรูปแบบ เพื่อนำไปใช้ประกอบให้เกิดเป็นลวดลายที่แปลกใหม่ตามความต้องการ ลักษณะของเส้นมีหลายลักษณะ เช่น เส้นตั้ง เส้นนอน

เส้นทแยง เส้นตัดกัน เส้นโค้ง เส้นขดเกลียว เส้นหยัก ซึ่งเส้นแต่ละเส้นจะให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันไป

3) **รูปร่าง** คือ รายละเอียดที่เกิดจากเส้นที่ลากไปในทิศทางใดๆ โดยไม่ทับเส้นเดิมตามต้องการและกลับมายังจุดเริ่มต้น โดยก่อให้เกิดพื้นที่ลักษณะต่างๆ ขึ้น เพื่อนำไปใช้ประกอบการสร้างลวดลายที่แปลกใหม่ตามความต้องการ มีแนวทางการนำรูปร่างแบบต่างๆ ไปใช้ให้เกิดลวดลายดังนี้

รูปร่างที่มีลักษณะพื้นที่ธรรมชาติ

รูปร่างที่มีลักษณะพื้นที่เรขาคณิต

รูปร่างที่มีลักษณะพื้นที่สิ่งของเครื่องใช้

รูปร่างที่มีลักษณะพื้นที่อิสระ

4) **แสง-เงา** คือ รายละเอียดย่อยของการออกแบบลวดลายที่เสริมสร้างให้ลวดลายเกิดค่าน้ำหนักความอ่อน-แก่ขึ้นในลวดลาย เช่น การกำหนดพื้นที่แต่ละส่วนเพื่อให้เกิดความเด่นชัด สวยงามของลวดลาย

การใส่แสง-เงาให้เกิดความแตกต่างในลวดลายตามที่กำหนด

การใส่แสง-เงาที่มีค่าความเข้มในส่วนของลวดลายที่ต้องการเน้นให้เกิดจุดสนใจ เพื่อให้เกิดความเด่นชัดของลวดลาย

ในส่วนของการออกแบบลวดลายดังกล่าวแล้วนั้น ยังมีส่วนประกอบที่สำคัญในการจัดลวดลายในเชิงการออกแบบอีกมากมายหลายประการดังนี้

(หลักการออกแบบ. <http://202.29.21.49/courseware/human/2641602/lesson6/lesson6.1.html>)

1. เอกภาพ (Unity)
2. ความสมดุล (Balance)
3. ความกลมกลืน (Harmony)
4. ความขัดแย้ง (Contrast)
5. สัดส่วน (Proportion)
6. ช่วงจังหวะ (Rhythm)
7. การเน้น (Emphasis)

1.เอกภาพ (unity)

เอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มองดูแล้วเป็นกลุ่มก้อน ไม่แตกกระจาย การออกแบบสร้างสรรค์งานศิลปะ เป็นการสร้างเอกภาพขึ้นจากความสับสนยุ่งเหยิง ทั้งยังเป็นการจัดระเบียบและคุณภาพให้แก่สิ่งที่ขัดแย้งกัน เพื่อให้รวมตัวกันได้เป็นอย่างดี รายละเอียดเกี่ยวกับเอกภาพ มีดังนี้

1) แบบของเอกภาพ แบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 แบบ คือ

1.1) เอกภาพแบบคงที่ (static unity) หมายถึง การจัดกลุ่มของรูปร่างหรือรูปทรงทางเรขาคณิต เอกภาพในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกแข็ง มั่นคง ไม่แสดงความรู้สึกเคลื่อนไหว เช่น งานออกแบบสถาปัตยกรรมทั่ว ๆ ไป รวมทั้งงานออกแบบ 2 มิติและ 3 มิติอื่น ๆ

1.2) เอกภาพแบบเคลื่อนไหว (dynamic unity) หมายถึง การจัดกลุ่มของรูปร่างหรือรูปทรงอิสระ เอกภาพในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว

2) การสร้างเอกภาพ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ

2.1) จัดกลุ่มของเส้น รูปร่าง และรูปทรงที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน การจัดวิธีนี้ให้ความกลมกลืนกันดี

2.2) จัดกลุ่มของเส้น รูปร่าง และรูปทรงที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน โดยนำมาจัดรวมกัน การจัดวิธีนี้ให้ความรู้สึกน่าสนใจ

2. คุณภาพ (balance)

คุณภาพ หมายถึงการออกแบบจัดภาพให้มีน้ำหนักถ่วงเท่ากับทั้งสองข้าง โดยมีแกนกลาง (axis) ของภาพเป็นตำแหน่งในการแบ่งแยกภาพ คุณภาพหรือความสมดุลนี้รับรู้ได้ด้วยสายตาหรือการมองเห็น ลักษณะของคุณภาพแบ่งออกได้ 3 แบบ คือ

2.1 คุณภาพที่เหมือนกันทั้งสองข้าง (Symmetrical balance) คือ คุณภาพที่มีส่วนประกอบของภาพเหมือนกันทั้งสองข้าง คุณภาพแบบนี้ให้ความรู้สึกมั่นคง เท่ ینگตรง สง่า เป็นทางการ นิยมใช้ออกแบบ โบสถ์ วิหาร สถานที่ราชการ และงานอื่น ๆ ที่ต้องการให้ความรู้สึกดังกล่าว เช่น ออกแบบเสื้อผ้า เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น

2.2 **ดุลยภาพที่ไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง** (asymmetrical balance) คือ ดุลยภาพที่มี ส่วนประกอบของภาพไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง แต่มีน้ำหนักของภาพเท่ากันทั้งสองข้างดุลยภาพแบบนี้ให้อิสรระในการออกแบบ และให้ความรู้สึกน่าสนใจ

การสร้างดุลยภาพที่ไม่เหมือนกันทั้งสองข้าง มีข้อควรคำนึงถึงอยู่หลายประการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

2.3 **ดุลยภาพของน้ำหนัก** (balance of value) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากน้ำหนักอ่อนแก่ น้ำหนักที่ตัดกับพื้น จะดูหนักกว่าน้ำหนักที่กลิ้งไปกับพื้น ในกรณีของรูปร่างที่มีขนาดเท่ากัน ดังนั้นเพื่อให้มีดุลยภาพ ควรขยายขนาดของน้ำหนักที่กลิ้งไปกับพื้นให้ใหญ่ขึ้น ถ้าไม่ขยายขนาดก็ควรให้อยู่ห่างแกนกลางมากกว่าน้ำหนักที่ตัดกับพื้น

2.4 **ดุลยภาพของสี** (balance of color) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากสีที่มีความจัด (intensity) เท่ากัน ขนาดเท่ากัน จะเป็นสีเดียวกันหรือต่างสี ย่อมมีดุลยภาพเหมือนกัน ส่วนสีที่ตัดกับพื้นจะดูใหญ่กว่าสีที่กลมกลิ้งไปกับพื้น ในกรณีที่มีขนาดเท่ากัน ดังนั้นควรขยายขนาดของสีที่กลิ้งกับพื้นให้ใหญ่ขึ้น หรือถ้าไม่ขยายขนาดก็ควรให้อยู่ห่างแกนกลางมากกว่าสีที่ตัดกับพื้น จึงจะเกิดดุลยภาพ

2.5 **ดุลยภาพของลักษณะผิว** (balance of texture) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากลักษณะผิว ผิวในลักษณะต่างๆ ที่ใช้เป็นผิวของรูปร่างหรือรูปทรงที่น่าสนใจ จะมีน้ำหนักมากกว่าลักษณะผิวของรูปร่างหรือรูปทรงธรรมดาๆ ในกรณีที่มีขนาดเท่ากัน

2.6 **ดุลยภาพของจุดสนใจ** (balance of interesting point) หมายถึง ดุลยภาพที่เกิดจากจุดสนใจ จุดสนใจแม้จะมีขนาดเล็กกว่า ก็สามารถถ่วงดุลย์กับรูปร่างหรือรูปทรงที่ดูธรรมดาๆ แต่มีขนาดใหญ่กว่าได้ จุดที่น่าสนใจมีหลายลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.6.1 เส้นที่มีรูปร่างหรือลวดลายที่แปลกกว่าเส้นธรรมดาๆ เช่น เส้นที่เป็นลวดลายต่างๆ จะดูน่าสนใจกว่าเส้นตั้ง เส้นนอน

2.6.2 รูปร่างหรือรูปทรงที่ดูมีชีวิต เช่น รูปคน สัตว์ จะดูมีชีวิตกว่าดอกไม้หรือวัตถุที่อยู่นิ่ง

2.6.3 น้ำหนักตัดกัน เช่น น้ำหนักที่ตัดกันเป็นกลุ่ม จะดูน่าสนใจกว่าน้ำหนัก

กลมกลืนกันเป็นกลุ่ม

2.6.4 น้ำหนักอ่อนกว่าแต่รูปทรงน่าสนใจกว่า เช่น ตัวอักษร ก. ไก่มีน้ำหนักสีเทา จะดูน่าสนใจกว่ารูปสี่เหลี่ยมที่มีน้ำหนักสีดำ

2.6.5 สีสดใส ฤดูกาล เช่น สีเขียวสด จะดูน่าสนใจกว่า สีเทา

2.6.6 สีร้อน เช่น กลุ่มของสีร้อน จะดูน่าสนใจกว่ากลุ่มของสีเย็น

2.6.7 สีสี่มีความจัดน้อยกว่าแต่รูปทรงมีความหมายมากกว่า เช่น รูปคนฟ้อนรำสีน้ำตาลอ่อน จะดูน่าสนใจกว่ารูปสี่เหลี่ยมสีแดง

2.6.8 ลักษณะผิวที่หายาขรุขระ เช่น ผิวของเปลือกทุเรียน จะดูน่าสนใจกว่าผิวของเปลือกสาก

2.7. **ดุลยภาพแบบรัศมี (radial balance)** คือ ดุลยภาพที่มีส่วนประกอบของภาพกระจายออกจากศูนย์กลางเป็นรัศมี สามารถพบเห็นได้ตามธรรมชาติ เช่น โครงสร้างของดอกไม้ รัศมีของดวงอาทิตย์ รูปร่างของสัตว์ ตลอดจนสิ่งที่มีมนุษย์ออกแบบสร้างสรรค์ขึ้น เช่น หน้าของเพชรพลอยที่เจียรไนแล้ว รวมทั้งการออกแบบน้ำพุสำหรับตกแต่งสถานที่

3. ความกลมกลืน (harmony)

ในการออกแบบให้เกิดความงดงาม จะต้องประสานส่วนประกอบในการออกแบบให้กลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพ โดยการจัดส่วนประกอบในการออกแบบให้กลมกลืนกัน หลักของความกลมกลืนกันพิจารณาอย่างกว้าง ๆ ได้แก่ ความคล้ายกัน ความใกล้เคียงกัน ความเหมือนกัน ความคิดในแนวเดียวกัน ความกลมกลืนมากที่สุด คือ ความเหมือนกัน ความกลมกลืนน้อยที่สุด คือ ความเกือบต่างกัน

ความกลมกลืนในการออกแบบ เป็นความกลมกลืนของส่วนประกอบในการออกแบบซึ่งมีทั้งความกลมกลืนของเส้น ทิศทาง รูปร่าง รูปทรง ขนาด สัดส่วน สี น้ำหนัก ลักษณะผิว รวมทั้งความกลมกลืนของความคิดและจุดมุ่งหมาย

4. ความขัดแย้ง (contrast)

ความขัดแย้ง คือ การจัดส่วนประกอบของการออกแบบที่มีคุณสมบัติแตกต่างกันมาไว้ด้วยกัน ใช้เพื่อความเบื่อหน่ายอันเกิดจากความกลมกลืนที่มากเกินไป ซึ่งจะทำให้งานออกแบบนั้นน่าสนใจและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งที่เป็นเอกภาพจะต้องเป็นความขัดแย้งที่กลมกลืน

คือขัดแย้งเป็นส่วนน้อยกลมกลืนเป็นส่วนใหญ่

คุณสมบัติที่ต่างกันของส่วนประกอบในการออกแบบ มีทั้งความแตกต่างกันของเส้น ทิศทาง รูปร่าง รูปทรง ขนาด สัดส่วน สี น้ำหนัก และลักษณะผิว

5. สัดส่วน (proportion)

สัดส่วน หมายถึง ความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของสิ่งต่างๆ ซึ่งจำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

5.1 สัดส่วนที่สัมพันธ์กันในตัวเอง เช่น สัดส่วนของคน ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่าง หัว ตัว แขน ขา และส่วนประกอบอื่น ๆ คนที่มีสัดส่วนสวยงาม จะมีความสัมพันธ์ของ ส่วนประกอบของร่างกายอย่างเหมาะสม สมส่วน เช่น สัดส่วนของวินสตันที่มีชื่อเสียงทั่วโลก สัดส่วนของพระพุทธรูปปางลีลา สมัยสุโขทัย

5.2 สัดส่วนของตัวเองที่ไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่น เช่น สัดส่วนของแว่นตาที่รับกับ ใบหน้าของคน หรือสัดส่วนของคนที่สัมพันธ์กับขนาดของเก้าอี้ ประตู เสื้อผ้า เป็นต้น

6. ช่วงจังหวะ (rhythm)

ช่วงจังหวะ เปรียบเทียบได้กับการเต้นของหัวใจที่มีการเต้นเป็นระยะสม่ำเสมอ กัน หรือเปรียบเทียบกับการติ๊กต็อกที่มีลีลาของช่วงดีถี่ห่างเป็นระยะ ๆ ซึ่งมีช่วงจังหวะในการตี แตกต่างกันไปได้หลายลักษณะ เมื่อเปรียบเทียบกับกรออกแบบทางด้านทัศนศิลป์ ก็คือการจัด ส่วนประกอบของการออกแบบให้มีช่วงจังหวะในลักษณะต่าง ๆ นั้นเอง ช่วงจังหวะในการ ออกแบบสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

6.1 จังหวะซ้ำ ๆ กัน (repetition) หมายถึง การออกแบบด้วยเส้น สี หรือ รูปร่าง ให้ มีจังหวะซ้ำ ๆ กัน โดยให้คำนึงถึงหลักของสัดส่วน และเอกภาพเป็นสำคัญ

6.2 จังหวะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง (gradation or progression) หมายถึงจังหวะการซ้ำ ของส่วนประกอบในการออกแบบ ที่มีการเปลี่ยนความยาวหรือความหนาของเส้นแต่ถ้า เปลี่ยนเป็นลำดับเหมือนๆ กันทั้งภาพก็จะดูน่าเบื่ออีก นอกจากการเปลี่ยนความยาวและความหนา ของเส้นแล้ว ยังมีการเปลี่ยนช่องไฟระหว่างเส้นหรือรูปร่าง เปลี่ยนสีแท้ น้ำหนักความชัดของสี หรือเปลี่ยนปริมาณการทับกันของส่วนประกอบ เปลี่ยนลักษณะผิวจากเรียบให้เป็นหยาบ และจาก ความสว่างสดใสให้ขุ่นมัว

6.3 จังหวะที่เคลื่อนไหวสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง (Continuous related movement) หมายถึง จังหวะการซ้ำของส่วนประกอบในการออกแบบที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปอย่างต่อเนื่อง และให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว

7. การเน้น (emphasis)

การออกแบบทุก ๆ อย่างต้องการให้มีความเด่นสะดุดตา เพื่อให้ผู้ดูเกิดความสนใจสาระของงานออกแบบนั้น ๆ การสร้างความสนใจได้ดีก็คือการเน้น ดังนั้นงานออกแบบที่มีคุณภาพจึงควรมีจุดศูนย์กลางของความสนใจ หรือมีพื้นที่ที่เด่นประกอบอยู่ด้วยเสมอ การเน้นให้เกิดจุดเด่นสามารถทำได้โดยใช้ เส้น ทิศทาง รูปร่าง รูปทรง ขนาด ลักษณะผิว สี น้ำหนักตลอดจนบริเวณว่าง ให้มีความแตกต่างกับส่วนใหญ่ การเน้นจุดเด่นควรเน้นจุดสำคัญเพียงแห่งเดียว และเน้นในปริมาณที่ไม่มากนัก มิฉะนั้นจะทำให้ขาดเอกภาพเกิดความไม่น่าดูขึ้นได้

จากหลักการออกแบบที่คำนึงถึงเอกภาพ คุณภาพ ความกลมกลืน ความขัดแย้ง สัดส่วน ช่วงจังหวะและการเน้น ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นนั้น การออกแบบลายผ้า เรายังสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (วิไลวรรณ จุฑะวิภาต, 2527-282)

1. การออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม
2. การออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องใช้ภายในบ้าน

ในการออกแบบจะต้องอยู่บนหลักการที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ กรณีออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มควรจะคำนึงถึงผู้สวมใส่ เช่น เพศ วัย สถานภาพ อาชีพหรือหน้าที่การงาน ฤดูกาล ส่วนกรณีออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องใช้ภายในบ้าน ก็ควรพิจารณาถึงหน้าที่ (Function) ของมันโดยตรง เช่น ห้องรับแขกลายผ้า幔และผ้าปูเครื่องเรือน จะต้องคำนึงถึงขนาดสัดส่วนของโต๊ะ เก้าอี้ ภายในห้องรับประทานอาหาร ผ้า幔 ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน เป็นต้น

หลักการออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และเพื่อใช้เป็นเครื่องใช้ภายในบ้าน ดังกล่าว สิ่งที่สำคัญอีกกรณีหนึ่ง คือ เรื่องของการวางแผนการออกแบบลวดลายผ้าจะต้องคำนึงถึงสิ่งเร้าด้านต่างๆ อันได้แก่ (คุษฎี สุนทรารชุน, 2531 : 63)

1. **ขนาด** ลวดลายในผ้าต้องมีขนาดพอเหมาะกับประโยชน์ใช้สอย

2. **การเคลื่อนไหวของสิ่งเร้า** เป็นการออกแบบลวดลายที่ต่อเนื่องกัน สามารถติดตามจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งโดยไม่ขาดตอนก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในลวดลายขึ้น ซึ่งจะให้ผู้พบเห็นเกิดความรู้สึกแปลกใหม่

3. ความเข้มของสิ่งเร้า สีที่ใช้ถ้ามีความสว่างเข้มใสย่อมเร้าใจ

4. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งเร้า ลวดลายที่ได้รับการออกแบบให้สิ่งเร้าเปลี่ยนแปลงได้ เช่น สี ใช้สีเข้มสีอ่อนปนกันหรือใช้สีสดใสดับกับสีขุ่นมัวหรือการเปลี่ยนแปลง ขนาดของลวดลายมีทั้งเล็กและใหญ่ปะปนกันอยู่อย่างมีจังหวะ ทำให้ผู้พบเห็นมีความสนใจมากขึ้น

5. การทำซ้ำๆ แบบลวดลายที่ซ้ำๆ กัน แต่จัดวางอย่างมีระเบียบ จะเพิ่มความน่าสนใจให้เกิดความต้องการมากขึ้น

6. ความแปลกใหม่ของสิ่งเร้า สิ่งเร้าที่มีความแปลกใหม่ในเรื่อง ของลวดลายจะสามารถกระตุ้นความสนใจได้ดี

7. การผ่านประสาทสัมผัสหลายๆ ทาง การทำให้บุคคลรับสัมผัสสิ่งเร้าผ่านประสาทหลายๆ ทางจะช่วยให้การรับรู้สมบูรณ์ขึ้น เช่น การออกแบบลวดลายให้มีลักษณะเป็น 3 มิติจะทำให้รู้สึกอยากจับต้อง เป็นต้น

2.1.5 วิธีการสร้างลวดลายและการวางลวดลายผ้าบาติก

วิธีการสร้างลวดลายเป็นการนำเอาหลักการออกแบบทางศิลปะมาประยุกต์ใช้นั่นเอง ดังอ้อยทิพย์ พลศรี (2545 : 53) กล่าวว่า การสร้างลวดลายมีหลากหลายมากมายดังนี้

1. การสร้างแบบจากแม่ลาย
2. การสร้างโดยการใช้จังหวะ
3. การสร้างโดยการใช้รูปและพื้น
4. การสร้างโดยการใช้การลดหลั่น
5. การสร้างโดยการใช้ตาราง
6. การสร้างโดยการใช้ความใกล้ชิด
7. การสร้างโดยหลักการต่อลวดลาย

1. การสร้างแบบจากแม่ลาย จากพจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ- ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2530 : 119) ได้กำหนดว่า หมายถึง ส่วนสำคัญที่เป็นประธานของสิ่งใดหรือเป็นความคิดที่เป็นส่วนประกอบขององค์ประกอบใดๆ เป็นต้น

การสร้างแบบจากแม่ลายสามารถสร้างต้นแบบได้ ดังนี้

- 1.1 การเรียงลำดับ (Translation in steps) เป็นการนำลวดลายต้นแบบนั้นมาเรียงลำดับในลักษณะซ้ำของรูปร่าง (Repetition)
  - 1.2 การสลับภาพซ้ายขวา (Reflection about a line) เป็นการวางลวดลายต้นแบบในลักษณะสะท้อนผ่านกระจกเงา ภาพจะกลับซ้ายเป็นขวา
  - 1.3 การหมุนรอบจุด (Rotation about a point) เป็นการวางลายต้นแบบรอบจุดศูนย์กลางจุดหนึ่งในลักษณะของภาพหมุนอาวจากซ้ำกัน 2 – 8 ชั้น ซึ่งจะให้ลักษณะที่แตกต่างกันออกไป
  - 1.4 การสลับซ้ายขวาและหมุนรอบจุด (Reflection and rotation) เป็นการนำลายต้นแบบวางสลับซ้ายขวาขณะรอบจุดศูนย์กลาง
  - 1.5 การสลับซ้ายขวาและเรียงลำดับ (Reflection and translation) เป็นการนำแบบมาสลับซ้ายขวาแล้วนำมาเรียงลำดับลักษณะคล้ายภาพที่สะท้อนจากผิวน้ำหรือกระจก
  - 1.6 การหมุนรอบจุดและเรียงลำดับ (Rotation and translation) เป็นการนำต้นแบบ 2 ชั้นมาวางรอบจุด แล้วนำมาเรียงลำดับกันอีกครั้งหนึ่ง ภาพที่ได้จะไม่เหมือนกับภาพที่สะท้อนจากกระจก เพราะรูปทรงจะตรงกันข้าม
  - 1.7 การเรียงลำดับสลับจังหวะ (Reflection and alternate translation) เป็นการนำแบบมาเรียงลำดับและสะท้อนกลับลงด้านล่างในลักษณะสลับฟันปลา ซึ่งจะให้ลวดลายที่แตกต่างกันออกไปจากการเรียงลำดับปกติ
  - 1.8 การผสมระหว่างเรียงลำดับ สลับซ้ายและหมุนรอบจุด (Reflection, rotation and translation) เป็นการออกแบบลวดลายโดยผสมผสานกันให้เกิดลวดลายขึ้นใหม่
2. การสร้างโดยใช้จังหวะ เป็นการสร้างลวดลายโดยใช้จังหวะให้เลื่อนไหลและการใช้จังหวะโดยวิธีซ้ำ ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้ เราสามารถสร้างเป็นลวดลายได้ดังนี้
- 2.1 การซ้ำจังหวะเท่ากัน คือ การกำหนดหน่วยตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไปให้มีระยะห่างระหว่างหน่วยเท่า ๆ กัน ในรูปของเส้น รูปร่าง สี หรือลักษณะผิว เป็นต้น

- 2.2 การจัดจ้งหะไม่เท่ากัน คือ การจัดจ้งหะของหน่วยให้มีช่องไฟหรือรูปแบบของหน่วยให้แตกต่างกัน ทำให้ลวดลายดูแปลกตา มีการเคลื่อนไหวและน่าสนใจ
- 2.3 การจัดจ้งหะสลับกัน คือ การจัดจ้งหะที่มีรูปร่างแบบอย่าง น้อยสองจุดขึ้นไปให้มีลักษณะต่างกัน จัดวางสลับกันซึ่งจะมีระยะห่างเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้
- 2.4 การจัดจ้งหะโดยการเน้นหรือพัก คือ การกำหนดหน่วยที่ต้องการขึ้นตั้งแต่หนึ่งหน่วยขึ้นไปแล้วจัดวางจ้งหะให้มีระยะห่างเท่าๆ กัน โดยมีเน้นให้เกิดความแตกต่างขึ้นในหน่วยนั้นๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำให้ค่าน้ำหนักที่จุดเน้นต่างจากจุดอื่นๆ การใช้ลักษณะผิวให้เกิดความแตกต่างหรือการใช้สี เป็นต้น
- 2.5 การจัดจ้งหะโดยสร้าง ความแตกต่าง คือ การกำหนดหน่วยที่มีความแตกต่างกันตั้งแต่สองหน่วยขึ้นไปมาจัดวางในลักษณะซ้ำๆ กัน แต่มีรูปแบบที่แตกต่างกันซึ่งสามารถสร้างในลักษณะแนวเดียวหรือเป็นชุดก็ได้
- 2.6 การจัดจ้งหะแบบทับซ้อนกัน คือ การจัดจ้งหะของหน่วยแต่ละหน่วยให้มีลักษณะทับซ้อนโดยเส้นระยะห่างเท่ากันมาประกบในทิศทางที่ต่างกัน เช่น จากบนลงล่างหรือซ้ายไปขวา เป็นต้น ทำให้ลวดลายมีลักษณะที่หลากหลายขึ้น
- 2.7 การจัดจ้งหะแบบลื่นไหล คือ การจัดจ้งหะของหน่วยให้มีความต่อเนื่องลื่นไหลไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวขึ้นในตัวลวดลาย
- 2.8 การจัดจ้งหะแบบเปลี่ยนทิศทาง คือ การจัดปรับเปลี่ยนทิศทางของรูปร่างรูปทรงให้แปลกไปจากกลุ่ม ซึ่งอาจจะเปลี่ยนทิศทางจากซ้ายไปขวา หรือบนไปล่าง เป็นต้น

3. การสร้างโดยการใช้รูปและพื้น คือการสร้างลวดลายโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ของรูปและพื้นให้มีความประสานกลมกลืนกันจนแยกไม่ออกว่าอันไหนรูปอันไหนพื้น ทำให้ลวดลายมีความกลมกลืน

4. การสร้างโดยการใช้การลดหลั่น คือ การจัดวางหน่วยในการสร้างลดหลั่นให้มีลักษณะลดหลั่นกันไปโดยใช้รูปแบบที่ซ้ำๆ กัน มาจัดวางให้เกิดการลดหลั่นด้วยขนาดจากใหญ่ไปหาเล็กหรือเล็กไปหาใหญ่ สลับกันหรือใช้ค่าน้ำหนักสีช่วยให้เกิดมิติเพิ่มขึ้นก็ได้

5. การสร้างโดยการใช้ตาราง คือ การจัดลดหลั่นให้อยู่ภายในกรอบของตารางหรือเกิดจากการเชื่อมต่อระหว่างกลุ่มของตาราง โดยกำหนดตารางเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือสี่เหลี่ยมผืนผ้าก็ได้

6. การสร้างโดยการใช้ความใกล้ชิด คือ การจัดวางหน่วยต่างๆ ที่ต้องการให้ดูเหมือนว่าแต่ละหน่วยเป็นของกันและกัน จะขาดหน่วยใดหน่วยหนึ่งไม่ได้ ลดหลั่นโดยรวมจึงมีลักษณะเป็นกลุ่มไม่กระจัดกระจายไปคนละทิศละทางทำให้มีเอกภาพและเกิดการรับรู้โดยรวมได้เป็นอย่างดี

7. การสร้างโดยการใช้หลักการต่อลดหลั่น คือ การจัดวาง ระบบของลดหลั่นให้สอดคล้องกับพื้นที่ว่างโดยมีการวางแผนอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อความเหมาะสมของลดหลั่น

จากวิธีการสร้างลดหลั่นทั้ง 7 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวางลดหลั่นผ้าบาติก ซึ่งมีหลักการสำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการวางรูปแบบลดหลั่นให้สวยงามเหมาะสมของลดหลั่นของผ้า ดังนั้น คุณฎี สุนทรารชุน (2531 : 74) กล่าวว่า จุดสำคัญของระบบการวางลดหลั่น (System of Arrangement) นั้น มีหลักการต่อลดหลั่นหรือการวางลดหลั่น ดังนี้

1. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะแนวนอน
2. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะแนวตั้ง
3. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะเส้นหยักหรือซิกแซ็ก
4. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะเส้นเฉียง
5. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะตาหมากรุก
6. การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะขั้นบันได

1. **การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะแนวนอน** เป็นลักษณะการนำเอาลดหลั่น (ต้นแบบ) มาเรียงต่อกันตามแนวนอนและเรียงซ้ำกันไปเรื่อยๆ ให้ขนานกับแถวแรกจนสุดของชิ้นงาน
2. **การต่อลดหลั่นหรือวางลดหลั่นลักษณะแนวตั้ง** เป็นลักษณะการนำเอาลดหลั่น (ต้นแบบ) มาเรียงต่อกันตามแนวตั้งและเรียงซ้ำกันไปเรื่อยๆ จนสุดของชิ้นงาน

3. การต่อลวดลายหรือวางลวดลายลักษณะเส้นหยักหรือซิกแซก เป็นลักษณะการวางลายทำมุมต่อกันในแถวเดียวกัน โดยแต่ละแถวอยู่ในลักษณะขนานกันตลอดเหมือนเส้นหยัก
4. การต่อลวดลายหรือวางลวดลายลักษณะเส้นเฉียง เป็นลักษณะการวางลายแนวเส้นเฉียง โดยจัดวางให้ซ้ำๆ กัน ต่อเนื่องกันเป็นแถวแนวลักษณะเส้นทแยงมุม
5. การต่อลวดลายหรือวางลวดลายลักษณะตาหมากรุก เป็นลักษณะการวางลายแนวตาหมากรุก คือเป็นตารางเล็กๆ เท่าๆ กัน ให้ลวดลายอยู่ตำแหน่งของช่องตารางหมากรุกสลับกันไป
6. การต่อลวดลายหรือวางลวดลายลักษณะขั้นบันได เป็นลักษณะการวางลายให้มีการยกระดับขึ้นเท่าๆ กันต่อกันไปตามแนวเฉียงในลักษณะสี่เหลี่ยมมุมต่อเนื่องกัน

นอกจากการต่อลวดลายหรือวางลวดลายลักษณะต่างๆ ทั้ง 6 ประเภท ข้างต้นแล้ว การต่อลวดลายหรือวางลวดลายนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ยังนิยมในลักษณะต่างๆ อีก เช่น การต่อลวดลายหรือวางลวดลายในลักษณะรูปเรขาคณิต เช่น สี่เหลี่ยม การเรียงอิฐแนวตั้ง แนวนอน เหลี่ยมเพชรหรือสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน แบบสามเหลี่ยม แบบลวดตาข่าย แบบหกเหลี่ยม แบบรูปพัด และแบบวงกลม เป็นต้น

สำหรับการสร้างลวดลายและการวางลวดลายผ้า โดยเฉพาะผ้าบาติกลายเขียนจะควบคุมการจัดองค์ประกอบของตัวลายในการวางลวดลายโดยเน้นประโยชน์ใช้สอย ซึ่งนันทาโรจนอุดมศาสตร์ (2539 : 88 – 95) กล่าวว่า การวางลวดลายของประเภทผ้าต่างๆ ดังนี้

1. **ผ้าเช็ดหน้า** การวางลวดลายควรเว้นขอบเป็นกรอบสี่เหลี่ยม ที่มีลายอยู่กึ่งกลางผืนหรือลายที่มุมของผ้าเช็ดหน้า
2. **ผ้าพันคอ** การวางลวดลายมักจะนิยมให้มีรูปทรงเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ลวดลายประกอบด้วยลายบริเวณขอบ ลายเชิง ลายต่อเนื่อง
3. **ผ้าคลุมผม** การวางลวดลายมักจะนิยมวางลายในกรอบของรูปสี่เหลี่ยมหรือสามเหลี่ยม ตามรูปลักษณะของผ้าคลุมผม ทั้งนี้เพื่อเป็นการเน้นให้เห็นว่า เป็นผ้าที่ออกแบบเฉพาะไม่ได้ตัดมาจากส่วนหนึ่งส่วนใดของผ้าชิ้นใด

4. **หมอนอิง** การวางลวดลายมักจะนิยมเป็นลวดลายจากธรรมชาติ เช่น ดอกกล้วยไม้ ดอกบัว ต้นไม้ เป็นต้น สำหรับการตกแต่งในการเย็บมักจะเย็บลายเส้นตามรอยของเส้นเทียนที่เขียน และบุฟองน้ำไว้ภายในเพื่อเน้นลวดลายให้เด่นขึ้น

5. **ผ้าสำหรับเครื่องแต่งกาย** การวางลวดลายผ้าสำหรับใช้เป็นเครื่องแต่งกายนั้นมีหลายลักษณะ เช่น เสื้อ กระโปรง ทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย การวางลวดลายมักจะวางลวดลายเฉพาะช่วงหน้า ชายกระโปรง หน้าอกเสื้อลายรอบคอ รอบแขน ปลายแขน ผู้ประกอบการศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบและการตัดเย็บเสื้อผ้ามาบ้าง จึงจะสามารถวางลายได้ดี และถ้าจะให้ดียิ่งขึ้น โดยการนำเอาแบบเสื้อวางทับลงบนผ้า และวางแบบเสื้อคร่าวๆ ด้วยดินสอ แล้วจึงเขียนลาย การวางลายประเภทนี้จะช่วยให้ลวดลายอยู่ในตำแหน่งที่ต้องการ

6. **ผ้าบาติกลายต่อเนื่อง** ซึ่งไม่ได้จำเพาะเจาะจงว่าต้องนำไปออกแบบเพื่อตัดเย็บเป็นรูปทรงแบบใดโดยเฉพาะ ซึ่งสามารถนำไปตัดเย็บได้โดยอิสระ ก็ควรออกแบบลวดลายให้มีลักษณะต่อเนื่องกันทั้งผืน ในการวางลายวางได้ 3 ลักษณะ คือ

- 6.1 ลวดลายทางนอน หรือทางยาวของผ้า
- 6.2 ลวดลายทางขวางหรือวางลายตามความกว้างของผ้า
- 6.3 ลวดลายทางเส้นเฉียงหรือการวางลายเป็นเส้นทแยง

วิธีการสร้างลวดลายและการวางลวดลายผ้าบาติก ซึ่งมีหลักการทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เรายังต้องคำนึงถึงการเขียนลวดลายลายผ้าบาติกประเภทงานประดับฝาผนังหรืองานจิตรกรรมอื่นๆ อีกด้วย เช่น การวางลวดลายหรือภาพจะต้องวางแบบให้เหมาะสม และเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญตลอดจนเรื่องราว ดังนั้นการวางลวดลายภาพประดับฝาผนังส่วนใหญ่

1) ร่างแบบลงบน กระดาษและลงสีด้วยสีน้ำหรือดินสอ สี เพื่อสังเกตภาพองค์ประกอบของสีก่อนจะนำไปเขียนเทียนและระบายสีลงในผ้า

2) นำแบบร่างไปใช้ หากไม่ชำนาญในการเขียนเทียนให้วางผ้าทาบเหนือแบบหรือลาย และลอกลายด้วยดินสอสี

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน มีดังนี้

โสภิตา ขงยอด (2532 :บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ลวดลายการทอผ้าจิด ผลการวิจัยพบว่า ลวดลายการทอผ้าจิดที่ยังมี ดังนี้ คือ ลายโบราณแยกออกเป็นหลายลักษณะ คือ ลายโบราณที่เลียนแบบธรรมชาติ แยกเป็นลายสัตว์และลายพันธุ์ไม้ ลายโบราณที่เกี่ยวข้องศาสนา ลายจินตนาการในวรรณคดี ลายที่ได้จากสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและลายผสม นอกจากนั้นยังมีลายปัจจุบันและลายที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์

ไมตรี เกตขาว (2542 :บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ลวดลายผ้าตีนจก ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สีพื้นผ้าตีนจก จ .แพร์ ส่วนใหญ่มีสีด้าแดง ลวดลายหลัก ขาหลัก และลวดลายประกอบส่วนใหญ่เป็นลายนกกินน้าร่วมต้นลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ .แพร์ส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบสัตว์ มีโครงสร้างของลวดลายเป็น ลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นผ้าตีนจกสีด้าแดงจำนวนมากที่สุด ลวดลายค่อนข้างโป รังและมัก ใช้สีตัดกัน โดยโครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะร้อน สีพื้นผ้าตีนจก จ .อุตรดิตถ์ ส่วนใหญ่มีสีแดง และสีแดงเข้ม ลวดลายหลักส่วนใหญ่เป็นลายหงส์นก ขาลาย และลวดลายประกอบส่วนใหญ่ เป็นลายนกกินน้าร่วมต้น ลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ.อุตรดิตถ์ ส่วนใหญ่ได้รับแนวคิดเกี่ยวกับ รูปแบบจากสัตว์ โครงสร้างของลวดลายส่วนใหญ่มีลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นตีนจกสีเดียว ทุกพื้น มีลวดลายค่อนข้างทึบแน่นและใช้สีกลมกลืนกัน โดยโครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะเย็น สี พื้นผ้าตีนจก จ .สุโขทัย ส่วนใหญ่มีสีแดงแบบมีเส้นเหลือง ลวดลายหลักส่วนใหญ่เป็นล ายสิบสองหน่วยตัด ขาลายส่วนใหญ่เป็นลายขาจาก มีลักษณะเป็นกาบรูป สามเหลี่ยมมีมุมแหลมคล้าย กาบของไผ่ อ้อย ลวดลายประกอบส่วนใหญ่เป็นลายพันกิ่ง ลวดลายต่างๆ ของผ้าตีนจก จ .สุโขทัย ส่วนใหญ่ได้รั บแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบจากรูปเร ขาคณิต โครงสร้างของลวดลายส่วน ใหญ่เป็นลักษณะลวดลายสมมาตรบนพื้นสีเดียว ลวดลายค่อนข้างโปรง การใช้มักใช้สีตัดกันโดย โครงสร้างรวมเป็นสีวรรณะร้อน

ทวิรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์ (2543:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องประเภทรูปแบบและ ลักษณะรูปแบบลวดลายบนผลิตภัณฑ์บาติกที่ผู้ซื้อต้องการซื้อและเทคนิคเชิงพาณิชย์ในการทำผ้า บาติกในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ผู้ประกอบการทำผ้าบาติกจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่แล้วจะมีอายุต่ำกว่า 30 ปีมากที่สุด (75.3%) ของผู้ผลิตผ้าบาติก รองลงมาเรื่องการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด มี

ประสบการณ์ในการทำงาน 1 – 5 ปี เพศหญิงทำผ้าบาติกและเป็นช่างลงสี ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นในเรื่องความนิยมผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกส่วนใหญ่เสื้อบุรุษ (97.5%) ความคิดเห็นในเรื่องราวตลาดขายบนผลิตภัณฑ์บาติกส่วนใหญ่เป็นภาพดอกไม้ สัตว์ พรรณพฤกษา (100.0%) สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องเทคนิคเชิงพาณิชย์ในการทำบาติกในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่ผู้ซื้อต้องการซื้อเป็นบาติกแบบชิ้นเดียว (95.1%)

ธนุเดช เกิดวิเศษสิงห์ (2545:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมเพื่อไปประกอบอาชีพของตนเอง กรณีศึกษาศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกบ้านช่องค่าน อำเภอปอพลอย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ชาวบ้านตัดสินใจเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมมากที่สุดได้แก่ การได้รับคำแนะนำชักชวนให้เข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกจากญาติหรือเพื่อนบ้านที่ทำงานกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกและรองลงมาคือ ความชอบในงานหัตถกรรมและผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีรูปแบบสมการตามแบบจำลองเชิงทดสอบแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.008 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดว่า ชาวบ้านที่มีความชอบในงานหัตถกรรมและได้รับการแนะนำชักชวนจากญาติหรือเพื่อนบ้านที่ทำงานกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกจะเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกเพื่อไปประกอบอาชีพของตนเอง นอกจากนี้ ยังทราบถึงแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ความสนใจของชาวบ้านที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมของคนในชุมชนบ้านช่องค่าน ซึ่งได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการฝึกอาชีพหัตถกรรมโดยผ่านผู้ที่ทำงานกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติก การแนะนำหรือชักชวนคนในชุมชนที่สนใจงานหัตถกรรมให้มีโอกาสได้เข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมกับศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติก ตลอดจนประสานกับสถานศึกษาในบริเวณใกล้เคียงในการใช้ศูนย์ศิลปหัตถกรรมเป็นสถานที่ฝึกงานฝึกอาชีพให้แก่นักเรียนและผู้สนใจงานหัตถกรรม

สุนทรไพฑูรย์ จันท ระ (2546:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการผลิตที่ลดต้นทุนการผลิตผ้าบาติกระบายสีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุดรธานี พบว่าต้นทุนการผลิตที่ได้จากกระบวนการผลิตผ้าบาติกระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นต่ำกว่ากระบวนการผลิตเดิม 0.0716 บาทต่อตารางนิ้ว คิดเป็นร้อยละ 44.66 โดยแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคุณภาพผ้าบาติก

ที่ได้จากกระบวนการผลิตแบบใหม่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของแบบเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศุภนิษฐ์ กীরตจิรยโสภณ (2547:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการผลิตผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัญหากระบวนการผลิตผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ตมี 3 ขั้นตอนคือ

- 1) ปัญหาวัตถุดิบในการผลิตคือสีผ้า ราคา เครื่องมือในการผลิตผ้าบาติกที่มีคุณภาพนั้นต้องเริ่มต้นตั้งแต่การคัดสรรวัตถุดิบ อันได้แก่ ผ้า สีและอุปกรณ์ในการวาดลวดลายในการคัดเลือกผ้าต้องเลือก ให้เหมาะกับชนิดของผลิตภัณฑ์เพราะปัจจุบันผลิตภัณฑ์จากผ้าบาติกไม่ได้มีเฉพาะเสื้อผ้าเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงอุปกรณ์ตกแต่งบ้านพร้อมของใช้กระจุกกระจิก
- 2) ปัญหากระบวนการผลิตด้านการออกแบบมีปัญหาผ้าพิมพ์ลาย ควรจัดการอบรมให้ความรู้ผู้ประกอบการในการแยกแยะระหว่างผ้าวาดกับผ้าพิมพ์ลายซึ่งมีคุณค่าและใช้เวลาในการผลิตต่างกันที่จะทำให้ลูกค้าประทับใจในสินค้าและสร้างผลงานให้เด่นตระการเป็นที่รู้จักและนำชื่อเสียงให้กับจังหวัด
- 3) ปัญหาการนำผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ท้องตลาดและปัญหาอื่นๆ เช่น ความช่วยเหลือองค์กรรัฐ ปัญหาในกระบวนการผลิตที่พบคือ ผู้บริโภคไม่สามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างผ้าบาติกวาดมือกับผ้าที่พิมพ์ลาย ซึ่งแน่นอนว่าใช้เวลาผลิตต่างกัน ราคาที่ย่อมต่างกันไปด้วย ผ้าพิมพ์ลายจึงมีส่วนดึงราคาผ้าบาติกให้ต่ำลง นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ปัญหาการจัดการด้านตลาด ขั้นตอนการออกแบบลวดลาย เป็นต้น

ภูตรา อาแล (2548:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อผ้าบาติกใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า 1) ผู้บริโภคกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.70 มีอายุระหว่าง 26 – 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.90 มีอาชีพทำงานบริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 53.10 มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 61.90 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 64.40 และมีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 59.40 2) ผู้บริโภคมีพฤติกรรมการซื้อผ้าบาติกประเภทผ้าตัดชุดมากที่สุด วัตถุประสงค์ในการซื้อเพื่อใช้เป็นเครื่องแต่งกายเป็นการซื้อเพื่อตนเอง ผ้าบาติกที่นิยมซื้อช่วงเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ และวันที่นิยมซื้อมากที่สุดคือวันเสาร์ – อาทิตย์ ในช่วงเวลา 15.01 – 18.00 น. มากที่สุด เป็นการซื้อจากร้านจำหน่ายผ้าบาติกโดยตรง ความถี่ในการซื้อน้อยกว่า 3 ครั้ง/ปี ราคาในการซื้อต่อครั้งต่ำกว่า 2,000 บาท ปริมาณในการซื้อผู้บริโภคจะซื้อครั้งละ 1 – 5 ชิ้น และในเรื่องการเดินทางไปซื้อผ้าบาติกเดินทางโดยรถจักรยานยนต์ 3) ส่วนประสมการตลาด

ของผ้าบาติกผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์ และด้านราคาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง

ศรัจ สิมศิริ (2549:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาปากกาสำหรับใช้กับตัวกันสีแบบเจลเทียนในการทำผ้าบาติกลายเขียน พบว่า ตัวกันสีสูตร 30:10 มีความเหมาะสมมากที่สุดในการทำผ้าบาติกลายเขียนบนเนื้อผ้าบางจนถึงเนื้อผ้าขนาดกลางที่เป็นเส้นใยธรรมชาติทุกชนิดและเส้นใยสังเคราะห์บางชนิด ส่วนการเขียนบนผ้าเนื้อหนา เช่น ผ้าไหมไทย ตัวกันสีสูตร 20:10 จะมีความเหมาะสมมากกว่า โดยใช้ตัวกันสีร่วมกับหัวปากกาแบบกลมที่มีความยาว 0.5 ซม. ในการเขียนลวดลายหรือการเดินเส้นในการทำผ้าบาติกลายเขียนในด้านความเหมาะสมโดยรวมของรูปแบบปากกาคือ ปากการูปแบบที่ 5 มีความเหมาะสมมากที่สุด จากการเปรียบเทียบผลงานผ้าบาติกที่ทำโดยกระบวนการเขียนผ้าทั้ง 2 แบบ ผลการประเมินความเหมาะสมโดยรวมแล้ว กระบวนการเขียนผ้าบาติกแบบใหม่ มีความเหมาะสมกว่าแบบ เดิมอยู่ในระดับปานกลางที่เด่นชัดคือ ด้านการเปลี่ยนขนาดของหัวปากกาและปลอดภัยจากความร้อน ซึ่งกระบวนการเขียนผ้าบาติกแบบใหม่จะมีความเหมาะสมกว่าแบบเดิมอยู่ในระดับมา กที่สุด แต่ในด้านไม่มีกลิ่นเหม็น ไม่มีความแตกต่างกัน และเอกลักษณ์ของผ้าบาติกลายเขียนที่ได้จากกระบวนการเขียนแบบใหม่มีระดับความเหมาะสมมากกว่าแบบเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุธีรลักษณ์ ไกรสุวรรณและคณะ (2551:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดข้อมและผ้าฝ้ายข้อมคราม พบว่า กลุ่มพัฒนาสตรีตำบลดอนกระเบื้อง เป็นกลุ่มขนาดใหญ่มีสมาชิก 60 คน อาชีพหลักคือ การเลี้ยงโคนม อาชีพรองคือการทำผ้ามัดข้อมและผ้าบาติก สีที่ใช้คือสีสังเคราะห์ ลวดลายมัดข้อมที่ผลิตคือ ลายข้อม ลายลูกเต๋า และลายกันหอย สำหรับกลุ่มทอผ้าฝ้ายข้อมคราม บ้านหนองหอยมีสมาชิก 86 คน อาชีพหลักคือ การทำนา อาชีพรองคือ การทอผ้าฝ้ายข้อมคราม ผลิตจำหน่ายเป็นผ้าผืน ผ้าคลุมไหล่ กลองใส่ที่ขลุ่ย ปลูกหมอนจับส้อมอกและเสื้อผ้าสำเร็จรูป

สำหรับการพัฒนาการข้อมสี ลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดข้อมนั้น การพัฒนาโดยใช้สีรีแอคทีฟและการข้อมผ้าไหมด้วยสีธรรมชาติ ลวดลายมัดข้อมใช้เทคนิคสไตล์ญี่ปุ่น ข้อมด้วยสีแวตและสีธรรมชาติ ลายมักเลือกลายมูระกุโมะ ชิคุวะ มากิเอจ อะวาเตะะ นุยตาเตะวากุและอิทาจิเมะ

ส่วนการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามจะเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อสตรีจำนวน 4 แบบ และผลการถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่องการย้อมผ้าไหมด้วยสีรีแอกทีฟและสีธรรมชาติ ให้กลุ่มพัฒนาสตรีตำบลคอนกระเบื้อง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี พบว่า โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรมในระดับมาก ส่วนระยะเวลาฝึกอบรม 1 วัน มีค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจน้อยที่สุด 2) ผลการถ่ายทอดเรื่องลดลายผ้ามัดย้อมและการย้อมสีแควตและสีธรรมชาติ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรมในระดับมาก และ 3) เรื่องการตัดเย็บเสื้อสตรี พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรมในระดับมาก ระยะเวลาฝึก 3 วัน มีความพึงพอใจในระดับกลาง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

3.1 ด้านแหล่งข้อมูล

3.2 ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3.3 ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 ด้านรายงานผลการวิเคราะห์

3.1 ด้านแหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

3.1.1 ผู้วิจัยศึกษาจากเอกสาร ตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบาติกหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหอสมุดของสถาบันการศึกษาต่างๆ จากรายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต

3.1.2 ผู้วิจัยศึกษาจากการสัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมายคือ ช่างเขียนผ้าบาติกโดยมีกรอบเนื้อหาในการวิจัย ดังนี้

3.1.2.1 เนื้อหาในส่วนของข้อมูลทั่วไป เช่น ระดับการศึกษา เพศ /อายุ ระยะเวลาในการทำงาน ขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ ศาสนา

3.1.2.2 เนื้อหาด้านรูปแบบลวดลายและลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลาย ได้แก่

- ลายเรขาคณิต
- ลายดัดแปลงมาจากธรรมชาติ
- ลายไทยและลายเครือเถา
- ลายประเพณีสัตว์

ด้านขนาดลวดลาย ได้แก่

- ขนาดลายจิ๋ว
- ขนาดลายเล็ก
- ขนาดลายกลาง

- ขนาดลายใหญ่
ด้านสีสันรูปแบบลวดลาย ได้แก่
- วรรณของสีร้อนและสีเขียว (โทนสีร้อนและเย็น)
ด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย ได้แก่
- การเขียนเส้นขาว (ชั้นเดียว)
- การเขียนเส้นสี (หลายชั้น)

จากกรอบแนวคิดของเนื้อหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ แนวลึกกับช่างเขียนผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในกลุ่มผู่ อันดามัน อันได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ จังหวัดละ 5 คนต่อแหล่งผลิตผ้าบาติก โดยวิธีสุ่มแหล่งผลิตผ้าบาติกที่ขึ้นเป็นโอท็อป

3.2 ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยใช้เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ ที่สามารถเป็นอุปกรณ์การบันทึกเสียงและภาพได้ ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป ส่วนกล้องถ่ายภาพไว้สำหรับถ่ายภาพลวดลายของผ้าบาติกเพื่อนำมาเปรียบเทียบ จุดเด่น เอกลักษณ์ของรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของแต่ละจังหวัด

3.3 ด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างในแนวลึกจากช่างเขียนผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดในกลุ่มอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและเนื้อหาที่ต้องการในการสัมภาษณ์

การบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย การบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียง และการถ่ายภาพ

3.3.1 การบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยจะบันทึกข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ในขณะที่สัมภาษณ์แล้วทำการจดบันทึกข้อมูลที่สำคัญๆ เท่าที่จะบันทึกได้พร้อมกับการสังเกตพฤติกรรม โดยที่ผู้วิจัยจะต้องทำให้มีความรู้สึกที่ผู้ให้ข้อมูลนั้นเป็นกันเองให้มากที่สุด หมายถึงว่า ทั้งสองฝ่ายมีความเชื่อใจให้ความจริงใจไม่มีอะไรแอบแฝงเพื่อผู้ที่สัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด

3.3.2 การบันทึกเสียง ผู้วิจัยได้ทำการขอ อนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ในการบันทึกเสียงเพื่อเก็บข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะต้องบอกวัตถุประสงค์ขอบข่ายของการสัมภาษณ์ในการทำวิจัยเพื่ออะไร ซึ่งจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลที่เป็นจริง หลังจากนั้น

ผู้วิจัยจะทำการถอดเทปเสียงที่ได้จากการบันทึกในการสัมภาษณ์สรุปสาระสำคัญเพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น ซึ่งได้ทำการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างในที่นี้คือ สัมภาษณ์ ช่างเขียนผ้าบาติก 5 คน ต่อแหล่งผลิตผ้าบาติกในแต่ละจังหวัดโดยวิธีสุ่มจากแหล่งผลิตผ้าบาติกที่ขึ้นทะเบียนเป็นโอท็อป เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลรูปแบบผ้าบาติกในกลุ่มอันดามัน ได้แก่

1. จังหวัดภูเก็ต ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน
  2. จังหวัดพังงา ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน
  3. จังหวัดกระบี่ ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน
- รวมช่างเขียนผ้าบาติกทั้งหมด 15 คน

3.3.3 การถ่ายภาพ นอกจากการบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยยังต้องเก็บข้อมูลโดยวิธีการถ่ายภาพด้วยกล้องถ่ายภาพ เพื่อถ่ายภาพผลงานรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของผู้ให้สัมภาษณ์ของแต่ละแหล่งไว้ เพื่อเป็นการรวบรวมรูปแบบลวดลายผ้าบาติกแล้ว นำมาเปรียบเทียบลวดลายแต่ละแหล่งและจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

3.4 ด้านรายงานผลการวิเคราะห์

รายงานผลการวิเคราะห์เรื่องรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผู้วิจัยนำเสนอโดยเรียงตามกรอบแนวคิดและจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้พร้อมภาพประกอบและผลสรุปของการวิจัย ข้อเสนอแนะแล้วจัดทำเป็นรูปเล่ม ส่วนภาพลวดลายผ้าบาติกจะจัดเก็บลงแผ่นซีดี เพื่อใช้ประโยชน์โอกาสต่อไป

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะจัดเป็นหมวดหมู่ของข้อมูล แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง จุดเด่น สี สัน องค์กรประกอบศิลป์ และอื่นๆ ตามกรอบแนวคิดของเนื้อหาที่วางไว้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเรื่องรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามันนี้มีจุดประสงค์หลักในเรื่องเชิงเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดโดยเฉพาะรูปแบบลวดลายของเสื้อผ้าบาติก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ดังนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

4.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหา รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัด อันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

4.2 ตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกใน กลุ่มจังหวัด อันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

4.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ผลการวิเคราะห์พบว่า

4.1.1 จังหวัดภูเก็ต

ข้อมูลทั่วไป ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุ ของช่างเขียนผ้าบาติกจะอยู่ระหว่าง 45 – 51 ปี การศึกษา ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะอยู่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง รองลงมาอนุปริญญาตรี และมัธยมศึกษา กษาปีที่ 3 ประสบการณ์ทำงานด้านเขียนผ้าบาติก ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ 10-23 ปี ศาสนา ช่างเขียนผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอื่น เช่น อิสลาม ขอบข่ายงานที่ช่างเขียนผ้าบาติกรับผิดชอบ นอกจากเขียนผ้าแล้วยังเป็นเจ้าของกิจการดูแลทุกกระบวนการ

4.1.2 จังหวัดพังงา

ข้อมูลทั่วไป ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุ ของช่างเขียนผ้าบาติกจะอยู่ระหว่าง 33-38 ปี และช่วง 42-44 ปี การศึกษา ของช่างเขียนผ้า

บาติกส่วนใหญ่จะอยู่ระดับมัธยมศึกษา รองลงมาประถมศึกษา และ ปริญญาตรี **ประสบการณ์** ทำงานด้านเขียนผ้าบาติก ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะมากกว่า 10 ปี รองลงมา 7 ปี และ 4-5 ปี **ศาสนา** ช่างเขียนผ้าบาติกในจังหวัดพังงาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอื่น เช่น อิสลาม **ขอบข่ายงานที่ช่างเขียนผ้าบาติกรับผิดชอบ** นอกจากเขียนผ้าแล้วยังเป็นเจ้าของกิจการ ดูแลทุกกระบวนการ

4.1.3 จังหวัดกระบี่

ข้อมูลทั่วไป ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุ ของช่างเขียนผ้าบาติกจะอยู่ระหว่าง 41 – 49 ปี **การศึกษา** ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะอยู่ระดับปริญญาตรี รองลงมาประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน แลประถมศึกษา **ประสบการณ์ทำงานด้านเขียนผ้าบาติก** ของช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่จะมากกว่า 10 ปี รองลงมา 5 – 8 ปี **ศาสนา** ช่างเขียนผ้าบาติกในจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาศาสนาอิสลาม **ขอบข่ายงานที่ช่างเขียนผ้าบาติกรับผิดชอบ** ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกิจการ ดูแลทุกกระบวนการ รองลงมาเป็นประธานกลุ่มอาชีพ (บาติก)ชุมชน

4.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาารูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยแยกออกเป็นประเด็น ดังนี้

- 4.2.1 ลักษณะรูปแบบลวดลาย
- 4.2.2 ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลาย
- 4.2.3 ด้านขนาดของลวดลาย
- 4.2.4 ด้านสีสันทันรูปแบบลวดลาย
- 4.2.5 ด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน
พบว่า

4.2.1.1 จังหวัดภูเก็ต ลักษณะรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏในส่วนใหญ่ นิยมเขียนรูปแบบลวดลายแนวคดแปลงมาจากธรรมชาติ ได้แก่ ลวดลายจากทะเล เช่น ลวดลาย ปลา ปู กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายลักษณะดอกไม้ต่างๆ เช่น ดอกกุหลาบ ดอกชบา ดอกลิลาวดี ดอกเฟื่องฟ้า ดอกกล้วยไม้ ดอกจำปา ดอกทานตะวัน ดอกศรีตรัง และดอกไม้ๆ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบลวดลายที่ปรากฏบนผ้าบาติกตามช่างเขียนออกแบบที่ นอกเหนือจากผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้น เป็นลวดลายเกี่ยวกับสัตว์ เช่น นก ช้าง แมล ง ลักษณะ

ลวดลายทิวทัศน์ เช่น ต้นตาล (แหลมพรหมเทพ) ทะเล รวมไปถึงลักษณะลวดลายอื่นๆ อีก เช่น ลายผลไม้ ลักษณะลวดลายไทย เช่น ลายกนก ลักษณะลวดลายเรขาคณิตไม่นิยมเขียน

ภาพที่ 1 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกกลายปลาของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 2 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกกลายปลาของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 3 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกกลายปลา (เส้นสี)ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 4 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 5 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 6 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 7 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 8 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกชายข้างของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 9 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกชายนกของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 10 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (บัว) ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 11 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายทิวทัศน์ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 12 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายไทยประยุกต์ของจังหวัดภูเก็ต

4.2.1.2 จังหวัดพังงา ลักษณะรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏในส่วนใหญ่ นิยมเขียนรูปแบบลวดลายแนวตัดแปลงมาจากธรรมชาติ ได้แก่ ลวดลายจากทะเล เช่น ลวดลาย ปลา ปู กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายลักษณะดอกไม้ต่างๆ เช่น ดอกจำปูน ลายลูกยาง (ยางพารา) ดอกหางช้าง

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบลวดลายที่ปรากฏ ภูบนผ้าบาติกตามช่างเขียนออกแบบ ที่นอกเหนือจากผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้น เป็นลวดลายเกี่ยวกับ ภาพทิวทัศน์ เช่น เขาตะปู ทิวทัศน์ทะเล ลักษณะลวดลายไทย เช่น ลายกนกปรากฏน้อย ลักษณะลวดลายเรขาคณิต เช่น นำเส้นโค้ง ตรง หยัก มาผสมกับตัวลาย ส่วนลักษณะลวดลายสัตว์ เช่น นก ช้าง ผีเสื้อ

ภาพที่ 13 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายปลาของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 14 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 15 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 16 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (บัว) ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 17 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนกของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 18 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ผสมกับเส้นตรงของจังหวัดพังงา

4.2.1.3 จังหวัดกระบี่ ลักษณะรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้นส่วนใหญ่ นิยมเขียนรูปแบบลวดลายแนวตัดแปดมาจากธรรมชาติ ได้แก่ ลวดลายจากทะเล เช่น ลวดลาย ปลา ปู กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายลักษณะดอกไม้ต่างๆ เช่น ดอกกล้วยไม้ รองเท้านารี

นอกจากนี้ ยังมีรูปแบบลวดลายที่ปรากฏบนผ้าบาติกตามช่างเขียนออกแบบที่ นอกเหนือจากผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้น เป็นลวดลายเกี่ยวกับ ภาพทิวทัศน์ เช่น เขาขนานน้ำ ถ้ำของ กระบี่ ลักษณะลวดลายไทย เช่น ลายกนกปร ากฎน้อย ลักษณะลวดลายเรขาคณิต ไม่นิยมเขียน ส่วนลักษณะลวดลายสัตว์ เช่น นก ช้าง ฝึเสื่อ ลักษณะลวดลายประเภทการ์ตูน มีการเขียนบ้าง เล็กน้อย

ภาพที่ 19 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกกลายปลาของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 20 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกกลายดอกไม้ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 21 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 22 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 23 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายทิวทัศน์ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 24 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายดอกไม้ (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเป็นเสื้อผ้า)ของจังหวัดกระบี่

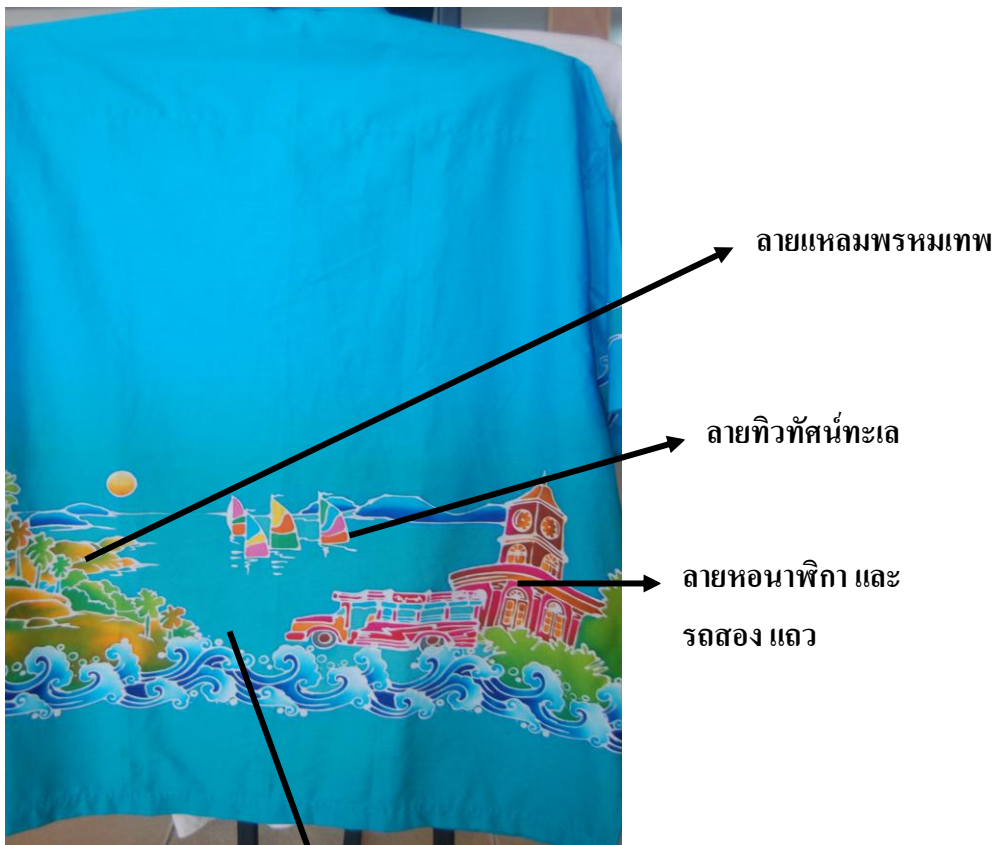

ภาพที่ 25 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเป็นเสื้อผ้า)ของจังหวัดกระบี่

4.2.2 ผลการวิเคราะห์ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัด อันดามัน พบว่า

4.2.2.1 จังหวัดภูเก็ต ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏ และเป็นเอกลักษณ์ จุดเด่นสี วนใหญ่ จะเป็นลักษณะลวดลายแหลมพร รหมเทพ อากาศ โชนี ปอร์ ตุกีส และ ลวดลายใต้ท้องทะเล (ปลาใต้ท้องทะเล) ตามลำดับ

สำหรับการเขียนเส้นเดินของลวดลายจะเขียนลายเส้นด้วยเทียนที่อ่อนช้อย (เส้นขาว เส้นสี) มีสีสันสวยงาม

ภาพที่ 26 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายแหลมพรหมเทพผสมสัญลักษณ์
หอนาฬิกาและทิวทัศน์ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 27 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายอาคารชิโน ปอร์ตุเกสของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 28 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 29 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดภูเก็ต

4.2.2.2 จังหวัดพังงา ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏ และเป็นเอกลักษณ์ จุดเด่นส่วนใหญ่ จะเป็นลักษณะลวดลายทิวทัศน์ ซึ่ง เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ลักษณะจุดเด่นที่พบจึงเป็นลวดลายเขาตะปู เขาช้าง ลวดลายใต้ท้องทะเล ลวดลายเรขาคณิต ผสมผสานกันระหว่างตัวลายกับลายเส้น ตามลำดับ

สำหรับการเขียนเส้นเดินของลวดลายจะเขียนลายเส้นด้วยเทียนที่อ่อนซ้อย (เส้นขาว) มีสีสันสวยงาม

ภาพที่ 30 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายเขาคะปูลู (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเป็นเสื้อผ้า)
ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 31 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 32 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายนกผสมกับลายเส้นของจังหวัดพังงา

4.2.2.3 จังหวัดกระบี่ ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏและเป็นเอกลักษณ์ จุดเด่นส่วนใด ใหญ่ จะเป็นลักษณะลวดลายทิวทัศน์ ซึ่ง เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ลักษณะ จุดเด่นที่พบจึงเป็นลวดลายรองเท้านารี หรือเหลืองกระบี่ นกแก้วแล้ว เขาขนานน้ำ ลวดลายได้ท่องเที่ยวทะเล ตามลำดับ

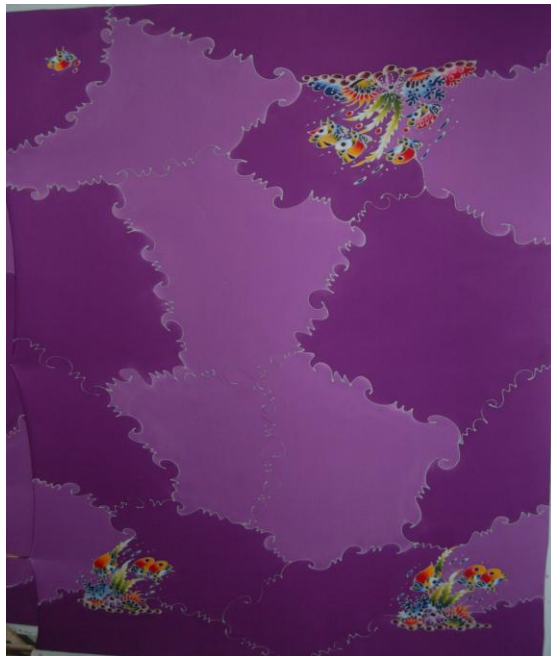
สำหรับการเขียนเส้นเดินของลวดลายจะเขียนลายเส้นด้วยเทียนที่อ่อนช้อย (เส้นขาว) มีสีสันสวยงาม

ภาพที่ 33 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายรองเท้านารีของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 34 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเลของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 35 ลักษณะรูปแบบลวดลายผ้าบาติกลายใต้ท้องทะเล (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า)
ของจังหวัดกระบี่

4.2.3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะขนาดของลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน พบว่า

4.2.3.1 จังหวัดภูเก็ต ลักษณะขนาดของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว ขนาดของลายมีขนาดกลางจะเหมาะสมกับเสื้อทำตามเบอร์ของเสื้อผ้า เช่น เบอร์ SS S M L XXL แต่ที่นิยมจะวางลายอยู่บริเวณเชิงชายเสื้อผ้า แขน ไหล่ กระเป๋ และ นิยมวางลายบริเวณตรงกลาง หรือกึ่งกลาง (สมคูล) ซ้ายขวาเท่ากันของเสื้อผ้า (ซิ่นหลัง) และซ้ายขวาไม่เท่ากัน รองลงมา ส่วนด้านหน้าจะวางลายเป็นแนวตั้ง ลงมา (ด้านขวา และ ซ้ายของผ้าเสื้อซิ่นหน้า) นอกจากนี้ยังนิยมวางลายเป็นแนวขวาง แนวทแยงหรือเฉียงโค้ง สำหรับเสื้อผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อผู้ชายและผู้หญิง

ลักษณะการวางลายบริเวณตรงกลาง (แนวตั้ง) ของเสื้อซิ่นหลัง

ภาพที่ 36 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อซิ่นหลัง) ของจังหวัดภูเก็ต

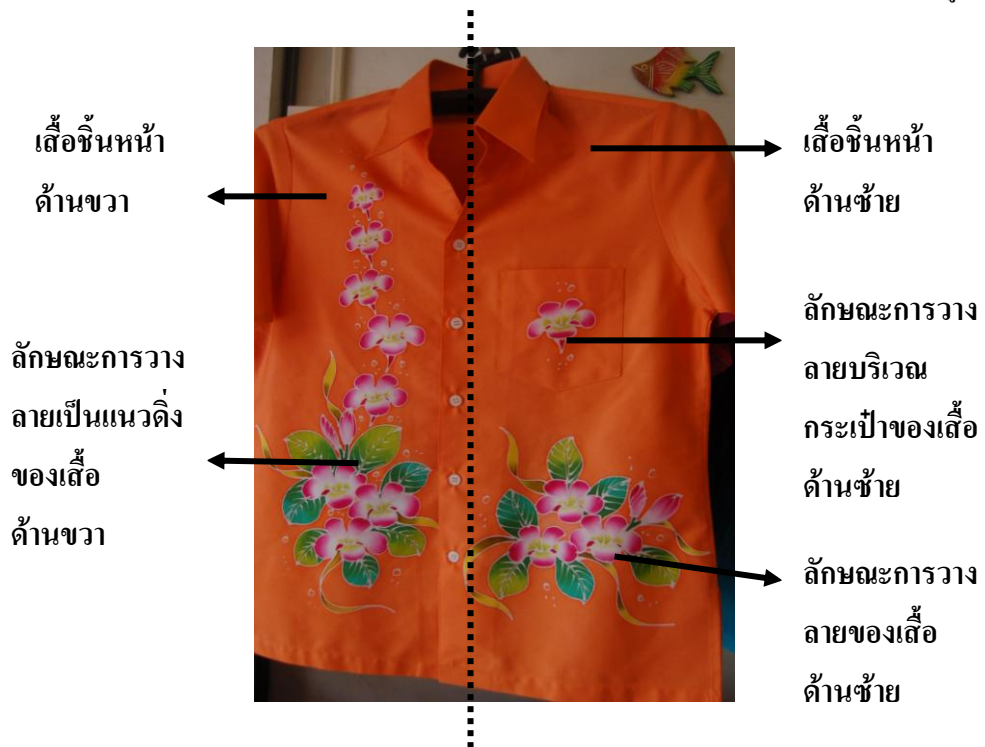
ภาพที่ 37 ลักษณะขนาด-การวางลายของชุดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า)
ของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะการวางลายบริเวณ
ตรงกลาง ของเสื้อชั้นหลัง

ภาพที่ 38 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง)ของจังหวัดภูเก็ต

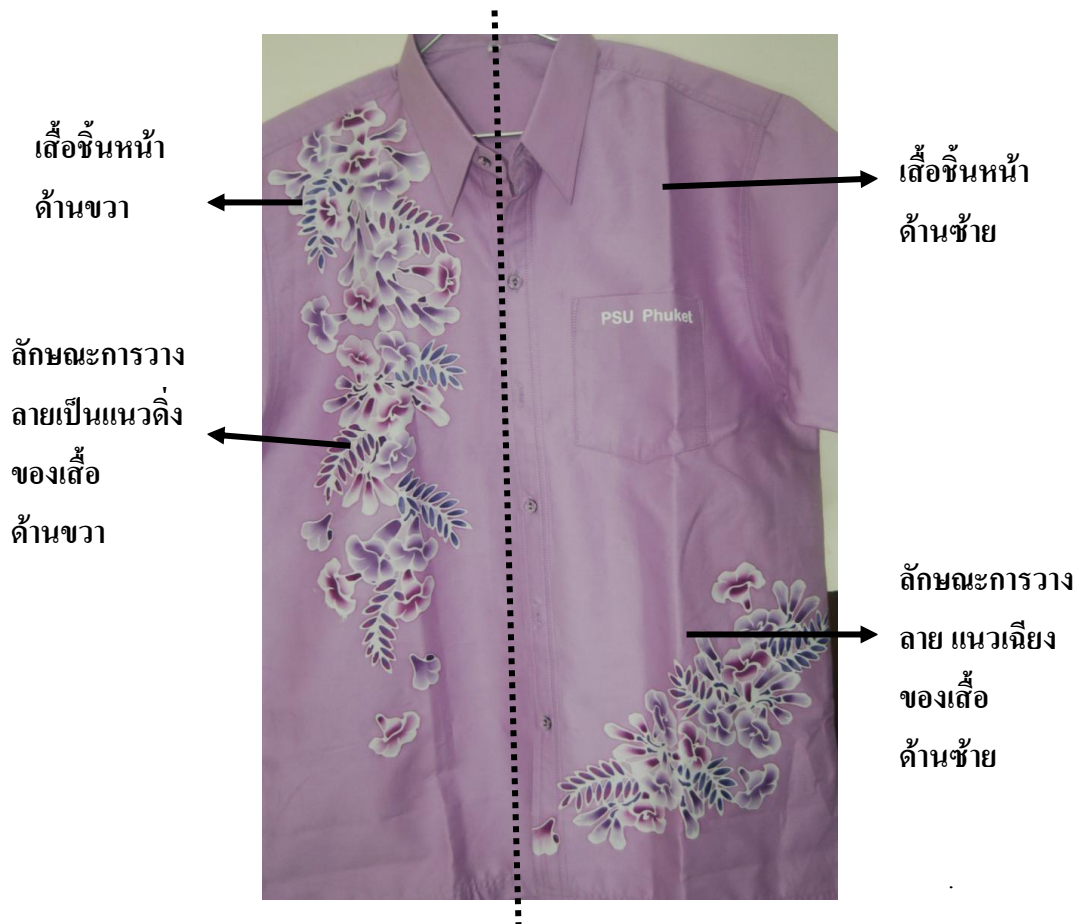

ภาพที่ 39 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า)ของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะการวางลาย
บริเวณเชิงชายผ้า
ของเสื้อชั้นหลัง

ภาพที่ 40 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง)ของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 41 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า)ของจังหวัดภูเก็ต

4.2.3.2 จังหวัดพังงา ลักษณะขนาดของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว ขนาดของลายมีขนาดกลางจะเหมาะสมกับเสื้อผ้าตามเบอร์ของเสื้อผ้า เช่น เบอร์ SS S M L XXL การวางลายจะนิยมวางลายอยู่กึ่งกลาง (ตรงกลาง) ของเสื้อผ้าชั้นหลัง ส่วนชั้นหน้ามักจะวางแนวตั้งลงมา (ด้านขวาและซ้ายของเสื้อผ้าชั้นหน้า) วางลายเป็นแนวขวาง วางลายเป็นแนวทแยงหรือเฉียง และนอกจากนี้ยังนิยมวางลายอยู่บริเวณเชิงชายเสื้อผ้า แขน ไหล่ กระเป๋ ตามลำดับ

สำหรับเสื้อผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อผ้าผู้ชายและผู้หญิง

ลักษณะการวางลาย
บริเวณเชิงชายผ้า
ของเสื้อชั้นหลัง

ภาพที่ 42 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง)ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 43 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า)ของจังหวัดพังงา

ลักษณะการวางลาย
บริเวณตรงกลาง
ค่อนข้างไปเชิงชาย
ผ้าของเสื้อชั้นหลัง

ภาพที่ 44 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง) ของจังหวัดพังงา

ภาพที่ 45 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า) ของจังหวัดพังงา

4.2.3.3 จังหวัดกระบี่ ลักษณะขนาดของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว ขนาดของลายมีขนาดกลางจะเหมาะสมกับเสื้อผ้าตามเบอร์ของเสื้อผ้า เช่น เบอร์ SS S M L XXL การวางลายจะนิยมวางลายอยู่ที่กลาง (ตรงกลาง) ของเสื้อผ้าชั้นหลัง ส่วนชั้นหน้ามักจะวางแนวตั้งลงมา (ด้านขวาและซ้ายของเสื้อผ้าชั้นหน้า) วางลายเป็นแนวขวาง วางลายเป็นแนวทแยงหรือเฉียง และนอกจากนี้ยังนิยมวางลายอยู่บริเวณเชิงชายเสื้อผ้า แขนไหล่ กระเป๋่า ตามลำดับ

สำหรับเสื้อผ้าบาติกส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อผ้าผู้ชายและผู้หญิง

ลักษณะการวาง
ลายบริเวณตรง
กลางค่อนข้างไป
เชิงชายผ้าของ
เสื้อชั้นหลัง

ภาพที่ 46 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายชุก-ดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหลัง)ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 47 ลักษณะขนาด-การวางลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติก (เสื้อชั้นหน้า)ของจังหวัดกระบี่

4.2.4 ผลการวิเคราะห์ลักษณะสีสันรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน พบว่า

4.2.4.1 จังหวัดภูเก็ต ลักษณะวรรณะของสีหรือสีสันของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยมสีชมพู สีฟ้า สีน้ำเงิน สีม่วง ตามลำดับ เป็นพื้นสีของเสื้อผ้า สีสันของสีพื้นมี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะสีพื้นแบบไล่สีตามน้ำหนักสีต่างกันเพียงสีเดียว หรือสองสี เช่น สีฟ้า กับ สีขาว 2) ลักษณะสีพื้นแบบระบายเรียบสีเดียว เช่น สีชมพู ส่วนสีอื่นๆ นิยมสีสดๆ (วรรณะร้อน) แต่มักจะนิยมใช้กับกลุ่มต่างๆ ไปที่สวมใส่

สำหรับประเภทสีอ่อนในการระบายสีพื้นเสื้อผ้า และ การไล่สีอ่อน – เข้ม กลมกลืน เช่น สีฟ้า – ขาว สีเหลือง – ส้ม ตามลำดับ

ในส่วนของตัวลายของผ้าบาติก สีสันที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นสีตัดกันกับสีพื้นของผ้า สีกกลมกลืนกับตัวพื้นของผ้า

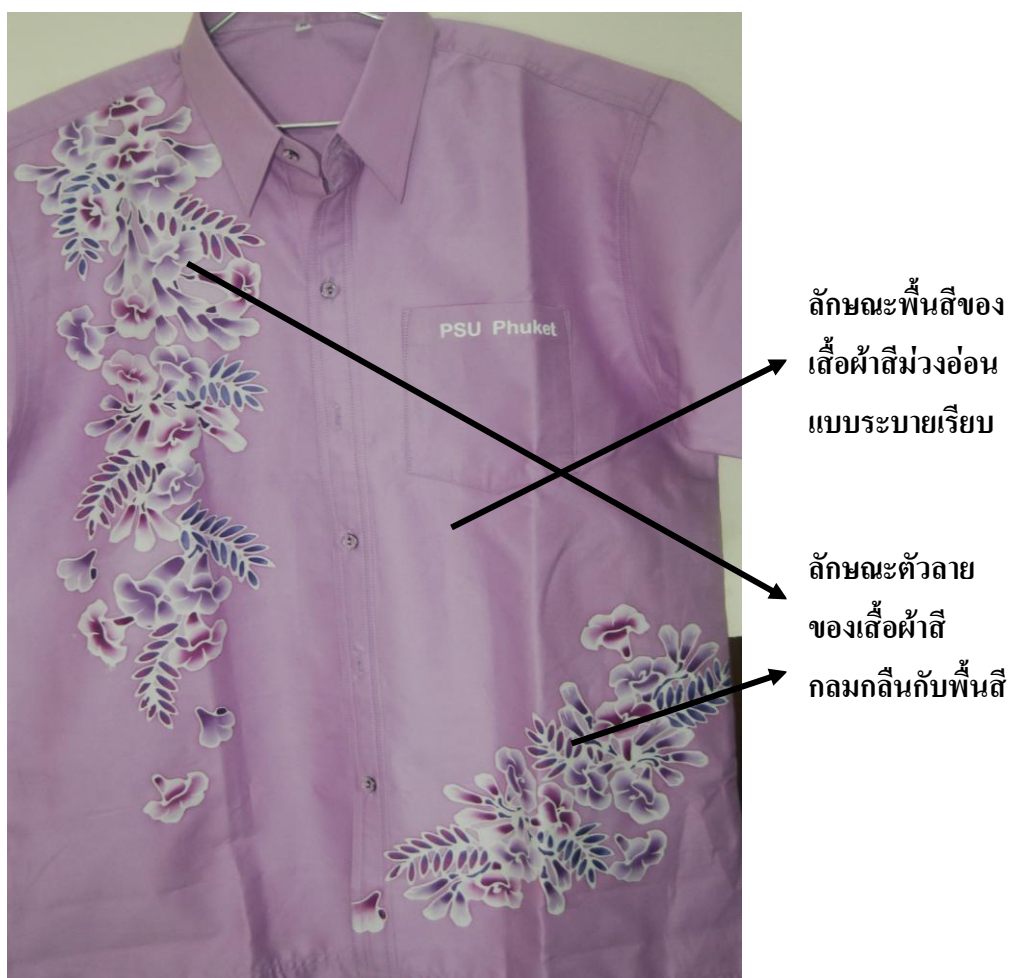
จากการวิเคราะห์สังเกตได้ว่า สีสันในตัวพื้น และ ตัวลายของผ้าบาติกจะใช้สีวรรณะเย็น และ วรรณะร้อน

ลักษณะพื้นสีของ
เสื้อผ้าสีชมพูอ่อน
แบบระบายเรียบ

ลักษณะตัวลาย
ของเสื้อผ้าสีชมพู
เข้ม

ภาพที่ 48 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 49 ลักษณะสีพื้น พื้นสี และตัวลายของสวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 50 ลักษณะสีพื้น พินสี ไล่สีต่าง น้ำหนักลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะพื้นสีเสื้อผ้าสีม่วง
อ่อน - ขาวแบบระบายไล่
สีต่างน้ำหนักเพียงสีเดียว

ลักษณะตัวลายของเสื้อผ้า
สีตัดกับพื้นเสื้อ

ภาพที่ 51 ลักษณะสีดิน พื้นสี ไล่สีต่างน้ำหนักวาดลายม้าผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะพื้นสีเสื้อผ้าสีม่วง
เข้ม - อ่อนแบบระบายไล่สี
ต่างน้ำหนักเพียงสีเดียว

ลักษณะตัวลายของเสื้อผ้า
สีตัดกับพื้นเสื้อแบบความ
กลมกลืนของสี

ภาพที่ 52 ลักษณะสีพื้น พื้นสี ไล่สีสองสีต่างน้ำหนักลวดลายปลาผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

4.2.4.2 จังหวัดพังงา ลักษณะวรรณะของสีหรือสีพื้นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยม สีฟ้า สีชมพู สีเหลือง สีน้ำเงิน สีม่วง สีเขียว ตามลำดับ เป็นพื้นสีของเสื้อผ้า โดยวิธีระบายเรียบสีเดียว

ส่วนสีอื่นๆ นิยมสีหลากหลาย ได้แก่ สีฟ้า สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีชมพู สีส้ม (วรรณะร้อน) แต่มักจะนิยมใช้กับกลุ่มต่างๆ ไปที่สวมใส่

สำหรับตัวลายของเสื้อผ้า ส่วนใหญ่จะนิยมใช้สีกลมกลืนหรือสีวรรณะเย็น และสีสดใส หรือสีวรรณะร้อน

จากการวิเคราะห์สังเกตได้ว่า สีสันรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกหากสีพื้นของเสื้อผ้าเป็นสีอ่อน ตัวลายจะต้องใช้สีเข้ม ตรงข้ามกันหากตัวลายสีอ่อน พื้นของเสื้อผ้าใช้สีเข้ม

จากการศึกษาจะพบว่าส่วนใหญ่สีสันรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดพังงามักใช้สีทั้งสองวรรณะ คือ สีวรรณะเย็น และ สีวรรณะร้อน

ลักษณะพื้นสีของ
เสื้อผ้าสีม่วงแบบ
ระบายเรียบ

ลักษณะตัวลาย
ของเสื้อผ้าสี
กลมกลืนกับพื้นสี

ภาพที่ 53 ลักษณะสีสัน พื้นสี และตัวลายของลวดลายนกผ้าบาติกของจังหวัดพังงา

4.2.4.3 จังหวัดกระบี่ ลักษณะวรรณะของสีหรือสีสันของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยม สีชมพู สีฟ้า สีเหลือง สีน้ำเงิน สีม่วง ตามลำดับเป็นพื้นสีของเสื้อผ้า

สีสันของสีพื้นมี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะสีพื้นแบบระบายเรียบสีเดียว 2) ลักษณะสีพื้นแบบนำหนักของสีต่างกัน เช่น สีชมพูเข้ม สีชมพูอ่อน อยู่ในพื้นสีเดียวกัน

ส่วนสีอื่นๆ นิยมสีหลากหลายของสีประเภทวรรณะร้อน แต่มักจะนิยมใช้กับกลุ่มทั่วไปที่สวมใส่

สำหรับตัวลายของเสื้อผ้า ส่วนใหญ่จะนิยมใช้สี อ่อนหรือสีเข้มขึ้นอยู่กับสีพื้น หากสีพื้นเข้มตัวลายจะเป็นสีอ่อน ตรงข้ามกันหากสีพื้นสีอ่อนตัวลายจะเป็นสีเข้ม เช่น พื้นสีดำ ตัวลายเป็นดอกไม้สีม่วงอ่อน หรือ พื้นสีชมพู ตัวลายดอกไม้เป็นสีม่วง

นอกจากนี้ยังใช้สีหลากหลายไม่ซ้ำ จาก การวิเคราะห์สังเกตเห็นได้ว่า สี ประเภทกลมกลืนโดยวิธีไล่สีพื้นผ้าของผ้าบาติกในจังหวัดกระบี่ไม่นิยม แต่การใช้สียังคงใช้สีวรรณะเย็นและวรรณะร้อน

ภาพที่ 54 ลักษณะสีพื้น พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่

ลักษณะพื้นสีของ

เสื้อผ้าสีเหลือง

แบบระบายเรียบ

สีเดียว

ลักษณะตัวลาย

ของเสื้อผ้าสีตัด

กันกับพื้นสี

ภาพที่ 55 ลักษณะสีพื้น พื้นสี และตัวลายของลวดลายดอกไม้ผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่

4.2.5 ผลการวิเคราะห์ลักษณะเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน พบว่า

4.2.5.1 จังหวัดภูเก็ต ลักษณะเทคนิครูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยมเขียนรูปแบบลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว หรือ บาติกชั้นเดียว และ เทคนิคการเขียนรูปแบบบาติกเส้นสี หรือ บาติกหลายชั้น

สำหรับเทคนิคแบบระบายเป็นเส้นขาว จากการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ช่างเขียนให้เหตุผลว่าการผลิตผ้าบาติกรูปแบบลวดลายนั้นทำให้ลวดลายสะอาด สะดวกในการผลิตและการเขียนกระบวนการไม่ยุ่งยากประกอบกับลูกค้านิยม ราคาขายไม่สูงมาก จึงนิยมเขียนรูปแบบลวดลายของผ้าเสื้อบาติกเป็นเทคนิคเส้นขาวเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเทคนิคการเขียนรูปแบบลวดลายเส้นสีรองลงมา เนื่องจากเทคนิคเส้นสีการผลิตค่อนข้างยุ่งยากแต่ก็ยังเป็นที่นิยมรองลงมา ราคาค่อนข้างแพงจะเหมาะกับกลุ่มคนบางกลุ่มที่ชอบและอยากได้งานรูปแบบลวดลายบาติกของเสื้อผ้าที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำใครจึงมักจะนิยม

จากการวิเคราะห์สังเกตได้ว่าเทคนิคการเขียนรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ตมักจะมีลักษณะดังนี้ คือ 1) ประเภทเสื้อผ้าบาติกเส้นขาว 2) ประเภทเสื้อผ้าบาติกเส้น

สี 3) เทคนิคการใช้เกลือหรือน้ำตาลเพื่อทำให้เกิดลวดลาย ของสีพื้นเสื้อผ้า นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์อื่นๆที่ใช้เทคนิคเส้นสี เช่น ภาพแขวนติดฝาผนัง

ลักษณะเทคนิค
เส้นสีขาว

ภาพที่ 56 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะเทคนิค
เส้นสีขาว

ภาพที่ 57 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะเทคนิค
เส้นสีขาว

ภาพที่ 58 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะเทคนิค
เส้นสีชมพูอ่อน

ภาพที่ 59 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ลักษณะ
เทคนิคเส้นสี
เหลืองอ่อน

ภาพที่ 60 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

ภาพที่ 61 ลักษณะเทคนิคโรยเกลือหรือน้ำตาลของผ้าบาติกของจังหวัดภูเก็ต

4.2.5.2 จังหวัดพังงา ลักษณะเทคนิครูปแบบลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยมเขียนรูปแบบลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว หรือ บาติกชั้นเดียว ส่วนเทคนิคการเขียนรูปแบบบาติกเส้นสี ไม่นิยม

สำหรับเทคนิคแบบระบายเป็นเส้นขาว จากการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ช่างเขียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลว่าการผลิตผ้าบาติกรูปแบบลวดลายนั้นทำให้ลวดลายสะอาด สะดวกในการผลิตและการเขียนกระบวนการไม่ยุ่งยากในการผลิต ราคาขายไม่สูงมาก ลูกค้าสามารซื้อได้ และเป็นที่น่าสนใจ

ส่วนเทคนิคการเขียนรูปแบบลวดลายเส้นสีไม่นิยมเขียน เนื่องจากเทคนิคเส้นสีนั้น ช่างเขียนไม่ถนัด กระบวนการยุ่งยาก จึงไม่นิยมเขียน

จากการวิเคราะห์เทคนิคการเขียนรูปแบบลวดลายผ้าบาติกของจังหวัดพังงาจึงมักนิยมเขียนเทคนิคเส้นขาวเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 62 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดพังงา

4.2.5.3 จังหวัดกระบี่ ลักษณะเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติกที่ปรากฏนั้น ส่วนใหญ่แล้ว นิยมเขียนรูปแบบลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว หรือบาติกชั้นเดียว ส่วนเทคนิคการเขียนรูปแบบบาติกเส้นสีไม่นิยม แต่จะเขียนเส้นสีเป็นภาพติดฝาผนังบ้าง

สำหรับเทคนิคแบบระบายเป็นเส้นขาว จากการวิเคราะห์และสัมภาษณ์ช่างเขียนส่วนใหญ่ให้เหตุผลเช่นเดียวกับจังหวัดพังงา คือ การผลิตผ้าบาติกรูปแบบลวดลายนั้น

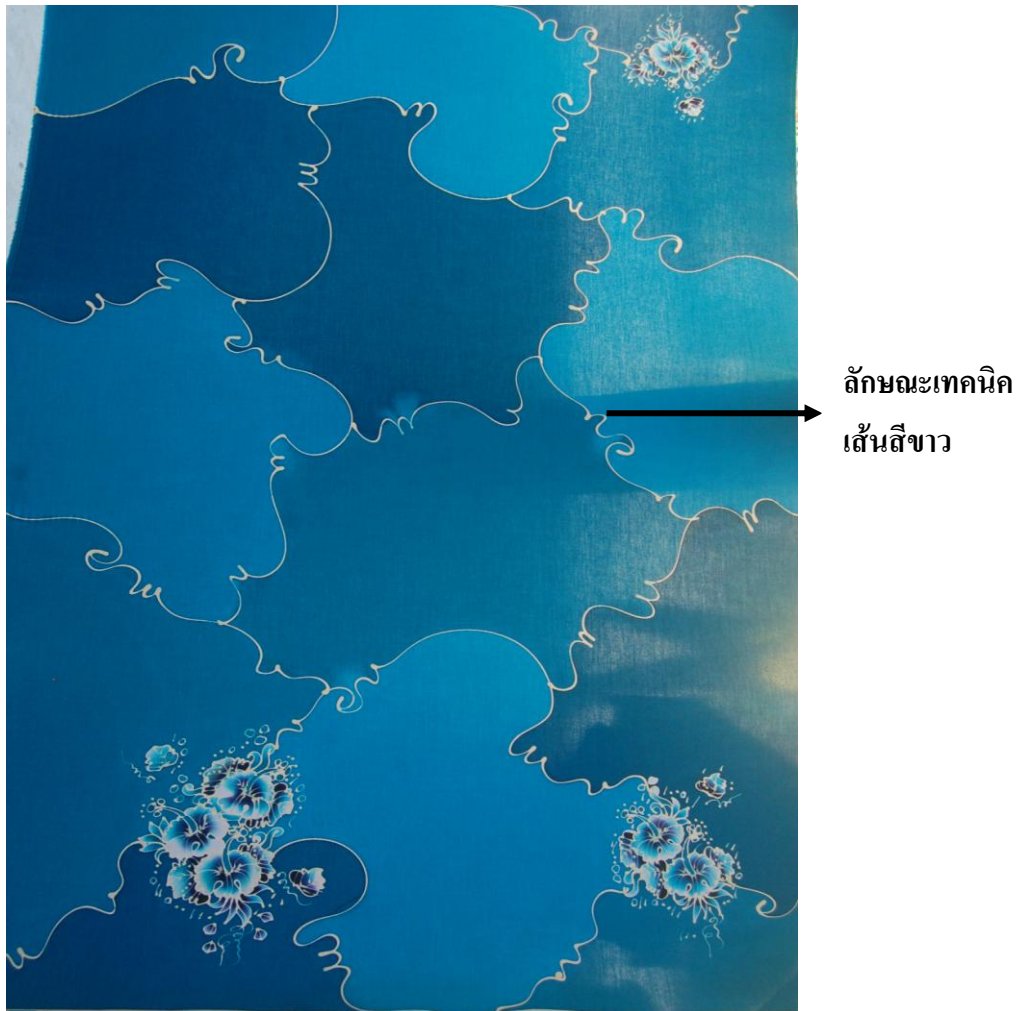
ทำให้ลวดลายสะอาด สะดวกในการผลิตและการเขียนกระบวนการไม่ยุ่งยากในการผลิต ราคาขายไม่สูงมาก ลูกค้าสามารถซื้อได้ และเป็นที่ยอมรับ

ส่วนเทคนิคการเขียนรูปแบบลวดลายเส้นสีไม่นิยมเขียน แต่มีผลิตภัณฑ์บางส่วนที่เป็นเส้นสี เช่น ภาพแขวนติดฝาผนัง (ภาพโชว์) เท่านั้น ประเภทเสื้อผ้าบาติกไม่นิยม

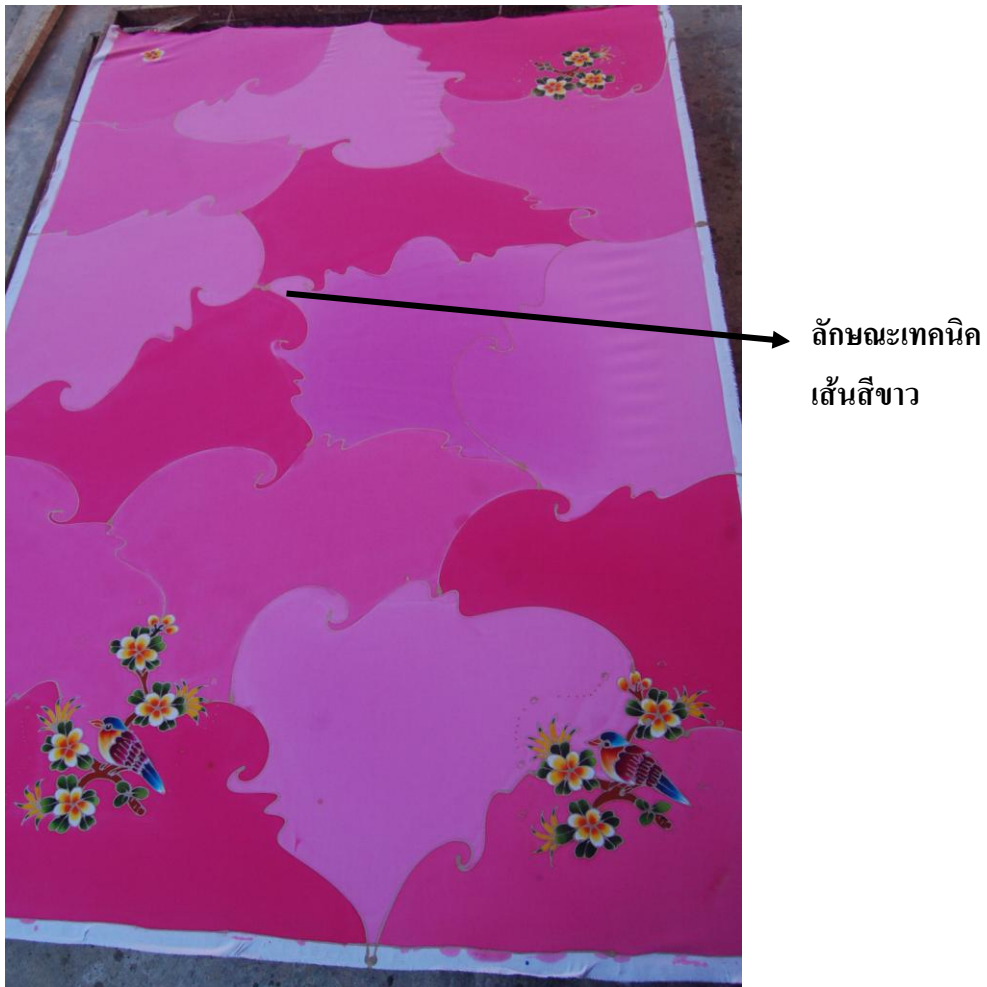

ภาพที่ 63 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติกของจังหวัดกระบี่

ลักษณะเทคนิค
เส้นสีขาว

ภาพที่ 64 ลักษณะเทคนิกลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บ)ของจังหวัดกระบี่

ภาพที่ 65 ลักษณะเทคนิคลวดลายเส้นสีขาวของผ้าบาติก (ผ้าชิ้นยังไม่ตัดเย็บ)ของจังหวัดกระบี่

4.3 ตารางวิเคราะห์การเปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

ตารางวิเคราะห์การเปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่ ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบเนื้อหาด้านรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ดังนี้

จังหวัดภูเก็ต	จังหวัดพังงา	จังหวัดกระบี่
<p><u>ลักษณะรูปแบบลวดลาย</u> <u>ตัดแปลงจากธรรมชาติ</u></p> <p>-นิยมเขียนลวดลายจากใต้ท้องทะเล ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายดอกไม้ ได้แก่ ดอกกุหลาบ ดอกชบา ดอกลิลาวดี ดอกเฟื่องฟ้า ดอกกล้วยไม้ ดอกจำปา ดอกทานตะวัน ดอกศรีตรัง ดอกบัว</p> <p><u>ลักษณะรูปแบบลวดลาย</u> <u>ประเภทสัตว์</u></p> <p>-นิยมเขียนภาพ นก ช้าง ม้า ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย</p> <p><u>ลักษณะรูปแบบลวดลาย</u> <u>ประเภทลายไทยและลายเครือเถา</u></p> <p>-นิยมเขียนลายไทย เช่น ลายกนกประยุกต์</p>	<p>-นิยมเขียนลวดลายจากใต้ท้องทะเล ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายดอกไม้ ได้แก่ ดอกกล้วยไม้ ดอกจำปูน ลูกยาง ดอกหางช้าง ดอกบัวดอกไม้อื่นๆ</p> <p>-นิยมเขียนภาพ นก ช้าง ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย</p> <p>-ปรากฏน้อย</p>	<p>-นิยมเขียนลวดลายจากใต้ท้องทะเล ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายดอกไม้ ได้แก่ ดอกกล้วยไม้ รองเท้านารีดอกไม้อื่นๆ</p> <p>-นิยมเขียนภาพ นก ช้าง ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย</p> <p>-ปรากฏน้อย</p>

จังหวัดภูเก็ต	จังหวัดพังงา	จังหวัดกระบี่
<p><u>ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทลายเรขาคณิต</u></p> <p>- ไม่นิยมเขียนลายเรขาคณิต</p> <p><u>ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทอื่นๆ</u></p> <p>- มีการเขียนภาพทิวทัศน์ ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ทะเล เรือ ต้นไม้ ภูเขา สถาปัตยกรรม ตลาด</p> <p>- ภาพการ์ตูนไม่นิยมเขียน</p> <p>- สื่อสัญลักษณ์หรือ โลโก้ มีการเขียนตามแบบลูกแก้ว เช่น เครื่องหมายทางวิทยาศาสตร์ และเกี่ยวกับเครื่องหมายเด็กเล็ก</p> <p><u>ลักษณะเด่น / เอกลักษณ์ของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก</u></p> <p>- นิยมเขียนลวดลายแหลม พรหมเทพ อากาศชิโน ปอร์ตุเกีส</p> <p><u>ลักษณะขนาดของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก</u></p> <p>- นิยมเขียนขนาดตัวลายขนาดกลาง ตามความเหมาะสมของเสื้อผ้า</p>	<p>- นิยมเขียนลายเรขาคณิต</p> <p>- มีการเขียนภาพทิวทัศน์ ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ทะเล ภูเขา ต้นไม้</p> <p>- ภาพการ์ตูนไม่นิยมเขียน</p> <p>- ไม่ปรากฏ</p> <p>- นิยมเขียนลวดลายเขาคะปูด</p> <p>- เขาช้าง</p> <p>- นิยมเขียนขนาดตัวลายขนาดกลาง ตามความเหมาะสมของเสื้อผ้า</p>	<p>- ไม่นิยมเขียนลายเรขาคณิต</p> <p>- มีการเขียนภาพทิวทัศน์ ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ทะเล ถ้ำต่างๆ</p> <p>- มีการเขียนภาพการ์ตูน</p> <p>- ไม่ปรากฏ</p> <p>- นิยมเขียนลวดลายรองพื้นารีหรือเหลืองกระบี่ นกแก้วแล้วเขานาน้ำ</p> <p>- นิยมเขียนขนาดตัวลายขนาดกลาง ตามความเหมาะสมของเสื้อผ้า</p>

จังหวัดภูเก็ต	จังหวัดพังงา	จังหวัดกระบี่
<p><u>ลักษณะขนาดของรูปแบบ</u> <u>ลวดลายของผ้าบาติก</u></p> <p>-นิยมนวขนาดลายบริเวณ กึ่งกลาง (ตรงกลาง) ของเสื้อ (ชั้นหลัง)</p> <p>-นิยมนวลายบริเวณเชิง ชายเสื้อ แขนไหล่ กระเป๋</p> <p>-นิยมนวลาย (ชั้นหน้า) เป็น แนวตั้ง</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวขวาง บริเวณชายเสื้อ</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวเฉียง โค้ง ทั้งชั้นหน้า และชั้นหลังของ เสื้อ</p> <p>-ไม่นิยมนวลายแบบกระจาย ทั้งชั้นหน้าและชั้นหลังของ เสื้อ</p> <p><u>ลักษณะสีต้นรูปแบบลวดลาย</u> <u>ของผ้าบาติก</u></p> <p>-สีพื้นนิยมสีชมพู สีฟ้า สีน้ำ เงิน สีม่วง สีเหลือง</p> <p>-ลักษณะสีพื้นนิยมแบบไล่สี ต่างน้ำหนัก และ ระบายสีพื้น เรียบสีเขียว</p>	<p>-นิยมนวขนาดลายบริเวณ กึ่งกลาง (ตรงกลาง) ของ เสื้อ (ชั้นหลัง)</p> <p>-นิยมนวลายบริเวณเชิง ชายเสื้อ แขนไหล่ กระเป๋</p> <p>-นิยมนวลาย (ชั้นหน้า) เป็น แนวตั้ง</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวขวาง บริเวณชายเสื้อ</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวตรง กึ่งกลางชั้นหลังของเสื้อ ชั้น หน้าแบบแนวตั้งซ้าย ขวา</p> <p>-ไม่นิยมนวลายแบบกระจาย ทั้งชั้นหน้าและชั้นหลังของ เสื้อ</p> <p>-สีพื้นนิยมสีฟ้า สีชมพู สี เหลือง สีม่วง สีเขียว</p> <p>-ลักษณะสีพื้นนิยมแบบ ระบายเรียบสีเขียว</p>	<p>-นิยมนวขนาดลายบริเวณ กึ่งกลาง (ตรงกลาง) ของ เสื้อ (ชั้นหลัง)</p> <p>-นิยมนวลายบริเวณเชิง ชายเสื้อ แขนไหล่ กระเป๋</p> <p>-นิยมนวลาย (ชั้นหน้า) เป็น แนวตั้ง</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวขวาง บริเวณชายเสื้อ</p> <p>-นิยมนวลายเป็นแนวตรง กึ่งกลางชั้นหลังของเสื้อ ชั้นหน้าแบบแนวตั้งซ้าย ขวา</p> <p>-มีการนวลายแบบกระจายทั้ง ชั้นหน้าและชั้นหลังของ เสื้อ</p> <p>-สีพื้นนิยมสีชมพู สีฟ้า สีฟ้า สีเหลือง สีม่วง</p> <p>-ลักษณะสีพื้นนิยมแบบ ระบายเรียบสีเขียวและระบาย สีต่างน้ำหนักของสีเข้ม สี อ่อน ในพื้นเดียวกัน</p>

จังหวัดภูเก็ต	จังหวัดพังงา	จังหวัดกระบี่
<p><u>ลักษณะสีต้นรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก</u></p> <p>-ตัวลายจะตัดกับสีพื้น และ สีกลมกลืนกับสีพื้น เช่น สีชมพูเข้ม (สีพื้น) สีชมพูอ่อน (ตัวลาย)</p> <p>-ภาพรวมสีต้นรูปแบบลวดลายใช้สีวรรณะเย็น และวรรณะร้อน</p> <p><u>ลักษณะเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติก</u></p> <p>-นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นสี</p> <p>-มีการเขียนลวดลายเทคนิคการโรยเกลือ หรือน้ำตาล สำหรับทำพื้นสีของเสื้อผ้า</p>	<p>-ตัวลายจะตัดกับสีพื้น และ สีกลมกลืนกับสีพื้น</p> <p>-ภาพรวมสีต้นรูปแบบลวดลายใช้สีวรรณะเย็น และวรรณะร้อน</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว</p> <p>-ไม่นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นสี</p> <p>-ไม่นิยมใช้เทคนิคการโรยเกลือ หรือน้ำตาลสำหรับทำพื้นสีของเสื้อผ้า</p>	<p>-ตัวลายจะตัดกับสีพื้น และ สีกลมกลืนกับสีพื้น</p> <p>-ภาพรวมสีต้นรูปแบบลวดลายใช้สีวรรณะเย็น และวรรณะร้อน</p> <p>-นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว</p> <p>-ไม่นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นสี</p> <p>-ไม่นิยมใช้เทคนิคการโรยเกลือ หรือน้ำตาลสำหรับทำพื้นสีของเสื้อผ้า</p>

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์การเปรียบเทียบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่

จากตารางวิเคราะห์สรุป ได้ว่ารูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ในส่วนของรูปแบบลวดลายดัดแปลงจากธรรมชาติ ไม่ได้แตกต่าง รวมทั้งลวดลาย ประเภทสัตว์ ก็มีความคล้ายกัน จะมีความแตกต่าง ในส่วนของจุดเด่นลวดลายในแต่ละจังหวัด รูปแบบลายไทย และลายเครือเถา จังหวัดภูเก็ต นิยมเขียน แต่จังหวัด พังงา และกระบี่ปรากฏ น้อย ประเภทลายเรขาคณิต จังหวัดภูเก็ตและกระบี่ไม่นิยมเขียน จังหวัดพังงาเป็นที่นิยม ลวดลาย ประเภททิวทัศน์ ทั้งสามจังหวัดมีการเขียนเหมือนกัน ลวดลายการ์ตูน จังหวัดภูเก็ต พังงา ไม่นิยม เขียน ส่วนจังหวัดกระบี่มีการเขียน สัญลักษณ์หรือโลโก จังหวัดภูเก็ตมีการเขียน ส่วนจังหวัด พังงา กระบี่ ไม่ปรากฏจากการสัมภาษณ์ช่างเขียนผ้าบาติก (ไม่เป็นที่นิยม) ขนาดของรูปแบบ ลวดลายของผ้าบาติก ส่วนใหญ่ทั้งสามจังหวัดไม่มีความแตกต่าง คือนิยมเขียนขนาดกลาง การวาง ลายก็เช่นเดียวกันนิยมวางบริเวณเชิงชายเสื้อผ้า แขน ไหล่ กระเป๋า วางแบบแนวตั้ง แนวขวาง แนวเฉียงโค้ง สีสันทูปแบบสีพื้นที่ใช้ทั้งสามจังหวัดใช้สีไม่แตกต่าง คือ นิยมใช้สีชมพู สีฟ้า สีน้ำเงิน สี ม่วง สีเหลือง ลักษณะสีพื้น จังหวัดภูเก็ตนิยมแบบไล่สีต่างน้ำหนัก และระบายสีเรียบสีเดียว จะ แตกต่างกับจังหวัดพังงาระบายสีแบบเรียบสีเดียว ส่วนกระบี่ระบายสีเรียบสีเดียวและสีต่างน้ำหนัก ของสีเข้ม อ่อนบนพื้นผ้า ส่วนตัวลายทั้งสามจังหวัดจะใช้สีกลมกลืนกับสีพื้น เช่น พื้นสีชมพูเข้ม ตัวลายสีชมพูอ่อน โดยภาพรวมการใช้สีทั้งสามจังหวัดใช้สีวรรณะเย็นและวรรณะร้อน เทคนิค รูปแบบ การเขียนลวดลายจังหวัดภูเก็ตนิยมเขียนเทคนิคเส้น ขาว เส้นสี และการโรยเกลือหรือน้ำตาล จังหวัดพังงา กระบี่ นิยมเทคนิคเส้นขาว แต่ ไม่นิยมเทคนิคเส้นสี และ โรยเกลือ หรือน้ำตาล

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ขอบเขตของการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งกำหนดขอบเขตเนื้อหา ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปด้าน เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ ศาสนา และด้านกิจการ 2) เนื้อหารูปแบบลวดลายที่ปรากฏบนผ้าบาติกที่ช่างเขียนผลิตในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ลักษณะเด่นเอกลักษณ์ ของรูปแบบลวดลายในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ มีความแตกต่างกันอย่างไร โดยผู้วิจัยได้ยึดเนื้อหาารูปแบบลวดลาย ได้แก่ ลวดลายเรขาคณิต ลวดลายดัดแปลงมาจากธรรมชาติ ลวดลายไทยและลายเรือเถา ลวดลายประเภทสัตว์ และอื่นๆ ด้านขนาดลวดลาย ด้านสีต้นรูปแบบลวดลาย และด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลาย

สำหรับกลุ่มตัวอย่างหรือเป้าหมาย คือ ช่างเขียนลวดลายผ้าบาติกจากร้านละ 1 คน ในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ โดยวิธีสุ่มเพียง 5 แห่ง (จากโอทอป) ต่อจังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน จังหวัดพังงา ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน และ กระบี่ ช่างเขียนผ้าบาติก จำนวน 5 คน รวมช่างเขียนทั้งหมด 15 คน เครื่องมือ และ อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย คือ แถบบันทึกเสียง และ กล้องถ่ายภาพ เพื่อ การรวบรวมข้อมูล บันทึก วิเคราะห์ผล

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยนำเสนอแบบความเรียงตามกรอบแนวคิด และ จุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ พร้อมภาพประกอบ และ ผลสรุป ของการวิจัย ข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำเป็นรูปเล่ม ภาพจัดเก็บลงแผ่นซีดี เพื่อประโยชน์โอกาสต่อไป นอกจากนี้ ข้อมูลจัดเป็นหมวดหมู่ เปรียบเทียบความเหมือน และ ความแตกต่างจุดเด่น สีสี้น ขนาดลาย เทคนิค และอื่นๆ ตามกรอบแนวคิด

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่

จากการศึกษาพบว่า จังหวัดภูเก็ตช่างเขียนผ้าบาติกภาพรวมส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 45-51 ปี การศึกษา ช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่อยู่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง รองลงมาอนุปริญญาตรี และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ประสบการณ์ทำงาน 10-23 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอิสลาม และ เป็นเจ้าของกิจการตัวเอง

จังหวัดพังงา ช่างเขียนผ้าบาติกภาพรวมส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุ อยู่ในช่วง 33-38 ปี และ ช่วง 42-44 ปี การศึกษา ช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่อยู่ระดับมัธยมศึกษา รองลงมาประถมศึกษา และ ปริญญาตรี ประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี รองลงมา 7ปี และ 4-5 ปี ศาสนา นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอิสลาม และเป็นเจ้าของกิจการตัวเอง

จังหวัดกระบี่ ช่างเขียนผ้าบาติกภาพรวมส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อายุ อยู่ในช่วง 41-44 ปี การศึกษา ช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่อยู่ระดับปริญญาตรี รองลงมาประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน และ ประถมศึกษา ประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี รองลงมา 7ปี และ 5-8 ปี ศาสนา นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาศาสนาอิสลาม และเป็นเจ้าของกิจการตัวเอง รองลงมาเป็นประธานกลุ่มอาชีพชุมชน

5.1.2 เนื้อหารูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่

มีเนื้อหาลักษณะเด่น เอกลักษณะของรูปแบบลวดลายผ้า บาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ เมื่อเปรียบเทียบแล้ว

จากการศึกษาพบว่า จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในส่วน ของลักษณะลวดลายดัดแปลงจากธรรมชาติที่นิยม ได้แก่ ลวดลายจากใต้ท้องทะเล เช่น ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายดอกไม้ เช่น ดอกกล้วยไม้ ดอกกุหลาบ ดอกชบา ดอกลีลาวดี ดอกเฟื่องฟ้า ดอกจำปา ดอกศรีตรัง ไม่มีความแตกต่าง ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทสัตว์ ที่นิยม ได้แก่ ภาพนก ช้าง ม้า ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย ไม่มีความแตกต่าง ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทลายไทย และ ลายเครือเถา จังหวัดภูเก็ตจะนิยมเขียนลายไทย เช่น ลายกนกประยุกต์ สำหรับพังงา และกระบี่ ไม่นิยมเขียน (น้อย) จึงมีความแตกต่างในส่วนนี้ ลักษณะรูปแบบลวดลายเรขาคณิต จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดกระบี่ไม่นิยมเขียน แต่ จังหวัดพังงามีการเขียน ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทอื่นๆ ได้แก่ ภาพทิวทัศน์ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ มีการเขียนเหมือนกัน จึงไม่มีความแตกต่าง ลักษณะรูปแบบลวดลายภาพการ์ตูน จังหวัดภูเก็ต และพังงา ไม่นิยมเขียน แต่

จังหวัดกระบี่มีการเขียนบ้าง ลักษณะรูปแบบลวดลายสื่อสัญลักษณ์หรือโลโก จังหวัดภูเก็ต มีการเขียน จังหวัดพังงา และ กระบี่ ไม่มีการเขียน

ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ในจังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่ นิยมเขียนลวดลายแหลมพรหมเทพ อาการชิโน ปอร์ตุเกีส หรือผสมผสานระหว่างภาพดอกไม้กับอาคารชิโน ปอร์ตุเกีส (กราฟิก) สำหรับลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่นิยมเขียนลวดลายเขาตะปู เขาช้าง ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดกระบี่ ส่วนใหญ่นิยมเขียนลวดลายรองเท้านารีหรือเหลืองกระบี่ นกแก้วแล้ว เขานานน้ำ

จากการศึกษาลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ลักษณะเด่นแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน เหตุผลจากการศึกษาและสัมภาษณ์ช่างเขียนผ้าบาติก เนื่องจากแต่ละจังหวัดมีเอกลักษณ์ไม่เหมือนกัน

ลักษณะขนาดของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ส่วนใหญ่นิยมเขียนตัวลายขนาดกลางตามความเหมาะสมของเนื้อผ้า การจัดองค์ประกอบศิลป์ของตัวลายมักนิยมวางกึ่งกลาง หรือ ความสมดุลซ้าย ขวาเท่ากัน บริเวณชั้นหลังของเนื้อผ้าบาติก และซ้าย ขวา ไม่เท่ากันรองลงมา นอกจากนี้ยังนิยมวางลวดลายบริเวณ ชายเสื้อ แขน ไหล่ กระเป๋านิยมวางลายแนวตั้ง แนวขวาง แนวเฉียงโค้ง ตามลำดับ

ลักษณะสีสันรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ สีพื้นของเนื้อผ้าบาติก ส่วนใหญ่นิยม สีชมพู สีฟ้า สีน้ำเงิน สีม่วง สีเหลือง ในส่วนของสีพื้นจังหวัดภูเก็ต มักนิยมแบบไล่สีต่างน้ำหนัก และ ระบายสีพื้นเรียบสีเดียว จังหวัดพังงา ส่วนใหญ่สีพื้นมักนิยมแบบระบายเรียบสีเดียว ส่วนจังหวัดกระบี่ นิยมแบบระบายเรียบสีเดียว และ ระบายสีต่างน้ำหนักของสีเข้ม สีอ่อน ในพื้นเดียวกัน เพียงสองสี แต่ไม่นิยมระบายสีต่างน้ำหนักสีเดียว ตัวลายของสีสัน จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ส่วนใหญ่นิยมสีตัวลายจะตัดกับสีพื้นของเนื้อผ้าบาติก เช่น สีพื้นเป็นสีชมพูเข้ม ตัวลายจะเป็นสีชมพูอ่อน และนอกจากนี้สียังนิยมเป็นธรรมชาติของตัวลาย โดยภาพรวมแล้วจะใช้สีทั้งวรรณะเย็นและวรรณะร้อน

ลักษณะเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติก ในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ส่วนใหญ่นิยมเขียนลวดลายโดยใช้เทคนิคบาติกเส้นขาว จังหวัดภูเก็ตนิยมเขียนเส้นสีและเส้นขาวทั้งสองเทคนิค นอกจากนี้เทคนิคการโรยเกลือหรือน้ำตาลในจังหวัดภูเก็ตนิยม ส่วนจังหวัดพังงา และ กระบี่ ไม่นิยม

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่

จากการวิเคราะห์การวิจัยครั้งนี้ซึ่งอภิปรายผลได้ ดังนี้

5.2.1 ข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่

ข้อมูลทั่วไปของช่างเขียนผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน จากการศึกษาช่างเขียนผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จังหวัดพังงาเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนจังหวัดกระบี่เพศหญิงมากกว่าเพศชาย ผลจากการวิจัยจะเห็นได้ว่าจังหวัดภูเก็ตช่างเขียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งจังหวัดพังงา และ กระบี่ช่างเขียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง

อายุของช่างเขียนในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 45-51 ปี จังหวัดพังงา อายุช่วง 33-38 ปี จังหวัดกระบี่ช่วง 41-49 ปี

การศึกษาของช่างเขียนในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่อยู่ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง รองลงมาประถมศึกษา และ อนุ ปริญญาตรี และ มัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดพังงา อยู่ระดับมัธยมศึกษา รองลงมาประถมศึกษา และ ปริญญาตรี จังหวัดกระบี่อยู่ระดับปริญญาตรี รองลงมาประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษานอกโรงเรียน และประถมศึกษา

จากการศึกษาด้านการศึกษาของช่างเขียน จะเห็นได้ว่า ช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่ จะมีการศึกษาจากสถาบันต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาการทำผ้าบาติกภาควิชา ศิลปศึกษาของวิทยาลัยครูภูเก็ตประมาณ ปี พ .ศ. 2526-2528 โดยอาจารย์ชูชาติ ระวิจันทร์ เป็นบุคคลสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนางานบาติกลายเขียนเขียนเป็นงานหัตถกรรม (หจก. โยฮัน เวลด์เคมิริช ภูเก็ต, อัดสำเนา)

สำหรับศาสนา ช่างเขียนผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอิสลาม ในจังหวัดพังงา นับถือศาสนาพุทธมากกว่าศาสนาอิสลาม ส่วนจังหวัดกระบี่ นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาศาสนาอิสลาม

สำหรับการดำเนินกิจการส่วนใหญ่จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ ช่างเขียนผ้าบาติกจะมีกิจการเป็นของตนเอง

จากภาพรวมทั้งสามจังหวัดในส่วนของข้อมูลทั่วไปจะพิจารณาได้ว่า เพศ มีส่วนสำคัญของงานช่างเขียนผ้าบาติก จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าเพศหญิงเป็นช่างเขียนมากกว่าเพศชาย

ทั้งนี้อาจมาจากเหตุหนึ่งที่มีความสนใจและประกอบกับมีเวลาว่าง สามารถประกอบอาชีพการเขียนผ้าบาติกเองได้ ช่วงอายุของช่างเขียนผ้าบาติกจะเริ่มอายุระหว่าง 33 ปี ขึ้นไป แสดงว่าอายุของช่างเขียนผ้าบาติกมีผลต่ออาชีพการทำผ้าบาติก เพราะ ส่วนใหญ่จะเป็นวัยทำงาน ด้านการศึกษา ช่างเขียนผ้าบาติกจะเริ่มต้นระดับมัธยมศึกษา ซึ่งให้เห็นว่าการศึกษามีผลต่อการเขียนผ้าบาติก โดยเฉพาะการออกแบบ เขียนลวดลายต้องมีพื้นฐานการศึกษาด้วย สำหรับประสบการณ์ทำงานของช่างเขียนผลจากการวิจัย มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี จากประเด็น นี้แสดงว่า ประสบการณ์ของช่างเขียนงานบาติกต้องใช้ประสบการณ์พอสมควรจึงจะทำให้งานเขียนลวดลายผ้ามีรูปแบบสวยงาม ด้านศาสนา ช่างเขียนผ้าบาติกส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของข้อมูลทั่วไปสำหรับช่างเขียนในแถบฝั่งอันดามัน ได้แก่ ภูเก็ต พังงาและกระบี่ มีอาชีพการเขียนผ้าบาติก เป็นเจ้าของกิจการของตนเองเป็นส่วนใหญ่ แสดงว่าอาชีพการทำผ้าบาติกในแถบชายฝั่งอันดามันจัดได้ว่าเป็นธุรกิจที่สำคัญของภาคใต้ในแถบชายฝั่งอันดามันและเป็นเอกลักษณ์อีกด้วย

5.2.2 เนื้อหารูปแบบลวดลายผ้าบาติก ในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่

จากการศึกษาเนื้อหารูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน ในส่วนของเนื้อหาลักษณะเด่น เอกลักษณ์ของรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ เมื่อเปรียบเทียบแล้ว พบว่า จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ มีความแตกต่าง และ ความเหมือน ซึ่งได้วิเคราะห์ และ ยึดแนวคิดเนื้อหารูปแบบของนนทา โรจนอุดมศาสตร์ (2536 : 84) ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดหลักเนื้อหา ดังนี้ 1) รูปแบบลวดลายเรขาคณิต 2) รูปแบบลวดลายดัดแปลงจาก ธรรมชาติ 3) รูปแบบลวดลายลายไทยและลายเครือเถา และ 4) รูปแบบลวดลายประเภทสัตว์

รูปแบบลวดลายในส่วนของลวดลายดัดแปลงจากธรรมชาติในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ส่วนใหญ่นิยมลวดลายใต้ท้องทะเล ได้แก่ ปู ปลา กุ้ง หอย เต่า ปะการัง ลวดลายดอกไม้ ได้แก่ ดอกกล้วยไม้ ดอกกุหลาบ ดอกชบา ดอกลิลาวดี ดอกเฟื่องฟ้า ดอกจำปา ดอกศรีตรัง ไม่มีความแตกต่าง ส่วนลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทสัตว์ ที่นิยม ได้แก่ ภาพนก ช้าง ม้า ผีเสื้อ ปู ปลา กุ้ง หอย ไม่มีความแตกต่าง สาเหตุจาก จังหวัดชายฝั่งอันดามัน ส่วนใหญ่สภาพแวดล้อมติดชายทะเลจึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการเขียนรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก ช่างเขียนจึงมักมีแนวคิดมาจากสภาพแวดล้อมชายทะเลประกอบกับจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ เป็นเมืองท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา อภรณ์ (2537 : 22) กล่าวว่า การออกแบบผ้าบาติกนั้นมีแนวคิด 3 ประการ คือ 1) การลอกแบบ 2) การดัดแปลงแบบ และ 3) การคิด

แบบขึ้นมาใหม่ ดังนั้นการออกแบบหาแนวคิดรูปแบบสอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศหรือสภาพท้องถิ่น เช่น เมืองชายทะเล ก็นำเอารูปปลา ปู กุ้ง เต่า หอย ปะการัง มาเป็นแบบเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศและยังเป็นเอกลักษณ์อีกด้วย

ลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทลายไทย และลายเครือเถา พบว่า ในจังหวัดภูเก็ต จะนิยมเขียนลายไทย เช่น ลายกนกประยุกต์ สำหรับพั่งงา และ กระบี่ ไม่นิยมเขียน (น้อย) จึงมีความแตกต่างในส่วนนี้

เมื่อพิจารณาลักษณะรูปแบบลวดลายประเภทลายไทยและลายเครือเถา จังหวัดภูเก็ต นิยมเขียนมากกว่า จังหวัดพั่งงา และ กระบี่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากช่างเขียนผ้าบาติกจังหวัดภูเก็ตมีความชำนาญมีฝีมือ มีประสบการณ์มากกว่าประกอบกับในจังหวัดภูเก็ตเป็นจุดเริ่มต้นของงานบาติกในฝั่งอันดามันจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต (หจก. โยฮันเวสต์ เคมิช. ภูเก็ต, อัคสำเนา) ส่วนจังหวัดพั่งงา ไม่นิยมเขียนลายไทยนั้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของพิมพ์ใจ สุเมธาวัดนะ (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า การที่ไม่นิยมเขียนลายไทยนั้นส่วนใหญ่ช่างไม่มีฝีมือ ฝีมือไม่ถึง โดยเฉพาะตัวเองยังเขียนไม่ได้ ดังนั้นช่างที่เขียนได้จะต้องเข้าใจลักษณะลายไทยพอสมควร

ลักษณะรูปแบบลวดลายเรขาคณิตจังหวัดภูเก็ต และ จังหวัดกระบี่ ไม่นิยมเขียนส่วน จังหวัดพั่งงานิยมเขียน ผลจากการศึกษาดังกล่าว สาเหตุที่จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ไม่นิยมเขียนเนื่องจากความต้องการของลูกค้าหรือผู้สนใจไม่นิยม ไม่ชอบ ประกอบกับรูปแบบง่ายไปสำหรับช่างเขียน

ส่วนรูปแบบอื่นๆ ได้แก่ รูปแบบภาพทิวทัศน์ รูปแบบภาพการ์ตูน ในจังหวัดภูเก็ต พั่งงา และ กระบี่ มีการเขียนเหมือนกัน ไม่แตกต่าง ในส่วนของภาพการ์ตูนจังหวัดภูเก็ต และ พั่งงา ไม่นิยมเขียน แต่จังหวัดกระบี่ มีการเขียน

เมื่อพิจารณารูปแบบภาพทิวทัศน์โดยทั่วไปแล้วทั้งสามจังหวัดมีความใกล้ชิดกับธรรมชาติจึงมักแสดงออกเรื่องราวกับธรรมชาติที่เป็นภาพทิวทัศน์ ได้แก่ แม่น้ำ ภูเขา ต้นไม้ หรือชายทะเล สถาปัตยกรรม ตลาด ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพินาสิน สาริยา (2535 : 58) กล่าวไว้ว่า แนวทางในการออกแบบลวดลาย โดยวิธีการสร้างงานจากความจริง หมายถึง การสร้างงานโดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติหรือจากการดูของจริง เช่น ภาพทิวทัศน์ ได้แก่ ภาพทะเล ภาพบ้านสิ่งก่อสร้าง ภาพบรรยากาศ

ลักษณะรูปแบบลวดลายสื่อสัญลักษณ์หรือโลโก จังหวัดภูเก็ตมีการเขียน แต่จังหวัด พังงา และ กระบี่ ไม่มีการเขียน เนื่องจากความนิยมของลูกค้า หรือ ผู้สนใจในจังหวัดพังงา และ กระบี่ ไม่นิยม

เมื่อพิจารณาเรื่องสื่อสัญลักษณ์ ในจังหวัดภูเก็ตมักนิยมเขียนนั้นซึ่งสอดคล้องความคิดเห็นของพัชรี แสงจันทร์ (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า ส่วนใหญ่มักเขียนลวดลายสื่อสัญลักษณ์ตามลูกค้าสั่ง ได้แก่ ภาพเครื่องแก้ว (ทางวิทยาศาสตร์) ภาพสัญลักษณ์เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย เป็นต้น

ลักษณะจุดเด่นของรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่นิยมเขียนลวดลายแหลมพรหมเทพ อาคารชิโน ปอร์ตุเกส (แบบกราฟิก) จังหวัดพังงา นิยมเขียนลวดลายเขาตะปู เขาช้าง ส่วนจังหวัดกระบี่ นิยมเขียนลวดลายกล้วยไม้รองเท้านารี หรือ เหลืองกระบี่ นกแก้วแล้ว เขานาบน้ำ

เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยในส่วนของจุดเด่นรูปแบบลวดลายของผ้าบาติก จังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ จะเห็นได้ว่ามีจุดเด่น เอกลักษณ์ ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของจังหวัดนั้นๆ มีเอกลักษณ์และจุดเด่นที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของยิ่งศักดิ์ เทพทอง (2552 : สัมภาษณ์) และ ศิริชัย จันทรส์ อองแสง (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า จุดเด่นของการเขียนลวดลายผ้าบาติกของแต่ละจังหวัดไม่เหมือนกันอย่างเช่น จังหวัดภูเก็ต สิ่งที่เป็นจุดเด่นของจังหวัดก็นำมาเขียนออกแบบรูปแบบลวดลายลงบนผืนผ้า ได้แก่ แหลมพรหมเทพ ต้นตาล ภาพทิวทัศน์ทะเล อาคารชิโน ปอร์ตุเกส ส่วนจุดเด่นจังหวัดพังงาก็เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของกรรณิการ์ พันธุ์ทิพย์ (2552 : สัมภาษณ์) และ นุชนาถ นิ่งราวี (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า จุดเด่นของจังหวัดมัก จะเป็นภาพทิวทัศน์ทะเล ได้แก่ ภาพเขาตะปู ถ้ำต่างๆ เป็นต้น สำหรับจุดเด่นลวดลายของจังหวัดกระบี่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของมาลาริน วิงผล (2552 ; สัมภาษณ์) และ วรรณิ์ เสมสุขศรี (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า จุดเด่นลวดลายของจังหวัดกระบี่ส่วนใหญ่เป็นลายประจำจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดกระบี่ ได้แก่ ลวดลายกล้วยไม้ รองเท้านารี หรือที่เรียกว่าเหลืองกระบี่ นกแก้วแล้ว เป็นต้น

ลักษณะของขนาดรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ผู้วิจัยยึดหลักของคุชฎี สุนทรารุณ (2531 ; 58-62) ผลจากการวิเคราะห์ ส่วนใหญ่ทั้งสามจังหวัดนิยมเขียนตัวลายขนาดกลางตามความเหมาะสมของเนื้อผ้า ในส่วนการจัดองค์ประกอบศิลป์ของตัวลายมักนิยมวางกึ่งกลางหรือความสมดุลซ้าย ขวา เท่ากัน บริเวณชั้นหลังของเนื้อผ้าบาติก และ

ซ้าย ขวา ไม่เท่ากัน รองลงมา นอกจากนี้ยังนิยมนางวลดลายบริเวณชายเสื้อผ้า แขน ไหล่ กระเป๋านิยมนางลายเป็นแนวตั้ง แนวขวาง แนวเฉียงโค้ง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของคหบดี สุนทรารชุน (2531 : 74) กล่าวว่า จุดสำคัญของระบบการวางลาย นั้น มีหลักการต่อลายหรือการวางลาย คือ การวางลายแบบลักษณะแนวนอน ลักษณะแนวตั้งหรือแนวโค้ง ลักษณะเส้นหยัก ลักษณะเส้นเฉียง ลักษณะวางลายแบบตาหมากรุก และการวางลายแบบขึ้นบันได และนอกจากนี้ นันทา โรจนอุดมศาสตร์ (2536 : 88-95) ได้กล่าวว่า การวางลายผ้า นั้น โดยเฉพาะผ้าเครื่องแต่งกาย การวางลายมักนิยม เช่น เสื้อ กระโปรง ทั้งของผู้หญิงและผู้ชาย การวางลายเฉพาะช่วงหน้าชายกระโปรง หน้าอกเสื้อลายรอบคอ รอบแขน ปลายแขน ถ้าเป็นไปได้ควรนำแบบเสื้อวางทับลงบนผ้า และวาง แบบเสื้อ คร่าวๆ ด้วยดินสอสี แล้ว จึงเขียนลาย จะช่วยให้ลวดลายอยู่ในตำแหน่งที่ต้องการ

เมื่อพิจารณาขนาดรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกทั้งสามจังหวัดจะมีลักษณะเหมือนกัน ไม่มีความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของช่างเขียนผ้าบาติกทั้งสามจังหวัดจากการสัมภาษณ์ ให้เหตุผลว่า ความต้องการของลูกค้าหรือผู้สวมใส่ ประกอบกับการวางลวดลายขนาดกลางเหมาะสมกับเสื้อผ้าและการตกแต่งในการนำไปใช้สอยเป็นที่นิยม

ลักษณะสีต้นรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และ กระบี่ ผลจากการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ทั้งสามจังหวัดนิยมสีที่ใช้กับพื้นของเสื้อผ้า คือ สีชมพู สีฟ้า สี น้ำเงิน สีม่วง สีเหลือง สีเขียว ตามลำดับ ลักษณะสีพื้นของจังหวัดภูเก็ตนิยมไล่สีต่างน้ำหนัก และระบายสีพื้นเรียบสีเดียว จังหวัดพังงา สีพื้นนิยมแบบระบายเรียบสีเดียว จังหวัดกระบี่ สีพื้นแบบระบายเรียบสีเดียว และ ระบายสีต่างน้ำหนักของสีเข้ม สีอ่อน ในพื้นเดียวกัน

ลักษณะตัวลายจังหวัดภูเก็ตนิยมใช้สีตัดกับสีพื้นและสีกลมกลืนกับสีพื้น จังหวัดพังงา และ กระบี่ ตัวลายจะตัดกับสีพื้น และ สีกลมกลืน กับสีพื้น โดยภาพรวมแล้วจากผลการวิเคราะห์ สีต้นที่ใช้ในการเขียนผ้าบาติกทั้งสามจังหวัดมักใช้สีวรรณะเย็น และ วรรณะร้อน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของสิทธิศักดิ์ รัชศรีสวัสดิ์กุล (2535 : 115 อ้างในทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์ , 2543 : 18) ได้กล่าวว่า ในการออกแบบควรคำนึงถึงเรื่องของสีเป็นสำคัญเพราะสีจะช่วยเสริมให้งานเด่นขึ้น ดูดีขึ้นหรือในขณะเดียวกันถ้าเราไม่ระวังหรือไม่ศึกษาเรื่องสีให้ถ่องแท้ อาจจะนำมาใช้งานได้ไม่เหมาะสมถึงแม้ว่าจะออกแบบเอาไว้เป็นรูปแบบที่ดีก็ตาม

ลักษณะเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติก ในจังหวัดภูเก็ตนิยมเขียนลวดลายผ้าบาติกเทคนิคเส้นขาว เทคนิคเส้นสี และเทคนิคโรยเกลือหรือน้ำตาล จังหวัดพังงา

และกระบี่เทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติก ส่วนใหญ่นิยมเขียนเทคนิคเส้นขาว และไม่นิยมเทคนิคโรยเกลือหรือน้ำตาล จากเทคนิครูปแบบโดยทั่วไปในภาพรวมจะนิยมเทคนิคเส้นขาวซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์ (2543 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า เทคนิคเชิงพาณิชย์ในการทำผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่ผู้ซื้อต้องการซื้อเป็นผ้าบาติกแบบชั้นเดียว (95.1%)

เมื่อพิจารณาเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาจังหวัดภูเก็ตนิยมเทคนิคเส้นขาว เส้นสี และมีการโรยเกลือหรือน้ำตาล ลงบนผ้าบาติกนั้นพบว่าช่างเขียนผ้าบาติกมีฝีมือ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ ประกอบกับภูเก็ตเป็นจุดเริ่มต้นของการทำผ้าบาติกแบบระบายในแถบชายฝั่งอันดามันเป็นจังหวัดแรกจึงทำให้การเขียนผ้าบาติกมีเทคนิคหลากหลายซึ่งสอดคล้องคำกล่าวของนันทา โรจนอุดมศาสตร์ (2536 : 27) ได้กล่าวว่า เทคนิควิธีการของบาติกที่ผลิตกันมากมามีลักษณะ 1) บาติกเขียนและย้อม 2) บาติกย้อมด้วยแปรง 3) บาติกแต้มสี 4) บาติกแบบระบายสี (เส้นขาว) 5) บาติกแบบผสม 6) บาติกเอ็กเพรสชันนิสซึม 7) บาติกเส้นสี 8) บาติกเส้นสีทองและเส้นสีบรอนซ์

ส่วนจังหวัดพังงา และ กระบี่ เทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายผ้าบาติก นิยมเขียนแบบบาติกเส้นขาวเพียงเทคนิคเดียว จากการศึกษาและสัมภาษณ์ช่างเขียนผ้าบาติกพบว่า การเขียนผ้าบาติกแบบเทคนิคเส้นขาว ช่างมักนิยมเขียนเพราะว่าดูแลสะดวก สอดคล้องกับความคิดเห็นของอุบล พรหมรัตน์ (2552 : สัมภาษณ์) ประเด็นที่ว่า การเขียนผ้าบาติกเทคนิคเส้นขาว นิยมเขียน ขั้นตอนการเขียนไม่ยุ่งยาก ผลิตได้เร็ว ลูกค้านิยม ราคาไม่แพงมาก ลูกค้าสามารถหาซื้อได้

เมื่อพิจารณาผลจากการศึกษาด้านเทคนิครูปแบบการเขียนลวดลายของผ้าบาติกในสามจังหวัดจะเห็นได้ว่า จังหวัดภูเก็ตจะมีความแตกต่างมากกว่าจังหวัดพังงา และ กระบี่ ในส่วนของเทคนิค คือ มีการใช้เทคนิคหลากหลาย เช่น เทคนิคการเขียนเส้นขาว เทคนิคการเขียนเส้นสี และ เทคนิคการโรยเกลือหรือน้ำตาล จังหวัดพังงา และ กระบี่ ใช้เทคนิคเส้นขาวเพียงเทคนิคเดียว

5.3 ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษา ครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในส่วนของจังหวัดชายฝั่งอันดามันกับบริเวณพื้นที่ในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส
2. ควรมีการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ตกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย จีน เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาลวดลายของผ้าบาติกประเภทอื่นๆ เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูป ได้แก่ กระเป๋า ภาพของที่ระลึก และเปรียบเทียบรูปแบบแนวคิดจากภาคอื่นๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง และตอนล่างของภาคใต้ เป็นต้น
4. ควรมีการศึกษา เปรียบเทียบ ความคิดเห็นและความพึงพอใจ ของผู้ใช้ลักษณะเกี่ยวกับรูปแบบลวดลายของผ้าบาติกต่อผู้สวมใส่ในการเลือกซื้อทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

5.3.2 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการทำผ้าบาติกและควบคุมดูแลในส่วนองราคาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
2. ควรมีสถาบันบาติก (การพัฒนา) ในท้องถิ่นเพื่อดูแลส่งเสริมอาชีพการทำผ้าบาติก และ อบรม ให้คงอยู่ตลอดไป
3. ปัจจุบันลวดลายของผ้าบาติกยังคงมีรูปแบบเดิมๆ จึงควรรให้องค์กรของรัฐได้พัฒนาจัดฝึกอบรมพัฒนารูปแบบลวดลายผ้าบาติกแก่ช่างเขียนผ้าบาติกหรือเจ้าของกิจการทำผ้าบาติกให้มีรูปแบบที่ทันสมัยขึ้น

บรรณานุกรม

ชมรมศิษย์เก่าศิลปสถาบันราชภัฏภูเก็ต. 2541. รำลา – รำลึกลุงชู (อุจิบัตร). ภูเก็ต :
สถาบันราชภัฏภูเก็ต.

คุณฤๅ สุนทรารชุน. 2531. การออกแบบลายพิมพ์ผ้า. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

ทวีเดช จิวบาง. 2536. เรียนรู้ทฤษฎีสี. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

ทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์. 2543. รายงานการวิจัย ประเภทและลักษณะรูปแบบของลวดลายบน
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่ผู้ซื้อและเทคนิคเชิงพาณิชย์ในการทำผ้าทอในจังหวัดภูเก็ต.
ภูเก็ต : สถาบันราชภัฏภูเก็ต.

ธนูเดช เกติวิเศษสิงห์. 2545. “ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมฝึกอาชีพหัตถกรรมเพื่อไปประกอบ
อาชีพของตนเอง กรณีศึกษาศูนย์ศิลปหัตถกรรมผ้าไหมบาติกบ้านช่องค่น อำเภอบ่อพลอย
จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมเพื่อการพัฒนา
สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี

ธวัชชัย ทุมทอง. 2537. ศิลปะการทำผ้าบาติกลายเขียนระบายสี. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

ธรรทิพย์ เสรินทวัฒน์. 2550. ทักษะศิลป์ : การออกแบบพาณิชย์ศิลป์. กรุงเทพฯ : หลักไทช่างพิมพ์.

นันทา โรจนอุดมศาสตร์. 2536. การทำผ้าบาติก. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

ปรัชญา อภรณ์. 2537. มาเรียนบาติกกันเถอะ. ม.ป.ท. ภูเก็ต .

ปราโมทย์ แสงพลสิทธิ์. 2540. การออกแบบนิเทศศิลป์ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์เอกสารตำราสำนัก
กิจการพิเศษ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

พินาลิน สาริยา. 2549. การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ภูตรา อาแล. 2548. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมการตลากับพฤติกรรมการซื้อผ้า
บาติกใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ปรินญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชา
บริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มานิช กงกะนันท์. 2538. ศิลปะการออกแบบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ไมตรี เกตขาว. 2540. “การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย.”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการศึกษา (ศิลปศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์.

วัฒน์ จูทะวิภาต. 2527. การออกแบบ. กรุงเทพฯ : สารมวลชน.

วิชัย ไกละวิทย์มงคล. ม.ป.ป. การย้อมลายผ้า. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526. การออกแบบ. กรุงเทพฯ : วิมวอลอาร์ต.

วุฒิ วัฒนสิน. 2539. องค์ประกอบศิลป์. ปัตตานี : ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ศรัฐ สิมศิริ. 2549. “การพัฒนาปากกาสำหรับใช้กับตัวกันสีแบบเจลเทียนในการทำผ้าบาติก

ลายเขียน” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ศิริพรรณ ปีเตอร์. 2549. การออกแบบกราฟิก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ศุภนิษฐ์ กীরติจริยโสภณ. 2547. “ศึกษากระบวนการผลิตผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต.” วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.

สกนธ์ ภู่งาม. 2547. พื้นฐานทัศนศิลป์. กรุงเทพฯ : บুদ্ধพอยท์.

สมเกียรติ ตั้งนโม. 2536. ทฤษฎีสี. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

สาคร คันรโหติ. 2528. การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.

สิทธิศักดิ์ ชัยศรีสวัสดิ์กุล. 2535. ออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ศุจดารา สุจฉายา. 2543. เพื่อความเข้าใจแผ่นดินภูเก็ต. กรุงเทพฯ : สารคดี.

สุธีลักษณ์ ไกรสุวรรณ และคณะ. 2551. โครงการพัฒนาคุณภาพและการบรรจุภัณฑ์ในโครงการ
หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศประจำปี 2551 การพัฒนาลวดลาย และรูปแบบ
ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม และผ้าฝ้ายย้อมคราม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์.

สุนทรพไท จันทระ. 2546. “กระบวนการผลิตที่ลดต้นทุนการผลิตผ้าบาติกระบายสีในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอุดรธานี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรม
มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

โสภณ ศุภวิริยากร. 2551. การสร้างสรรค์งานบาติก. ภูเก็ต : คณะเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

โสภิตา ขงยอด. 2532. สภาพการทอผ้าจิดในจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูมหาสารคาม. วิทยาลัยครูมหาสารคาม.

หจก. โยฮัน เวิร์ดเคมริช. ประวัติผ้าบาติก. ภูเก็ต, อัดสำเนา. ม.ป.ป.

อริษา ชื่นใจ. (18 พฤศจิกายน 2546). “เคล็ดนิวส์ว่าไรตี้.” เคล็ดนิวส์, หน้า 5.

อ้อยทิพย์ พลศรี. 2545. การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

อารยะ ไทยเที่ยง. 2546. การมัดย้อม. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

“เคล็ดความรู้เรื่องผ้าบาติก” 2553. [http:// batik.Doubleclickspace.com/kedbatik3.htm/](http://batik.Doubleclickspace.com/kedbatik3.htm/). [Online] สืบค้นเมื่อวันที่ (23 มกราคม 2553)

“หลักการออกแบบ” 2552. <http://202.29.21.49/courseware/human/2641602/lesson6/Lesson6.1.html>. [Online] สืบค้นเมื่อวันที่ (3 ธันวาคม 2552)

Elliot, Inger Mc Cabe. 1984. Batik, Fabled Cloth of Java. General Publishing Company Limited. Canda

Lla Keller. 1966. Batik : The Art and Craft. Tuttle. Company : Publishers

นามมานุกรม

กรรณิการ์ พันธุ์ทิพย์, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 18 กันยายน

ชาญกิจ เหนือคลอง, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 14 พฤศจิกายน

นงนุช ปวณะ, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 14 พฤศจิกายน

นุชนาถ นิ่งราวี, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 18 กันยายน

พัชรี แสงจันทร์, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 26 ธันวาคม

พิมพ์ใจ สุเมธาวัฒนะ, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 25 กันยายน

มาดี เครือยศ, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 18 ธันวาคม

มาลาริน วังผล, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 9 ตุลาคม

ยิ่งศักดิ์ เทพทอง, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 15 พฤศจิกายน

รัตติยา พิกุลผล, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 25 กันยายน

วรรณิ์ เสมสุขศรี, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 9 ตุลาคม

ศิริชัย จันทร์ส่องแสง, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 15 พฤศจิกายน

ศิริพร เสริมจิต, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 18 กันยายน

อัญชลีพร รักษาดี, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 25 ธันวาคม

อุบล พรหมรัตน์, 2552. (สัมภาษณ์) วันที่ 13 พฤศจิกายน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ภาพรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน

ภาพรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน

รูปแบบลวดลายผ้าบาติกที่ดัดแปลงมาจากธรรมชาติ

1. ลายดอกไม้ประเภทต่างๆ

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

ลายดอกไม้

2. ลายประเภทสัตว์ต่างๆ

ลายปลา

ลายปลา

ลายปลา

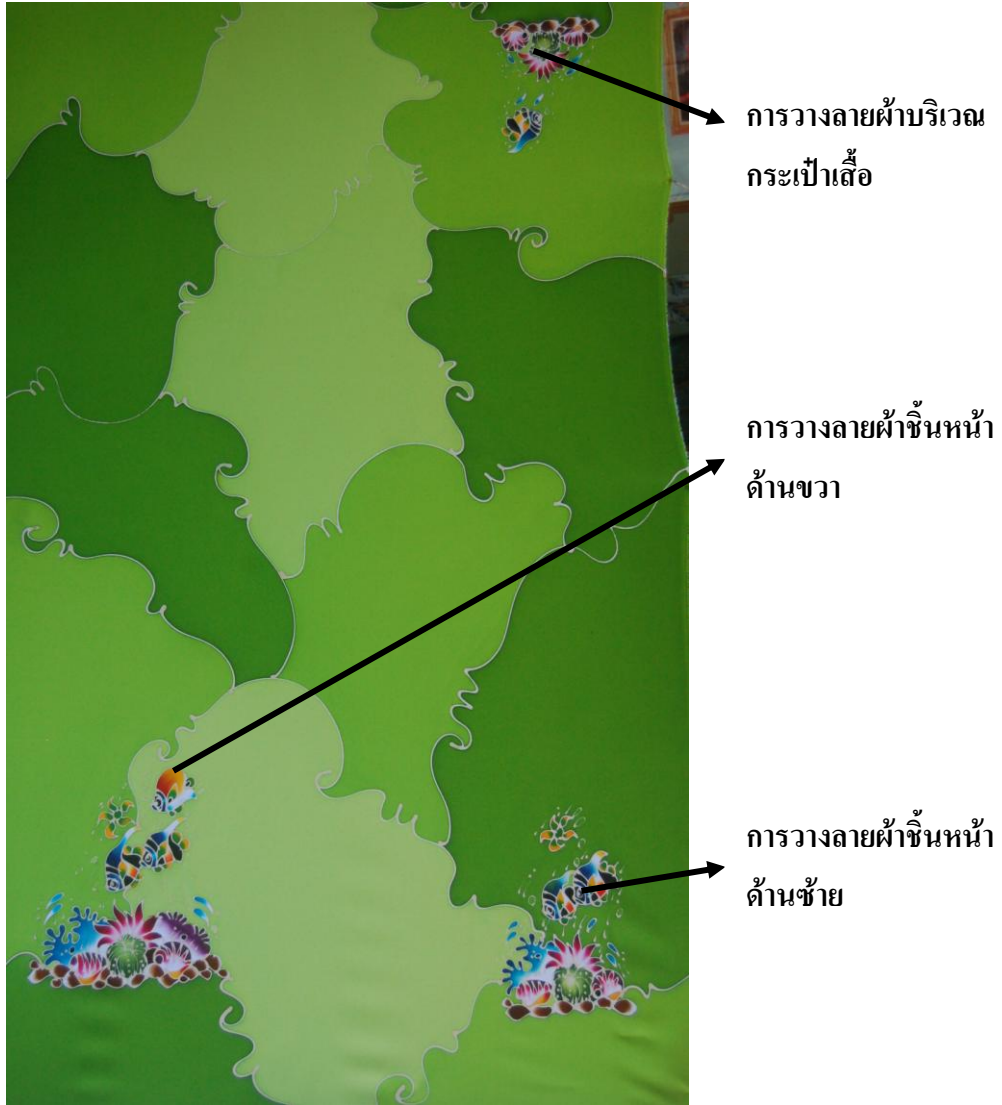
ลายปลา

ลายปลา

ลายปลา (ผ้าผืนยังไม่ตัดเย็บ)

ลายปลา

ลายปลา

ลายปลา

ลายปลา

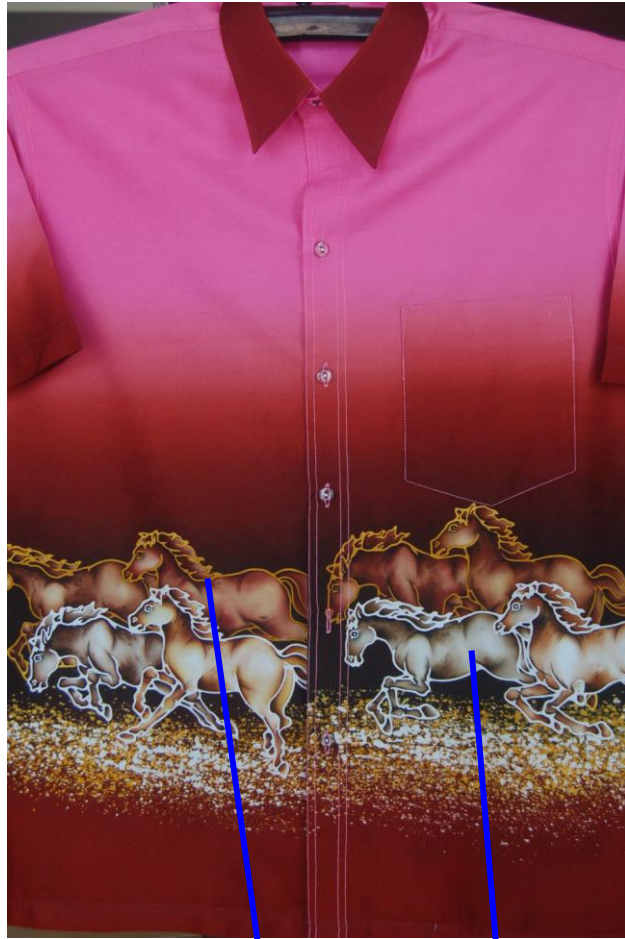
ลายปลา

ลายปลา

ลายม้า

ภาพขยาย

ลายม้า

ลายม้า

ลายนก

ลายช้าง

3. ลายไทยและลายเครือเถาประเภทต่างๆ

ลายไทยประยุกต์

ลายไทยประยุกต์

4. ลายเรขาคณิตประเภทต่างๆ

ลายเรขาคณิต

ลายเรขาคณิต

5. ลายประเภทอื่นๆ (กราฟิก ทิวทัศน์ สื่อสัญลักษณ์ การ์ตูน)

ลายกราฟิก

ลายกราฟิก

ลายทิวทัศน์

ลายทิวทัศน์และสื่อสัญลักษณ์แบบกราฟิก

ลายเสื้อสัญลักษณ์เฉพาะ

ลายสื่อสัญลักษณ์เฉพาะ

ลายการ์ตูน (สำหรับเด็ก)

ภาคผนวก ข.

ตัวอย่างภาพวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการทำผ้าบาติก

ตัวอย่างภาพวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการทำผ้าบาติก

สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้จากตำรา

โสภณ ศุภวิริยากร. 2551. การสร้างสรรค์งานบาติก. ภูเก็ต : คณะเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต.

1. รูปแบบร่องเท้า
2. รูปแบบกระบอกลอก
3. รูปแบบท่อ
4. รูปแบบลูกตุ้ม

รูปแบบของปากกาเขียนเทียน

เตาต้มเทียน

ภาชนะต้มเทียน

เทียนแดงสำหรับเขียนผ้าบาติก

กรอบไม้

ขาเหล็กสำหรับวางกรอบไม้บดก

กระปุกใส่สีนาติก

ถังน้ำยาโซเดียมซัลไฟเกต

ลักษณะพู่กันแบบต่างๆ

ไต้แทง (ลวดสายไฟอ่อน)

อุปกรณ์ต้มผ้า

อุปกรณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำผ้าบาติก

ภาคผนวก ค.

หลักการใช้สีพื้นฐานในงานออกแบบผ้าบาติก

หลักการใช้สีพื้นฐานในงานออกแบบผ้าบาติก

ทฤษฎีสีพื้นฐานทั่วไป ได้แบ่งกลุ่มสีออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้ คือ (โสภณ ศุภวิริยากร, 2551 : 28)

1 แม่สีจิตวิทยา แม่สีจิตวิทยาเป็นสีในกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและมีผลต่อจิตใจของมนุษย์ กล่าวคือ สีที่เราพบเห็นจะสามารถโน้มน้าวชวนให้รู้สึกตื่นเต้น โศกเศร้า โดยมากมักใช้ในการรักษาคนไข้ เช่น โรคประสาทหรือโรคจิต ซึ่งแม่สีจิตวิทยาประกอบด้วยสีแดง สีเหลือง สีเขียวและสีน้ำเงิน

2 แม่สีวิทยาศาสตร์ แม่สีวิทยาศาสตร์เป็นสีที่เกิดจากการสร้างประโยชน์ขึ้นจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เช่น สีของหลอดไฟ สีที่ผ่านแทนแก้วปริซึมที่เกิดจากการสะท้อนและการหักเหของแสง ซึ่งประกอบด้วยสีส้ม สีเขียวและสีม่วง

3 แม่สีศิลปะหรือแม่สีช่างเขียน แม่สีศิลปะหรือแม่สีช่างเขียนหรือบางครั้งเรียกว่าแม่สีวัตถุ หมายถึงสีที่ใช้ในการวาดภาพหรือสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะต่างๆ ไป ซึ่งเมื่อนำมาผสมกันในปริมาณต่างๆ ที่ต่างอัตราส่วนกันจะเกิดสีขึ้นต่างๆ มากมายให้เราได้เลือก หรือนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานที่สวยงามได้ ซึ่งแม่สีนี้ประกอบด้วยสีแดง สีเหลืองและสีน้ำเงิน

แม่สีศิลปะหรือแม่สีช่างเขียนนี้ เมื่อนำแม่สีทั้ง 3 สีมาผสมกันก็จะเกิดเป็นสีใหม่มากมายดังนี้

แม่สีขั้นที่ 1 หรือแม่สี ได้แก่

สีเหลือง	สีน้ำเงิน	สีแดง
เมื่อนำ สีเหลือง + สีน้ำเงิน	เท่ากับ สีเขียว	
เมื่อนำ สีแดง + สีเหลือง	เท่ากับ สีส้ม	
เมื่อนำ สีแดง + สีน้ำเงิน	เท่ากับ สีม่วง	

ดังนั้นสีเขียว สีส้ม และสีม่วง จัดเป็นสีขั้นที่ 2 ที่เกิดจากสีขั้นที่ 1 ผสมด้วยกันในอัตราส่วนที่เท่ากัน

หากเรานำเอาสีขั้นที่ 1 และสีขั้นที่ 2 มาผสมกันในอัตราส่วนที่ไม่เท่ากันหรือแตกต่างกันก็จะเกิดสีใหม่ตามลำดับ ดังนี้

เมื่อนำ สีเหลือง + สีเขียว	เท่ากับ สีเขียวเหลือง
1% + 2%	

เมื่อนำ สีม่วง + สีนํ้าเงิน 1% + 2%	เท่ากับ สีม่วงนํ้าเงิน
เมื่อนำ สีม่วง + สีแดง 1% + 2%	เท่ากับ สีม่วงแดง
เมื่อนำ สีส้ม + สีแดง 1% + 2%	เท่ากับ สีส้มแดง
เมื่อนำ สีส้ม + สีเหลือง 1% + 2%	เท่ากับ สีส้มเหลือง
เมื่อนำ สีเขียว + สีนํ้าเงิน 1% + 2%	เท่ากับ สีเขียวนํ้าเงิน

ดังนั้นสีเขียวเหลือง สีม่วงนํ้าเงิน สีม่วงแดง สีส้มแดง สีส้มเหลืองและสีเขียวนํ้าเงิน จัดเป็นสีชั้นที่ 3 ที่เกิดจากสีชั้นที่ 1 และสีชั้นที่ 2 มาผสมกันในอัตราส่วนที่ไม่เท่ากัน

จากทฤษฎีสีขั้นพื้นฐานที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ในทางปฏิบัติในการใช้สีในงานออกแบบผ้าบาติก เรามักจะใช้ทฤษฎีสีของกลุ่มสีข้างเขียนมาเป็นแนวในการออกแบบสีของผ้าบาติก

หลักการใช้สีในงานออกแบบผ้าบาติก นั้น โดยเฉพาะกลุ่มสีของข้างเขียนแล้วยังมีคุณสมบัติและหลักการใช้สีที่ถูกต้องในการสร้างสรรค์งานอีกมากมาย ดังที่ลิตทริศกดิ์ รัชคุศรี สวัสดิ์กุล (2535 : 115 อ้างในทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์ , 2543 : 18) กล่าวว่าในการออกแบบควรคำนึงถึงเรื่องสีเป็นสำคัญเพราะสีจะช่วยเสริมให้งานเด่นขึ้น คู่สีขึ้นหรือในขณะเดียวกันถ้าไม่ระวังหรือไม่ศึกษาเรื่องสีให้ถ่องแท้อาจจะนำมาใช้งานได้ไม่เหมาะสมถึงแม้ว่าจะออกแบบเอาไว้เป็นรูปแบบที่ดีก็ตาม

นอกจากทฤษฎีสีพื้นฐานดังกล่าวแล้ว ยังมีคุณสมบัติของสีอีก ดังนี้

1 วรรณะของสี (Tone Color) หมายถึง กลุ่มสีที่มีคุณสมบัติที่ทำให้ความรู้สึกแตกต่างกันในวงจรสี (ทฤษฎีสีพื้นฐาน)

ดังนั้นวรรณะของสี แบ่งออกได้ 2 วรรณะ ดังนี้

- 1) วรรณะสีร้อนหรือโทนร้อน (Warm Tone)
- 2) วรรณะสีเย็นหรือโทนเย็น (Cool Tone)

1) **วรรณะสีร้อนหรือโทนร้อน (Warm Tone)** ได้แก่ สีส้มเหลือง สีส้ม สีส้มแดง สีแดง สีม่วงแดง สีเหลือง ลักษณะของสีโทนร้อนเป็นลักษณะค่อนข้างให้ความรู้สึกต่อผู้สร้างงานศิลปะในทางความรู้สึกได้ดีในเรื่องของความสดใส ของสีสันในของงานศิลปะ

2) **วรรณะสีเย็นหรือโทนเย็น (Cool Tone)** ได้แก่ สีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีม่วง ลักษณะของสีโทนเย็นเป็นลักษณะค่อนข้างให้ความรู้สึกต่อผู้สร้างงานศิลปะในทางความรู้สึกได้ดี ในเรื่องความสงบนิ่งนวลของงานศิลปะโดยเฉพาะงานวาด

2 **สีตัดกันหรือสีตรงข้าม (Discord)** สีตัดกันคือ สีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงจรสี ได้แก่ สีเขียวเหลืองกับสีม่วงแดง สีเขียวกับสีแดง สีเขียวน้ำเงินกับสีส้ม สีม่วงน้ำเงินกับสีส้มเหลือง และสีม่วงกับสีเหลือง

ดังนั้นสีตัดกันจะสังเกตได้ว่า จะเป็นสีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงจรสีซึ่งมีทั้งหมด 6 คู่ด้วยกันตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3 **ค่าของสี (Values)** หมายถึง ค่าความอ่อน-แก่ของสี ซึ่งสามารถแบ่งเป็นระดับความเข้มมากน้อยต่างกันตามลักษณะของผลงาน สามารถสร้างออกมาเป็นมิติให้เกิดเป็นลวดลายได้เป็นอย่างดี ในทางปฏิบัติเราจะใช้สีขาว ดำ ผสมกับสีแท้สีใดสีหนึ่ง ทำให้เกิดค่าน้ำหนักของสีอ่อน – แก่ ตามที่ต้องการ

สำหรับสีแท้ (Hue) หมายถึง สีที่อยู่ในวงจรสีทุกสีที่ไม่มีสีขาว หรือสีดำเข้าไปผสมความเป็นสีแท้ (Hue)

ดังนั้น น้ำหนักอ่อนแก่ของสีหลายสี (Value of Different Colors) หมายถึง น้ำหนักของสีเรียงจากน้ำหนักอ่อนที่สุดไปจนถึงเข้มสุดในวงจรสี ทำให้เกิดความรู้สึกของทัศนียภาพของสี (Perspective of Color) สามารถแสดงถึงความตื้นลึกใกล้ได้โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ (วุฒิ วัฒนสิน, 2539 : 112)

- 1) ระยะใกล้ (Fore Ground)
- 2) ระยะกลาง (Middle Ground)
- 3) ระยะไกล (Back Ground)

นอกจากน้ำหนักอ่อนแก่ของสีเดียว (Value of Single Color) หมายถึง น้ำหนักของสีเรียงจากน้ำหนักอ่อนสุดไปจนถึงเข้มสุด โดยนำสีแท้สีเดียวมาทำให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่ทำได้โดย

- สีจางอ่อนลงด้วยการนำสีแท้ + สีขาว เรียกว่า Tint (แท้)
- สีเข้มขึ้นด้วยการนำสีแท้ + สีดำ เรียกว่า Shade (คล้ำ)
- สีเข้มขึ้นด้วยการนำสีแท้ + สีเทา เรียกว่า Neutral (กลาง)
- สีจางลงด้วยการนำสีแท้ + น้ำ
- สีเข้มขึ้นด้วยการนำสีแท้ + สีตรงข้าม เรียกว่า Break (ลดค่าความสดใสของสี)

4 สีส่วนรวม (Tonality) หมายถึง สีใดสีหนึ่งมีอำนาจครอบงำสีอื่นหมด แม้ว่าจะมีสีอื่นเด่นชัดในบางส่วนก็ตาม สีที่ครอบงำนี้เรียกว่า “สภาพสีส่วนรวม” ซึ่งจะทำให้ภาพเกิดเอกภาพ สมบูรณ์น่าดูยิ่ง วิธีใช้สภาพสีส่วนรวม (Tonality) อาจแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1) ใช้สภาพสีส่วนรวม โดยมีสีใดสีหนึ่งแผ่กระจายเต็มไปทั้งหมด เช่น ทุงหยู้าหรือสนามฟุตบอล ซึ่งเต็มไปด้วยสีเขียว เรียกว่า สภาพสีส่วนรวมเป็นสีเขียว

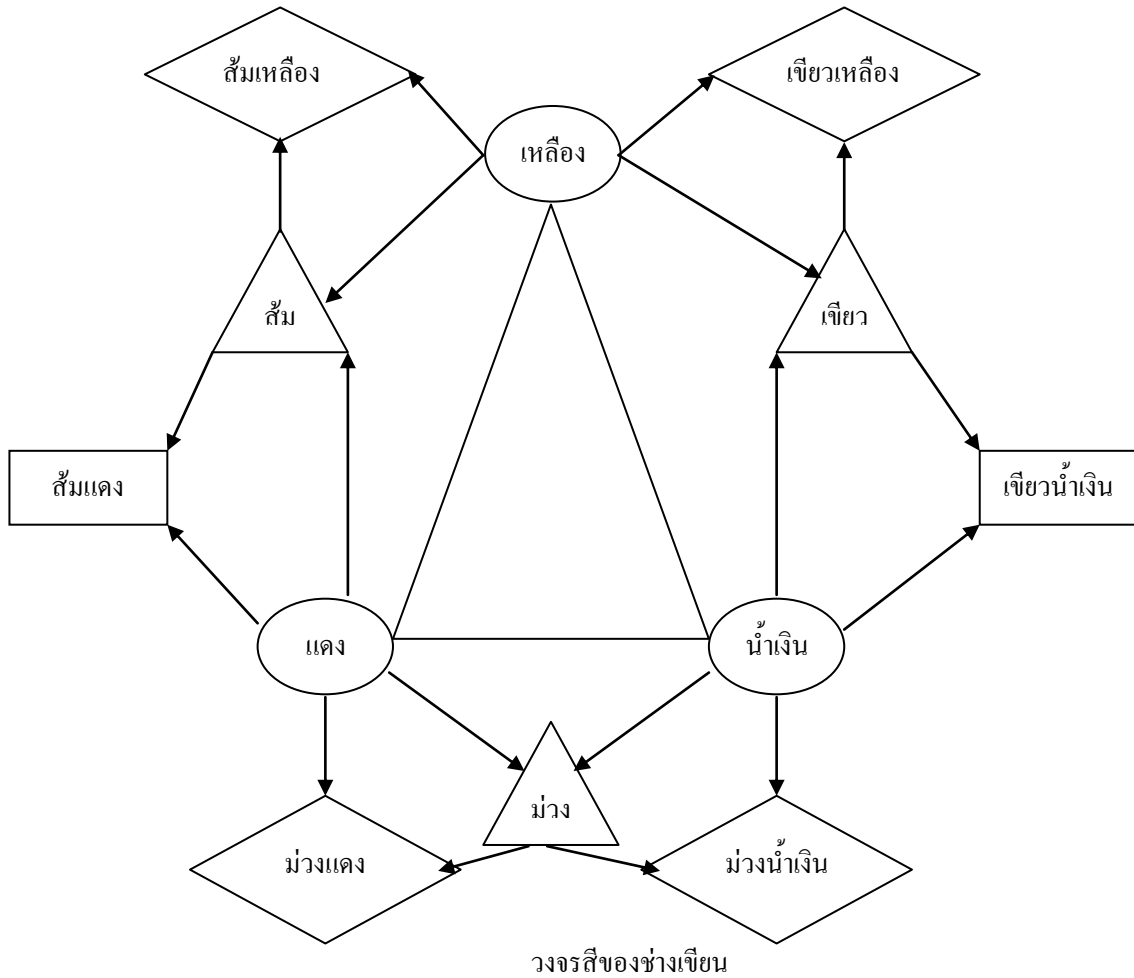
2) ใช้สภาพสีส่วนรวม โดยผสมกันด้วยสี เช่น ใช้สีแดงและสีเหลือง ระบายเป็นจุดๆ สลับกันจนเต็มภาพ เมื่อดูรวมๆ จะพบว่าสภาพสีส่วนรวมจะเป็นสีส้ม เช่น เมื่อวาดภาพพุ่มไม้อันประกอบด้วยดอกไม้สีเหลืองและสีแดง เมื่อดูรวมๆ จะเห็นว่าสภาพสีส่วนรวมเป็นสีส้ม

5 การวางโครงสี (Color Schematic) การวางโครงสีหรือวิธีการใช้ มีดังนี้ (โสภณศุภวิริยากร, 2551 : 34)

1) **สีเอกรงค์ (Monochromes)** คือการนำเอาสีคู่สีมาใช้ให้กลมกลืนกันในส่วนองงาน โดยยึดสีใดสีหนึ่งเป็นหลักหรือสีเด่นในสภาพของลายหรือทำให้สีมีความอ่อนแก่ เช่น สีแดง ทำให้สีมีความอ่อนแก่ได้โดยการผสมน้ำให้เกิดความอ่อนแก่ได้หรือนำสีขาวมาช่วยในการผสมสีให้เกิดความอ่อนแก่ก็ได้ หรืออีกนัยหนึ่งอาจนำสีดำมาช่วยในการผสมสีให้เกิดความอ่อนแก่ปรับค่าความสว่างมืดเพื่อให้เกิดน้ำหนักสีขึ้น (สีขาวและสีดำเราไม่จัดสี 2 สีนี้อยู่ในวงจรสี เพราะสีนี้ได้ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อช่วยให้งานศิลปะมีคุณค่าเพิ่มขึ้นและทำให้ลายภาพมีความเป็นมิติหรือมีน้ำหนักมืดสว่าง)

2) **สีกลมกลืน (Harmony)** โครงสีของสีกลมกลืนเป็นการวางโครงสีอีกแบบหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการออกแบบลายและภาพให้เกิดความสวยงามได้ ดังนั้นสีกลมกลืนคือ สีที่มี

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความกลมกลืนซึ่งกันและกันในวงจรสี่ ได้แก่ สีเหลือง สีส้มเหลือง สีส้ม สีส้มแดง และสีแดง โดยสรุปแล้วสีกลมกลืนที่อยู่ติดกันหรือใกล้เคียงกันของวงจรสีนั้นเอง

จากทฤษฎีสีพื้นฐานดังกล่าวผู้วิจัยได้นำแนวคิดและกรอบในการวิเคราะห์งานรูปแบบ ลวดลายผ้าบาติกโดยเฉพาะประเด็นสีต้นของลวดลายในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ง.

เทคนิคการทำผ้าบาติก

เทคนิคการทำผ้าบาติก

เทคนิคการทำผ้าบาติกแนวใหม่ที่นิยมมี 7 ชนิด ดังนี้

(ค้นหา ราชบัณฑิตยสถาน. 2536. การทำผ้าบาติก. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.)

1. บาติกพื้นขาว
2. บาติกพื้นดำ
3. บาติกพื้นสี
4. บาติกลายเขียนแตก
5. บาติกเขียนหรือบาติกระบาย
6. บาติกผ้าใยสังเคราะห์
7. บาติกแนวใหม่

1. **บาติกพื้นขาว** คือ ผ้าบาติกที่มีสีพื้นส่วนมากเป็นสีขาวมีลวดลายเป็นสีต่างๆ และมีลายเส้นของสีข้อมจางๆ ปรากฏอยู่บนพื้นสีขาวส่วนอื่นๆ ที่ไม่ได้ลงเทียน เวลานำไปข้อมจะทำให้ผ้าเปลี่ยนสีไปตามสีข้อม

2. **บาติกพื้นดำ** เป็นบาติกที่มีลวดลายเป็นสี นิยมลายสีสดใสและข้อมสีพื้นด้วยสีดำ ซึ่งอาจเกิดจากการข้อมสีพื้น 2 ครั้งทับกัน เช่น ข้อมสีน้ำเงินเข้ม แล้วข้อมสีเหลืองทับหรือข้อมสีน้ำเงินแล้วข้อมทับด้วยสีน้ำตาล ซึ่งอาจข้อมด้วยสีน้ำเงิน หรือสีน้ำตาลก่อนก็ได้ ลักษณะเฉพาะของผ้าบาติกพื้นดำ คือ บริเวณที่ลงเทียนมีปริมาณ เนื้อที่น้อยกว่าบริเวณที่เป็นที่ว่างหรือพื้นผ้าสีขาว ส่วนที่ไม่มีเทียนเมื่อนำไปข้อมจะเป็นสีพื้น

3. **บาติกพื้นสี** เป็นลักษณะของผ้าบาติกชนิดหนึ่งที่ใช้ผ้าสีอ่อนมาทำเป็นผ้าบาติก หรือนำผ้าขาวมาข้อมสีพื้นสีอ่อน แล้วจึงนำไปเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป ลักษณะพิเศษของผ้าบาติกพื้นสีพอที่จะสังเกตได้คือ เส้นหรือรอยเทียนจะเป็นสีอ่อน ซึ่งเป็นสีพื้นสีเดิมหรือสีข้อมสีอ่อนที่ข้อมในตอนแรก จะไม่ปรากฏเส้นเทียนที่เป็นลวดลายหรือเส้นสีขาวอย่างผ้าบาติกโดยทั่วไป ผ้าบาติกพื้นสีมีลักษณะลายเส้นนุ่มนวลกว่าผ้าบาติกที่มีลายเส้นสีขาว แต่ความชัดเจนของเส้นไม่เท่าสีขาว

4. **บาติกลายหินแตก** หมายถึง ผ้าบาติกที่ไม่มีลวดลายในกลุ่มที่มาจากธรรมชาติ ลวดลายเรขาคณิตหรือรูปทรงนามธรรมอื่นใด แต่เป็นลวดลายที่เกิดจากการสร้างสรรค์ ซึ่งในการทำให้เกิดรอยแตกของเทียนครั้งแรกๆ เกิดจากความบังเอิญ แต่ต่อมาเกิดจากการสร้างสรรค์อย่าง

จิตใจของศิลปิน ตลอดจนผู้ผลิตงานบาติกที่ต้องการความแปลกตา สิ่งสำคัญในการทำให้เกิดลายที่เรียกว่า หินแตก คือเทียนและส่วนที่ทำให้ผลงานมีความรู้สึกทางประสาทสัมผัสนุ่มนวลแข็งและหยاب กระด้าง หนักเกิดจากเนื้อผ้า ถ้าเนื้อผ้าบางเบาผ้าที่สำเร็จให้ความรู้สึกนุ่มนวล ถ้าผ้าเนื้อหนาเส้นใยไม่เรียบสม่ำเสมอจะทำให้ผ้ามีน้ำหนักซึ่งเหมาะสำหรับงานที่ไม่ต้องการความละเอียดมากนัก

การทำผ้าบาติกลายหินแตกมีหลักการง่ายๆ คือรอยเทียนแตกในผ้าจะเป็นรอยของสี ย้อมสีจะติดในช่องที่เทียนแตกหรือหลุดออกไป

5. บาติกเขียนหรือบาติกระบาย เป็นผ้าบาติกชนิดหนึ่งที่ใช้วิธีการวาดเขียนหรือเขียนเทียนและระบายสี ซึ่งอาจใช้เครื่องมือ คือ จันติ้ง แปรง พู่กันหรือปากกาทองเหลือง ไม่ใช่แม่พิมพ์ ดังนั้นลักษณะของบาติกวาดหรือบาติกเขียน จึงเป็นลักษณะของการผลิตด้วยมือ ตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก คือ เขียนเทียนจนถึงการลงสีผ้า ซึ่งจะไม่ใช้วิธีการย้อมอย่างบาติกโดยทั่วไป

ดังนั้น ขั้นตอนการผลิตจึงต้องระมัดระวัง และมีความประณีตมากกว่าการทำบาติกย้อม การทำบาติกเขียนหรือบาติกวาด ส่วนที่สำคัญ คือ การออกแบบ การเขียนเทียนให้เป็นรูปทรง เรืองราว ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ทางการออกแบบ จึงจะทำให้ผลงานมีความสมบูรณ์และมีคุณค่า ดังนั้นผู้ที่จะทำบาติกเขียนหรือบาติกวาดจะต้องศึกษาและสังเกตจากผลงานศิลปะแขนงต่างๆ วิธีการใช้สีในงานศิลปะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์

6. บาติกบนผ้าใยสังเคราะห์ เป็นเทคนิคการทำผ้าบาติกที่นิยมมากในมาเลเซียและอินโดนีเซีย การทำผ้าบาติกใยสังเคราะห์ใช้เทคนิคการระบายบนผ้าทั้งผืน ซึ่งบางครั้งจะเรียกว่า ผ้าบาติกเพ้นท์ (Batik Paint) ไม่ใช่วิธีการย้อม สามารถใช้ผ้าใยสังเคราะห์ ทุกชนิดมาเขียนเป็นผ้าบาติกได้ ลักษณะพิเศษของผ้าบาติกจากผ้าใยสังเคราะห์คือ ผิวสัมผัส จะมีความมันเรียบ สนิ่มนวลและสดใส ข้อดีของผ้าบาติกใยสังเคราะห์คือ ไม่ยับ สีไม่ซีดเมื่อซักล้าง และถูกแสงแดด

นอกจากนี้ การทำผ้าบาติกแบบใยสังเคราะห์ส่วนมากนิยมออกแบบเป็น เครื่องแต่งกายมากกว่าการออกแบบเป็นเคหะสิ่งทอและจิตรกรรมเทคนิคบาติก แต่เทคนิคการทำผ้าบาติกจากใยสังเคราะห์ยังไม่แพร่หลายมากนักในประเทศไทย

7. บาติกแนวใหม่ เป็นการทำบาติกที่มีกรรมวิธีแตกต่างไปจากบาติกดั้งเดิม หรือกรรมวิธีแบบธรรมดาทั่วไปที่ใช้กันในระบบโรงงานบาติก เนื่องจากบาติกสมัยใหม่ส่วนมากจะเป็นงานในลักษณะของผ้าที่แตกต่างไปจากเดิม เป็นกรรมวิธีที่ค่อนข้างเป็นอิสระ โดยไม่ยึดถือระเบียบแบบแผนมากนักหรือเรียกว่าบาติกไม่เป็นระเบียบ หรือ Batik Pikaso ซึ่งเกิดจาก

ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ผสมผสานวิธีการเขียนเทียน ไล่เส้นจากเทียน รูปภาพและการผสมสี

ดังนั้นบาติกแนวใหม่นี้สามารถทำได้ 4 ลักษณะคือ

7.1 บาติกแนวใหม่ด้วยเทียน

7.2 บาติกแนวใหม่ด้วยการข้อมสีและระบายสี

7.3 บาติกแนวใหม่ด้วยเทคนิคของเทียนและสี

7.4 บาติกแนวใหม่ด้วยโซเดียมซัลไฟด์

จากเทคนิคการทำผ้าบาติกข้างต้นผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของนันทา โรจนอุดม ศาสตร์ มาวิเคราะห์ในส่วนของเทคนิคการเขียนผ้าบาติกของช่างเขียนผ้าของงานวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก จ.

ลักษณะแบบสัณฐานและภาพประกอบ

แบบสัมภาษณ์ช่างเขียนผ้าบาติก

เรื่อง รูปแบบลวดลายผ้าบาติกในกลุ่มจังหวัดอันดามัน

แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายผ้าบาติกในจังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่

1. เกริ่นนำ

แนะนำตนเอง (ผู้สัมภาษณ์) และบอกวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ว่าต้องการศึกษาในส่วน
ของรูปแบบลวดลายผ้าบาติก เพื่อจะได้นำไปพัฒนาและเปรียบเทียบลักษณะลวดลายของผ้าบาติก
ในจังหวัดชายฝั่งอันดามัน ดังนี้ คือ จังหวัดภูเก็ต พังงา และกระบี่ โดยการสัมภาษณ์ช่างเขียนผ้า
บาติกจังหวัดละ 5 คน ศึกษาว่ารูปแบบลวดลายมีความแตกต่างและมีจุดเด่น อย่างไร

จึงขออนุญาตบันทึกเทปจากการสัมภาษณ์ และถ่ายภาพพร้อมเก็บผลงาน (ช่างเขียนผ้าบา
ติก) ครั้งนี้

2. คำถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประวัติช่างเขียนผ้าบาติก

2.1 เพศ

2.2 อายุ

2.3 การศึกษาอยู่ระดับใด

2.4 ประสบการณ์ทำงานด้านบาติกกี่ปี

2.5 นับถือศาสนาใด

2.6 ขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ (เป็นเจ้าของ / ลูกจ้าง)

3. คำถามเกี่ยวกับการออกแบบเขียนแบบลวดลายผ้าบาติก

3.1 การออกแบบลวดลายส่วนใหญ่มีแนวคิดอย่างไร

- เนื้อหาเรื่องราวของลวดลายเกี่ยวกับรูปแบบใด

3.2 ลวดลายต่างๆที่เขียนส่วนใหญ่จะเขียนลงบนผลิตภัณฑ์ประเภทใด

3.3 ลักษณะเด่นของรูปแบบลวดลาย

- ลวดลายอะไรที่เป็นจุดเด่นหรือเอกลักษณ์ของจังหวัด

3.4 ลักษณะขนาดของลวดลาย

-ขนาดของลวดลายส่วนใหญ่นิยมลักษณะแบบใด

-ลักษณะการวางลาย (องค์ประกอบศิลป์) แบบใด

3.5 ลักษณะสีสันทันของรูปแบบลวดลาย

-ลักษณะสีพื้นของผ้าบาติกส่วนใหญ่นิยมสีใด

-ลักษณะตัวลายการใช้สีสันทันอย่างไร

-โดยภาพรวมแล้วที่นี้การใช้สีโทน (วรรณะสี) สีใด

3.6 โดยทั่วไปการทำผ้าบาติกที่นี้ส่วนใหญ่แล้วมักทำบาติกชนิดใด (เทคนิค)

3.7 ลวดลายที่เขียนบ่อยๆหรือคนนิยมมากๆส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายใด

3.8 คุณคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบและเขียนลวดลายมีอะไรบ้าง
หรืออื่นๆ

3.9 คุณมีอะไรเสนอแนะบ้างในอาชีพนี้

-----

4. กล่าวคำขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และขอชมงานพร้อมขอถ่ายรูปลวดลายผ้าบาติก หลังจากนั้น
มอบของที่ระลึกให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์

บันทึกชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... อายุ.....ปี

โทรศัพท์มือถือ..... ที่อยู่.....

.....

วัน / เดือน / ปี ที่สัมภาษณ์.....

ตัวอย่างภาพประกอบการสัมภาษณ์

